

TÁRKI REGIONÁLIS MŰHELYTANULMÁNYOK

2014/2. SZÁM

A hátrányos helyzetű kistelepülések társadalma¹

Gregor Anikó (ELTE TáTK) és Sik Endre (TÁRKI)

TÁRKI, 2014. február

---

¹ A kutatás a Kockázatkutató Kft. számára készült.

TARTALOM

A hátrányos helyzetű kistelepülések néhány szociodemográfiai jellemzője	3
Emberi tőke: iskolai végzettség, tovább (nem) tanulás.....	7
A munkaerőpiac.....	13
Az önellátó mezőgazdasági termelés	37
A háztartások anyagi helyzete: jövedelem, vagyon, lakáshelyzet és eladósodottság.....	47
Élet a mindennapokban	64
Nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök	78
Lelkiállapot.....	84
A társadalmi feszültségek érzékelése	93
Összefoglalás	104
Irodalom	110

Ebben a műhelytanulmányban először a legalapvetőbb szociodemográfiai jellemzők segítségével mutatjuk be, hogy különbözik-e, s ha igen, miben a hátrányos helyzetű kistépelülések (HHK) alkotta világ az ország és a vidék (vagyis a városokat nem tartalmazó Magyarország) egészétől, majd sorra vesszük a lakosság mindennapi életének legfontosabb folyamatait, és megpróbáljuk bemutatni, hogy mit is jelent a HHK-en élni.

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ KISTEPELÜLÉSEK NÉHÁNY SZOCIODEMOGRÁFIAI JELLEMZŐJE

Ebben a fejezetben azt mutatjuk be, hogy a legalapvetőbb szociodemográfiai jellemzők tekintetében mennyiben tér el a HHK társadalma az ország egészéhez képest.²

A területi elhelyezkedés. A HHK és a TÁRKI Monitor vidéki (vagyis a városokat nem tartalmazó) és országos adatainak összevetéséből (1. táblázat) látható, hogy a HHK-en élők aránya a Dél-Dunántúlon és az Észak-Magyarország régióban jóval magasabb, mint Magyarország más vidékein, ugyanakkor a Közép-Magyarország régió gyakorlatilag hiányzik a HHK-en élők mintájából, de a közép-dunántúliak és a dél-alföldiek aránya is sokkal alacsonyabb.

1. táblázat: A regionális összetétel a HHK, a TÁRKI Monitor országos és vidéki mintájában (%)

	HHK	Monitor vidéki minta	Monitor országos minta
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nyugat-Dunántúl	12	13	10
Közép-Dunántúl	9	15	12
Dél-Dunántúl	35	12	10
Dél-Alföld	6	12	13
Észak-Alföld	13	14	14
Észak-Magyarország	25	18	12
Közép-Magyarország/Budapest	0	16	29
<i>N (fő)</i>	<i>1944</i>	<i>1258</i>	<i>3819</i>

Forrás: Táarki, Monitor 2012.

A 2. táblázatból kitűnik, hogy a HHK mintán belül jelentős eltéréseket tapasztalunk a régiók legalapvetőbb társadalmi jellemzőiben. A két túlreprezentált régió egy tekintetben valamennyi más HHK régió lakosságától különbözik: magas a roma/cigány származásúak aránya. Ezen túlmenően azonban egymástól is sokban különböznek: a Dél-Dunántúlon az alacsony

² Ehhez a TÁRKI Monitor 2012-es adatait használjuk.

iskolai végzettségű, roma/cigány származású férfiak, az Észak-Magyarország régióban az alacsony jövedelmű és iskolai végzettségű, fiatal, roma/cigány származású nők aránya magasabb az átlagosnál.

2. táblázat: Néhány fontos szociodemográfiai és szocioökonómiai jellemző régió szerint (%)

	N (fő)	Férfi	18–29 éves	65– éves	Általános iskola	Felsőfok	Roma/cigány származású	Alsó egyéni jöv. kvintilis	Felső egyéni jöv. kvintilis
<i>Összesen</i>	1944	48	18	18	48	6	13	20*	20*
Nyugat-Dunántúl	227	35	14	22	38	11	4	7	30
Közép-Dunántúl	172	55	18	18	40	8	4	11	29
Dél-Dunántúl	676	52	17	19	51	6	20	19	19
Dél-Alföld	115	47	10	21	46	8	4	16	22
Észak-Alföld	260	54	22	14	43	5	7	19	15
Észak-Magyarország	486	45	20	18	56	4	16	33	13
Khi-négyzet; szign.		26,2; 0,0000	40,3; 0,09		53,6; 0,0000		107,6; 0,0000	127,7; 0,0000	

* N = 1633

A nyugat-dunántúli régió lakosai között több a magas jövedelmű, idősebb és iskolázottabb, nem roma származású nő, a közép-dunántúliak között több az igen magas vagy alacsony jövedelmű, nem roma származású, iskolázott férfi. A két alföldi régió közül a Dél-Alföld régió lakosai között több az idősebb nem roma származású, magas jövedelmű, az észak-alföldiek között a nem roma származású, fiatal férfi.

A nem. A férfiak aránya valamivel alacsonyabb (48%) a nőkénel (52%) (3. táblázat). Ebben a HHK-en élők nem térnek el az országos és a vidéki társadalomtól.³ A HHK-en élők körében a nem és a többi szociodemográfiai jellemző közötti kapcsolat is hasonló a nagyobb társadalmi egységekben ismert összefüggésekkel: a nők aránya magas az idősebbek és alacsony a szakmunkásképzőt végzettek körében.

³ A Monitor országos mintáján is 48%, a vidéki mintán 49% a férfiak aránya.

3. táblázat: A nemek megoszlása korcsoport, iskolai végzettség, régió és származás szerint (%)

	<i>N</i> (fő)	Férfi	Nő	Összesen
Összesen	1944	48	52	100
Korcsoport				
18–29 éves	343	54	46	100
30–39 éves	412	51	49	100
40–49 éves	310	51	49	100
50–59 éves	350	54	46	100
60-65 éves	171	45	55	100
65– éves	358	34	66	100
Khi-négyzet; szign.	40,5; 0,0000			
Iskolai végzettség				
Általános	936	41	59	100
Szakmunkásképző	625	64	36	100
Középfok	264	40	60	100
Felsőfok	119	43	57	100
Khi-négyzet; szign.	88,3; 0,0000			
Régió				
Nyugat-Dunántúl	227	35	65	100
Közép-Dunántúl	172	55	45	100
Dél-Dunántúl	676	52	48	100
Dél-Alföld	115	47	43	100
Észak-Alföld	260	54	46	100
Észak-Magyarország	486	45	55	100
Khi-négyzet; szign.	26,2; 0,0002			
Származás				
Roma-magyar identitású identitású	108	55	45	100
Magyar-roma identitású identitású	154	54	46	100
Nem roma	1689	47	53	100
Khi-négyzet; szign.	4,1; 0,12			

A kor. A legfiatalabbak a középfokú iskolai végzettségűek, a 30–50 évesek a szakmunkás képzettségűek, a 65 év felettek az általános iskolát végzettek körében vannak sokan (4. táblázat). A roma/cigány származásúak körében a fiatalabbak aránya átlag feletti.

4. táblázat: A korcsoportok megoszlása iskolai végzettség, régió és származás szerint (%)

	18–29 éves	30–39 éves	40–49 éves	50–59 éves	60–65 éves	65– éves	Összesen
Összesen	18	21	16	18	9	18	100
Iskolai végzettség							
Általános	16	18	13	17	8	28	100
Szakmunkásképző	15	25	20	23	9	8	100
Középfok	26	22	17	18	8	9	100
Felsőfok	22	24	15	14	9	16	100
Khi-négyzet; szign.	145,8; 0,0000						

A 4. táblázat folytatása

Régió							
Nyugat-Dunántúl	14	18	18	18	10	22	100
Közép-Dunántúl	18	16	19	22	7	18	100
Dél-Dunántúl	17	25	13	17	9	19	100
Dél-Alföld	10	23	15	24	7	21	100
Észak-Alföld	22	20	18	15	10	15	100
Észak-Magyarország	20	19	16	18	8	19	100
Khi-négyzet; szign.	40,3; 0,09						
Származás							
Roma-magyar identitású	34	25	19	11	5	6	100
Magyar-roma identitású	26	28	16	17	6	7	100
Nem roma	16	20	16	19	9	20	100
Khi-négyzet; szign.	59,1; 0,0000						

Az iskolai végzettség. A megkérdezettek közel felének (48%) legfeljebb általános iskolai végzettsége van (45%-uk végzett 5–8 osztályt, 2% ennél kevesebbet, 1%-uk nem járt iskolába), harmaduk (32%) rendelkezik szakmunkásképzéssel, a szakközépiskolát és a gimnáziumot végzettek aránya 14%, ennél magasabb iskolai végzettsége 6%-uknak van (5. táblázat).⁴

5. táblázat: Az iskolai végzettség megoszlása régió és származás szerint (%)

	N (fő)	Általános	Szakmunkás-képző	Középfok	Felsőfok	Összesen
Összesen	1944	48	32	14	6	100
Régió						
Nyugat-Dunántúl	227	38	37	14	11	100
Közép-Dunántúl	172	40	34	18	8	10
Dél-Dunántúl	676	51	32	11	6	100
Dél-Alföld	115	46	30	16	8	100
Észak-Alföld	260	43	36	16	5	100
Észak-Magyarország	486	56	27	13	4	100
Khi-négyzet; szign.	53,6; 0,0000					
Származás						
Roma-magyar identitású	108	84	13	3	0	100
Magyar-roma identitású	154	83	16	1	0	100
Nem roma	1682	43	35	15	7	100
Khi-négyzet; szign.	153,4; 0,0000					

⁴ Ezek az értékek az országos átlagtól elmaradó emberi tőkét jeleznek. Az ismert adatok szerint a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 31%, vagyis sokkal alacsonyabb, mint a HHK-en élők körében. Ezzel szemben a felsőfokú iskolai végzettségűek aránya országosan 17%, vagyis a HHK-beli érték közel háromszorosa (2011. évi Népszámlálás, 2013).

Az általános iskolai végzettség a Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon, a szakmunkás-képzettség és a felsőfokú végzettség a Nyugat-Dunántúlon, az alacsony iskolázottság a roma származásúak körében átlag feletti.

A származás. A megkérdezettek 14%-a sorolja magát a roma/cigány etnikumhoz, 6%-a elsősorban, 8%-uk másodsorban vallja magát romának/cigánynak.⁵

A roma/cigány identitásúak a Dél-Dunántúlon (különösen azok, akik első identitásként romának/cigánynak tekintik magukat), illetve Észak-Magyarországon (inkább azok, akik második identitásként vallják magukat romának/cigánynak) fordulnak elő az átlagosnál nagyobb eséllyel (6. táblázat).

6. táblázat: Az egyes régiókban élők megoszlása származás szerint (%)

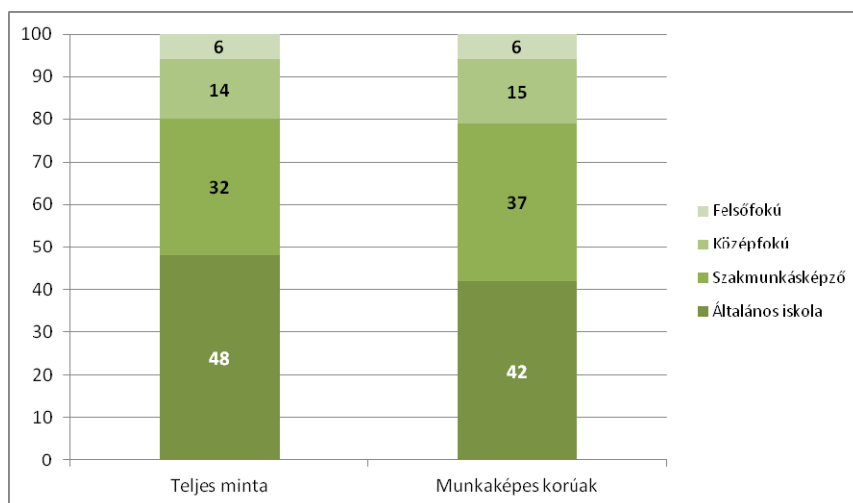
	N (fő)	Nyugat-Dunántúl	Közép-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Összesen	1944	12	9	35	25	13	6	100
Származás								
Roma-magyar identitású	108	1	2	74	19	4	0	100
Magyar-roma identitású	154	10	4	37	38	9	3	100
Nem roma	1682	12	10	32	24	14	8	100
Khi-négyzet; szign.	107,7; 0,0000							

EMBERI TŐKE: ISKOLAI VÉGZETTSÉG, TOVÁBB (NEM) TANULÁS

Az 1. ábrán látható, hogy az összes megkérdezett(ek) közel felének legfeljebb általános iskolai végzettsége van, harmaduk szakmunkásképzőt végzett, és a középfokú, illetve felsőfokú végzettségűek aránya 14%, illetve 6%. Ha csak a munkaképes korúakat vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya jóval alacsonyabb, a szakmunkásképzőt végzettké pedig sokkal magasabb.

⁵ Ez jóval magasabb, mint a népszámlálási adatok országos értéke (3,2%), illetve mint a TÁRKI Monitor országos adata, mely szerint 2012-ben a 15 évnél idősebbek 5%-a vallotta magát romának/cigánynak, egyharmaduk első, kétharmaduk második identitásként (Sik 2013).

1. ábra: Az iskolai végzettség a teljes népesség (N = 1944) és a munkaképes korúak (18–59 évesek, N = 1415) körében (%)

Láttuk korábban (vö. 2. táblázat), hogy a Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon alacsonyabb, a Nyugat-Dunántúlon magasabb az itt élők iskolai végzettsége, illetve az alacsony iskolázottság a roma származásúak körében átlag feletti.

Ha azonban nem csupán az emberi tőke szintjét, hanem annak alakulását is meg akarjuk vizsgálni, akkor azt kell néznünk, hogy mennyire elégedettek az emberek jelenlegi iskolai végzettségükkel. Azok, akik nem elégedettek, miért nem tudtak tanulni annyit, amennyit szerettek volna, illetve jelenleg mennyien és kik tanulnak tovább.

Az összes megkérdezett közel háromnegyede (71%) elégedett iskolai végzettségével. Mint a 7. táblázat mutatja, az alacsonyabb iskolai végzettségű társadalmi csoportok körében (nők, általános iskolai végzettségűek és az észak-magyarországi régióban lakók, roma/cigány származásúak) nagyobb a végzettségükkel elégedetlenek aránya, illetve a kor előrehaladásával csökken az ambíció a továbbtanulásra.

7. táblázat: A jelenlegi iskolai végzettséggel való elégedettség néhány fontos társadalmi tényező szerint (%)

	<i>N</i> (fő)	Elégedett	Elégedetlen	Összesen
Összesen	1939	71	29	100
Nem				
Férfi	938	74	26	100
Nő	1001	66	34	100
Khi-négyzet; szign.	17,9; 0,0001			
Korcsoport				
18–29 éves	343	61	39	100
30–39 éves	410	62	38	100
40–49 éves	309	66	34	100
50–59 éves	348	76	24	100
60–64 éves	153	82	18	100
65 – éves	375	80	20	100
Khi-négyzet; szign.	67,7; 0,0000			
Iskolai végzettség				
Általános	934	58	42	100
Szakmunkásképző	624	84	16	100
Szakközépiskola	163	82	18	100
Gimnázium	100	79	21	100
Felsőfok	119	86	14	100
Khi-négyzet; szign.	204,7; 0,0000			
Régió				
Nyugat-Dunántúl	227	73	27	100
Közép-Dunántúl	172	80	20	100
Dél-Dunántúl	676	72	28	100
Dél-Alföld	113	72	28	100
Észak-Alföld	258	72	28	100
Észak-Magyarország	486	60	40	100
Khi-négyzet; szign.	65,3; 0,0000			
Származás				
Roma-magyar identitású	108	45	55	100
Magyar-roma identitású	153	43	57	100
Nem roma	1678	75	25	100
Khi-négyzet; szign.	102,6; 0,0000			

A iskolai végzettséggel való elégedetlenség munkaerő-piaci hatását jobban látjuk, ha kiszűrjük a kor hatását. A 8. táblázatból kiolvasható, hogy az állásban lévők (alkalmazottak és önállók) érzik a legkevésbé, az onnan kiszorultak (alkalmi munkások, munkanélküliek, gyesen lévők), az alacsony munkaerő-piaci státuszúak (betanított és segédmunkások, illetve a legalacsonyabb jövedelműek) érzik a legjobban a késztetést a továbbtanulásra.

8. táblázat: A jelenlegi iskolai végzettséggel való elégedettség néhány fontos munkaerő-piaci jellemző szerint – a munkaképes korúak (18–59 éves) körében (%)

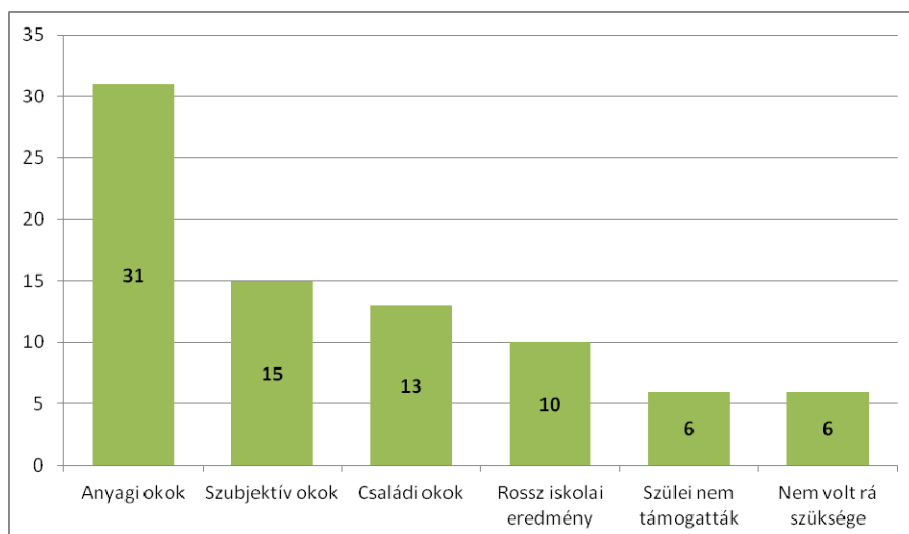
	<i>N</i> (fő)	Elégedett	Elégedetlen	Összesen
Összesen	1939	71	29	100
Gazdasági aktivitás				
Összesen	1411	66	34	100
Alkalmazott	635	78	22	100
Önálló	(42)	84	16	100
Alkalmi munkás	(36)	46	54	100
Munkanélküli	307	48	52	100
Nyugdíjas	138	72	28	100
Gyese van	154	48	52	100
Tanuló	(52)	65	35	100
Eltartott	(49)	66	34	100
Khi-négyzet; szign.	134,6; 0,0000			
Foglalkozáscsoport				
Összesen	1247	68	32	100
Önálló	(41)	80	20	100
Vezető	(47)	95	5	100
Szellemi	160	87	13	100
Képzett munkás	656	70	30	100
Képzetlen munkás	404	56	44	100
Khi-négyzet; szign.	66,5; 0,0000			
Egy főre jutó jövedelem (kvintilis)				
Összesen	1152	65	35	100
1.	313	45	55	100
2.	245	64	36	100
3.	200	69	31	100
4.	178	66	34	100
5.	216	90	10	100
Khi-négyzet; szign.	120,6; 0,0000			

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Az iskolai végzettségükkel elégedetlenek majdnem harmada családja rossz anyagi helyzetével magyarázta azt, hogy nem tanult tovább. Minden hatodik megkérdezett szubjektív okokkal (pl. nem érdekelte a tanulás, nem szerette az iskolát) vagy családi okokkal (korai családalapítással és az első gyerek megszületésével) hozta összefüggésbe, hogy abbahagyta a tanulást (2. ábra).

A viszonylag gyakori okok között szerepelt még az iskolai siker vagy a szülői támogatás hiánya, mások úgy látták, hogy nincs szükségük magasabb iskolai végzettségre.

2. ábra: A tovább nem tanulás leggyakoribb okai – az iskolai végzettségével elégedetlenek körében (% , N = 911)

A 9. táblázatból az is kiderül, hogy az egyes társadalmi csoportok eltérő okok miatt nem tanultak tovább. Míg a férfiaknak és az alacsony iskolai végzettségűeknek, továbbá a jobb helyzetben lévő régiók lakosai egyéni okok miatt, vagyis mert „nem feküdt” nekik az iskola, addig a nők esetében a korai családalapítás miatt szakadt meg az iskolai tanulás. A család és a környezet gátló hatása az idősebbek és a hátrányosabb helyzetű régiók esetében nagyon erős.

9. táblázat: A továbbtanulás elmaradásának oka néhány fontos társadalmi tényező szerint (%)

	N (fő)	Egyéni ok	Kibocsátó közeg	Környezet	Család
Összesen	581	31	40	5	12
Nem					
Férfi	245	37	42	3	3
Nő	336	27	39	6	19
Khi-négyzet; szign.		6,4; 0,01	0,4; 0,50	1,6; 0,20	31,3; 0,0000
Kor					
18–29 éves	134	36	26	2	14
30–39 éves	157	34	38	6	13
40–49 éves	104	34	36	3	15
50–59 éves	(82)	33	51	1	11
60– éves	104	15	57	14	8
Khi-négyzet; szign.		15,2; 0,009	29,3; 0,0000	25,8; 0,0001	3,8; 0,59
Iskolai végzettség					
Általános	410	34	42	5	13
Szaktanulmányok	103	23	36	1	10
Középfok vagy magasabb	(68)	21	37	6	14
Khi-négyzet; szign.		9,4; 0,02	1,6; 0,66	4,6; 0,20	0,7; 0,87

A 9. táblázat folytatása

Régió					
Nyugat-, Közép-Dunántúl	(95)	42	28	4	12
Dél-Dunántúl	189	36	40	7	10
Dél-, Észak-Alföld	103	25	38	5	14
Észak-Magyarország	194	23	47	3	13
Khi-négyzet; szign.		19,3; 0,001	11,9; 0,04	5,6; 0,34	1,8; 0,88
Származás					
Roma-magyar identitású	(59)	25	48	2	8
Magyar-roma identitású	(87)	35	44	6	10
Nem roma	435	31	39	5	14
Khi-négyzet; szign.		1,7; 0,44	2,5; 0,29	1,28; 0,52	2,13; 0,34

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A megkérdezettek 5%-a, a munkaképes korúak 7%-a tanult az adatfelvétel idején azonos arányban középiskolában, szakmunkásképzőben vagy valamilyen egyéb képzésben. A 10. táblázatból kiolvasható, hogy a munkaképes korú tovább tanulók között nincs különbség nem vagy származás szerint, illetve hogy a legfiatalabbakon kívül egyik korcsoportban sem jelentős a tovább tanulók aránya. Az is látható ugyanakkor, hogy továbbtanulásra a középfokú képzettségűek a leghajlamosabbak.

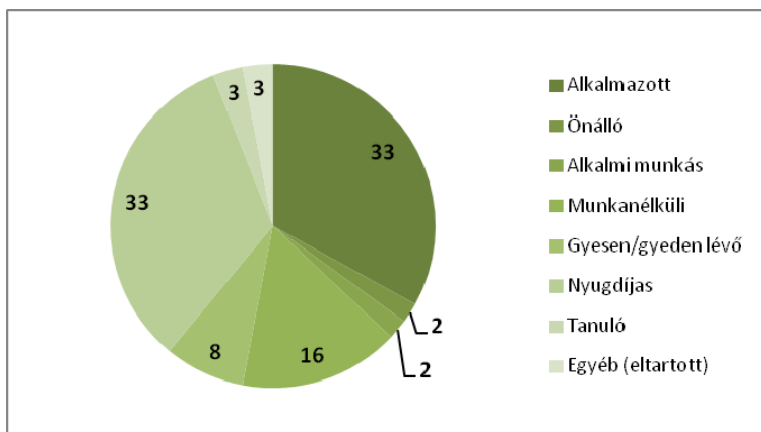
10. táblázat: A jelenlegi tanulók aránya néhány fontos társadalmi jellemző szerint – a munkaképes korúak (18–59 éves) körében (%)

	N (fő)	Jelenleg tanul	Nem tanul	Összesen
Összesen	1413	7	93	100
Nem				
Férfi	739	7	93	100
Nő	674	7	93	100
Khi-négyzet; szign.		1,6; 0,45		
Korcsoport				
18–29 éves	343	18	82	100
30–39 éves	412	4	96	100
40–49 éves	310	3	97	100
50–59 éves	348	2	98	100
Khi-négyzet; szign.		100,1; 0,0000		
Iskolai végzettség				
Általános	592	7	93	100
Szakmunkásképző	515	3	97	100
Középfok	215	16	84	100
Felsőfok	(90)	8	92	100
Khi-négyzet; szign.		41,6; 0,0000		
Származás				
Roma-magyar identitású	(95)	9	91	100
Magyar-roma identitású	134	9	91	100
Nem roma	1184	6	94	100
Khi-négyzet; szign.		2,0; 0,73		

A MUNKAERŐPIAC

A megkérdezettek valamivel több, mint harmada aktív a munkaerőpiacon, legtöbbjük (33%) alkalmazott, 2–2% az önálló és az alkalmi munkások aránya (3. ábra).

3. ábra: A gazdasági aktivitás szerinti megoszlás (% , N = 1944)

Az inaktívok (a minta 67%-a) között a legtöbben (a teljes minta 33%-a) a nyugdíjasok vannak, a munkanélküliek aránya 16%, a gyesen/gyeden lévők aránya 8%.⁶ A tanulók és az egyéb inaktívok (eltartottak) aránya 3–3%.⁷

Nem szerint a gazdasági aktivitás a várt módon alakult: a férfiak körében magasabb az alkalmazottak, a munkanélküliek, az önállóak, az alkalmi munkások és a tanulók, a nők körében a nyugdíjasok, a gyesen/gyeden lévők és az eltartottak aránya (11. táblázat).

⁶ Zömüknek (79%) nincs munkahelye, ahová majdan visszamehet dolgozni.

⁷ Az eltérő statisztikai kategóriákkal dolgozó EU-SILC és a Népszámlás adataival csak nagyon korlátozottan van módunk az összehasonlításra, de a munkanélküliek ottani arányánál (mindkét esetben 6%) a HHK-en élők 16%-a szignifikánsan magasabb, a vállalkozóké és az alkalmazottaké pedig alacsonyabb (6% és 41% az EU-SILC adatai szerint). A Tárki Monitor országos adatai a HHK-hoz képest magasabb alkalmazotti és vállalkozói (49% és 4%), alacsonyabb munkanélküli, nyugdíjas és gyes-es (rendre 10%, 15% és 4%) arányt mutatnak.

11. táblázat: A gazdasági aktivitás néhány fontos társadalmi tényező szerint (%)

	N	Alkalma- zott	Önálló	Alkalmi munkás	Munka- nélküli	Nyug- díjas	Gyese- n van	Tanuló	Egyéb	Össze- sen
Összesen	1943	33	2	2	16	33	8	3	3	100
Nem										
Férfi	940	42	3	3	19	28	0	4	1	100
Nő	1004	25	2	1	13	38	15	1	5	100
Khi-négyzet; szign.	237,8; 0,0000									
Korcsoport										
18–29 éves	343	34	2	2	25	1	21	14	1	100
30–39 éves	412	49	2	3	23	1	18	0	4	100
40–49 éves	310	56	3	1	23	8	4	0	5	100
50–59 éves	350	41	4	3	17	30	0	0	5	100
60–64 éves	171	7	1	0	4	86	0	0	2	100
65 – éves	358	0	0	0	0	99	0	0	1	100
Khi-négyzet; szign.	1700,4; 0,0000									
Iskolai végzettség										
Általános	936	18	1	3	16	45	10	3	4	100
Szakmunkásképző	625	48	3	1	16	22	6	1	3	100
Középfok	264	44	3	1	14	22	6	7	3	100
Felsőfok	119	58	5	0	5	23	8	0	1	100
Khi-négyzet; szign.	290,7; 0,0000									
Régió										
Nyugat-Dunántúl	227	38	5	3	6	36	7	2	2	100
Közép-Dunántúl	172	40	4	1	12	30	5	3	5	100
Dél-Dunántúl	676	32	2	2	15	35	9	2	3	100
Dél-Alföld	115	42	2	0	11	36	3	4	2	100
Észak-Alföld	260	36	2	3	18	28	6	5	2	100
Észak-Magyarország	486	27	1	1	24	33	10	2	2	100
Khi-négyzet; szign.	108,3; 0,0000									
Származás										
Roma-magyar identitású	108	23	1	4	33	18	14	4	3	100
Magyar-roma identitású	154	18	1	4	32	22	18	2	3	100
Nem roma	1682	36	2	2	14	35	6	2	3	100
Khi-négyzet; szign.	123,8; 0,0000									

Korcsoportonként vizsgálódva a gazdasági aktivitás összetétele két triviális összefüggés (a tanulók fiatalok, a nyugdíjasok idősek) mellett azt mutatja, hogy az aktivitás a 40–49 évesek kohorszában a legmagasabb, a gyese/gyeden lévők aránya a szülőképes kor elejére koncentrálódik. A iskolázottság és a gazdasági aktivitás kapcsolata a kor hatása alatt áll, a nyugdíjasok aránya kiugróan magas a legalacsonyabb iskolai végzettségűek körében, a többi iskolai végzettség szerint képzett csoportban (különösen a felsőfokú képzettségűek esetében) az alkalmazottak és az önállóak aránya magas. A munkanélküliek aránya a felsőfokú iskolai végzettségűek körében alacsonyabb, a tanulók aránya a középfokú

iskolai végzettségük körében magasabb az átlagosnál. A régiók közül az észak-magyarországi (és kisebb mértékben a dél-dunántúli) tér el a többitől: ezekben a régiókban alacsonyabb az alkalmazottak és magasabb a munkanélküliek, valamint a gyesen/gyeden lévők aránya. A roma/cigány származásúak körében a munkanélküliek és alkalmi munkások, illetve a gyesen lévők aránya átlag feletti.

A MUNKAERŐPIACON KÍVÜL

A jelenleg inaktívak zöme (82%) korábban is volt aktív, vagyis legalább egy ízben legalább fél évig volt állása. Ez az átlagosnál inkább jellemző a férfiakra, az idősebbekre, a szakmunkásképzőt végzettekre, és az átlagosnál kevésbé az észak-alföldi régió lakosaira (12. táblázat).

12. táblázat: Volt-e korábban állása? néhány fontos társadalmi tényező szerint – a jelenleg nem dolgozók körében (%)

	N (fő)	Volt	Nem volt	Összesen
Összesen	1178	82	18	100
Nem				
Férfi	474	87	13	100
Nő	704	79	21	100
Khi-négyzet; szign.	11,4; 0,0007			
Korcsoport				
18–29 éves	203	35	65	100
30–39 éves	185	80	20	100
40–49 éves	116	91	9	100
50–59 éves	174	95	5	100
60–64 éves	138	99	1	100
65– éves	361	93	7	100
Khi-négyzet; szign.	379,6; 0,0000			
Iskolai végzettség				
Általános	717	77	23	100
Szakmunkásképző	288	94	6	100
Középfok	131	86	14	100
Felsőfok	(44)	87	13	100
Khi-négyzet; szign.	41,9; 0,0000			
Régió				
Nyugat-Dunántúl	122	84	16	100
Közép-Dunántúl	(87)	89	11	100
Dél-Dunántúl	428	84	16	100
Dél-Alföld	(58)	88	12	100
Észak-Alföld	144	78	22	100
Észak-Magyarország	337	88	12	100
Khi-négyzet; szign.	17,8; 0,0007			

Származás				
Roma-magyar identitású	(76)	64	36	100
Magyar-roma identitású	117	67	33	100
Nem roma	985	85	15	100
Khi-négyzet; szign.	39,8; 0,0000			

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A megkérdezettek majdnem negyede (18%) keres munkát.⁸ A munkakeresés átlagos hossza 32,1 hónap.⁹

A munkakeresés folyamatát külön kell vizsgálni azok körében, akiknek van, és akiknek nincs állása. Az első esetben ugyanis egy jobb munkaerő-piaci helyzet elérése, az utóbbiban a munkaerőpiacra való belépés a cél. Ennek fényében nem meglepő, hogy a munkát keresők zömét (71%) a munkanélküliek adják, illetve hogy az aktív népesség 7%-ával szemben az inaktív népesség 25%-a keres állást (13. táblázat).

13. táblázat: A munkahelyet keresők aránya néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív és az inaktív népesség körében (%)

	Aktív		Inaktív	
	N (fő)	%	N (fő)	%
Összesen	729	7	1215	25
Nem				
Férfi	447	6	492	32
Nő	281	7	722	19
Khi-négyzet; szign.	0,10; 0,75		26,4; 0,0000	
Korcsoport				
18–29 éves	133	9	210	37
30–39 éves	225	9	187	48
40–49 éves	189	4	121	57
50–59 éves	166	5	184	33
Khi-négyzet; szign.	7,0; 0,22		301,9; 0,0000	
Iskolai végzettség				
Általános	202	14	733	21
Szakmunkásképző	327	4	298	33
Középfok	124	3	139	28
Felsőfok	(75)	4	(44)	19
Khi-négyzet; szign.	23,5; 0,0000		19,7; 0,0002	

⁸ Közülük a legtöbben (35%) egy éve, hatodik (16%) 2 éve, ötödük (19%) 3–5 éve, 15%-uk egy évnél rövidebb idő óta munkakereső.

⁹ A legtöbben (a munkakeresők 9%-a) egy hónapja, de 5-6%-a rendre 21., 22 vagy 24 hónapja keres munkát.

A 13. táblázat folytatása

Régió				
Nyugat-Dunántúl	103	6	124	15
Közép-Dunántúl	(78)	5	(94)	22
Dél-Dunántúl	247	7	429	26
Dél-Alföld	(51)	8	(64)	22
Észak-Alföld	107	5	154	24
Észak-Magyarország	137	10	349	28
Khi-négyszet; szign.	4,4; 0,62		9,9; 0,12	
Származás				
Roma-magyar identitású	X	X	(77)	39
Magyar-roma identitású	X	X	118	37
Nem roma	X	X	1020	22
Khi-négyszet; szign.	X		21,1; 0,0000	
Foglalkozási szerkezet (jelenlegi)				
Vezető, szellemi	115	2	X	X
Képzett munkás	380	6	X	X
Képzetlen munkás	194	11	X	X
Khi-négyszet; szign.	11,6; 0,02		X	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

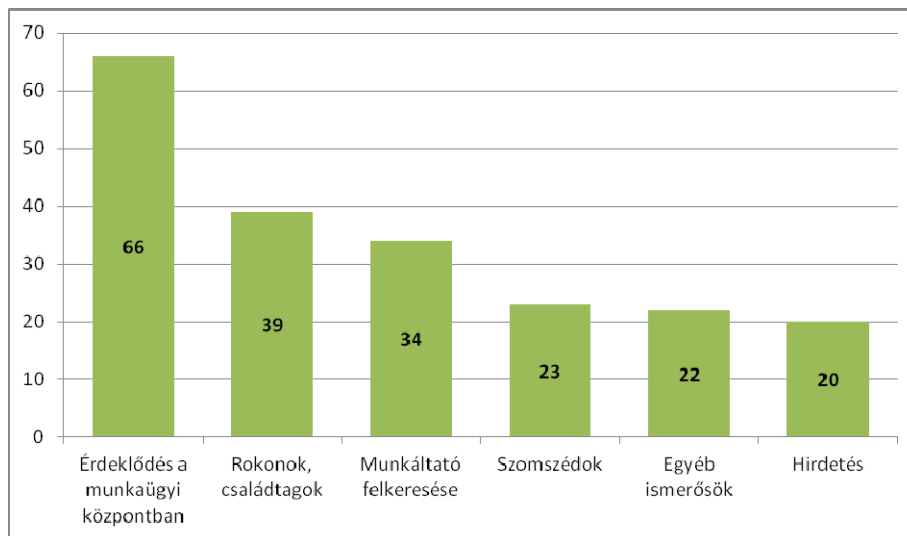
X = a cella elemszáma 30 alatt van.

Ebből a táblázatból az is kiderül, hogy

- míg az aktív férfiak és nők azonos arányban keresnek új állást, addig az inaktív férfiak ezt nagyobb arányban teszik, mint a nők;
- míg az aktívak körében a fiatalabbak inkább „keresgélnek” jobb munkaerő-piaci esélyeket, addig az inaktívak körében a 30–49 éves „családfenntartó” korosztály az legaktívabb;
- míg az aktívak közül a szekunder munkaerő-piaci helyzetű képzetlenek (és a képzetlen állásokban dolgozók), addig az inaktívak közül a közepes szintű emberi tőkélük a legaktívabbak;
- a regionális eltérések elenyészők, de az észak-magyarországi régió aktív és inaktív lakosai egyaránt az átlagosnál intenzívebben keresnek állást;
- a munkaerőpiacról kiszorult roma/cigány származásúak között az átlagosnál sokkal többen vannak, akik erőfeszítéseket tesznek a visszakérésre.

A munkakeresés során leggyakrabban alkalmazott megoldás (4. ábra) a munkaügyi központ felkeresése, de fontos eszköz a személyes ismerősök különféle csoportjaitól kapott információ, segítség, a munkáltató közvetlen megkeresése, illetve hirdetés feladása vagy az arra való válaszolás.

4. ábra: A munkakeresés leggyakoribb módjai – a munkakeresők körében (% , N = 348)

A munkahelykeresés módját a további elemzés érdekében három típusba soroltuk¹⁰: mindhárom megoldás használata ingyenes, de a szolgáltatás módja eltérő: míg a munkaügyi központ a szociális rendszer elérése szempontjából szinte megkerülhetetlen, addig a személyes kapcsolatok hálózata a mindennapokba való beágyazottsága, a potenciális munkaadó közvetlen felkeresésének egyszerűsége miatt „természetes” módja a munkahelykeresésnek. A 14. táblázatban látható, hogy a nők inkább támaszkodnak a munkaügyi központra.

A munkaügyi központ felkeresése jellemző a két legfejlettebb régió munkakeresőit is, ugyanakkor ritkább az alföldi régiók esetében. A személyes kapcsolatokra a legkevésbé az észak-magyarországi régió munkakeresői számíthatnak. Ezzel szemben a szakmunkásképzőt végzettek körében magas a személyes kapcsolataikban bízók aránya. A potenciális munkaadó közvetlen felkeresése egyedül a roma/cigány származású munkakeresők esetében tér el némileg az átlagostól (magasabb annál).

---

¹⁰ A kérdőív 17. kérdése esetében a munkaügyi központ segítségével (is) keres, ha választotta az 1-es vagy a 13-as kategóriát, személyes kapcsolaton keresztül (is) keres, ha választotta az 5–8 kategóriák egyikét, közvetlenül a munkaadónál (is) keres, ha választotta a 3, 4, 9, 10, 12 kategóriák egyikét.

14. táblázat: A munkahelykeresés módja néhány fontos társadalmi tényező szerint – a munkát keresők körében (%)

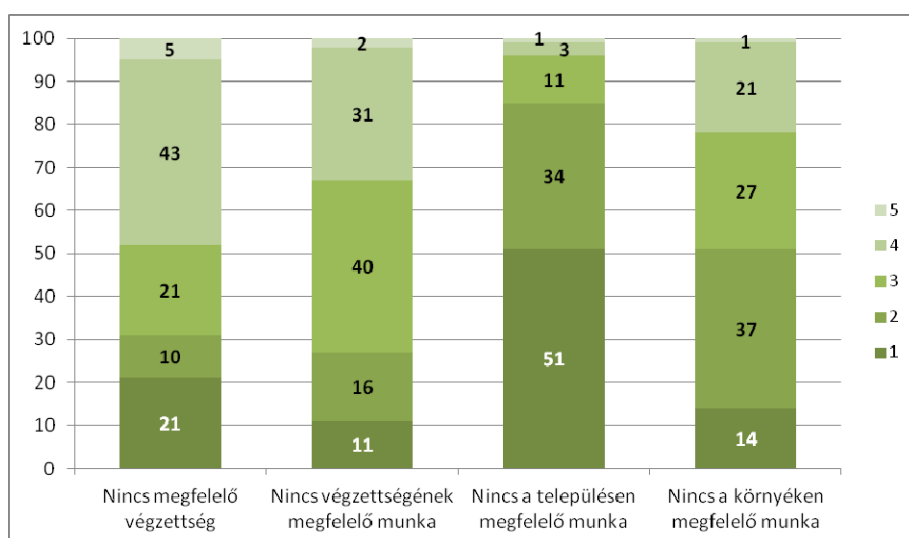
	<i>N</i>	Munkaügyi központ	Személyes ismerős	Közvetlenül a munkahely
<i>Összesen</i>	348	68	53	52
Nem				
Férfi	188	64	51	52
Nő	160	73	55	53
Khi-négyzet; szign.		3,9; 0,04	0,5;;0,46	0,4; 0,83
Korcsoport				
18–29 éves	(89)	62	43	48
30–39 éves	110	66	53	56
40–49 éves	(77)	74	58	53
50–59 éves	(68)	75	61	52
Khi-négyzet;szign.		6,4; 0,27	6,8; 0,24	2,6; 0,77
Iskolai végzettség				
Általános	181	68	48	54
Szakmunkásképző	114	72	63	46
Közép-vagy felsőfok	(54)	62	49	61
Khi-négyzet; szign.		2,0; 0,56	6,7; 0,08	3,8; 0,28
Régió				
Nyugat- és Közép-Dunántúl	(50)	77	59	44
Dél-Dunántúl	127	71	59	48
Észak- és Dél- Alföld	(59)	51	59	52
Észak-Magyarország	113	69	42	60
Khi-négyzet; szign.		11,4; 0,04	10,9; 0,05	7,0; 0,21
Származás				
Roma	(82)	67	49	58
Nem roma	267	69	54	52
Khi-négyzet; szign.		1,3; 0,53	0,86; 0,64	5,3; 0,07

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Minden második munkát kereső a településen található munkalehetőségek hiányát tartja a legnagyobb bajnak (5. ábra).

Kevesebben tartják munkakeresésük legnagyobb akadályának a környék munkahelyhiányát, de még ez is sokkal gyakrabban előforduló magyarázat, mint a képzettség hiánya vagy össze nem illése a kereslettel.

5. ábra: A munkakeresés akadályai* – a munkakeresők körében (%N = 320)

* A lehetséges akadályok közül (1) a legnagyobb akadálynak, (5) a legkisebb akadálynak tartja.

Az inaktív népesség leginkább a közelben, elsősorban a legközelebbi községben, illetve városban szeretne elhelyezkedni (az inaktívak 52%-a, illetve 34%-a), 17%, illetve 23%-uk távolabbi községbe, illetve városba is hajlandó lenne ingázni, sőt 6%-uk a közeli, 12%-uk távolabbi külföldi munkavállalásra is készen állna (15. táblázat).

15. táblázat: A lehetséges munkavállalás helye néhány fontos társadalmi tényező szerint – a munkát kereső inaktív népesség körében (%)

	N	Közeli község	Távoli község	Közeli város	Távoli város	Közeli külföld	Távoli külföld
Összesen	299	52	17	34	23	6	12
Nem							
Férfi	159	47	20	32	29	9	16
Nő	140	59	14	37	16	3	6
Khi-négyzet; szign.		4,5; 0,03	1,6; 0,20	1,02; 0,31	6,9; 0,008	4,2; 0,04	7,1; 0,008
Korcsoport							
18–29 éves	(77)	53	28	36	29	13	18
30–39 éves	(89)	53	12	38	20	12	10
40–49 éves	(69)	53	17	31	25	4	10
50–59 éves	(60)	52	11	29	15	3	9
Khi-négyzet; szign.		2,3; 0,78	9,6; 0,09	2,1; 0,84	9,3; 0,09	8,0; 0,15	4,9; 0,43
Iskolai végzettség							
Általános	153	52	15	25	20	7	12
Szakmunkásképző	(99)	52	11	36	23	6	11
Min. középfok	(44)	55	34	57	32	4	11
Khi-négyzet; szign.		4,5; 0,23	15,0; 0,002	17,1; 0,0001	6,8; 0,08	0,6; 0,88	1,2; 0,74

Származás							
Roma/cigány	(73)	54	15	20	15	9	16
Nem roma	226	52	19	38	26	5	10
Khi-négyszöglet; szign.		3,6; 0,17	2,7; 0,25	9,9; 0,007	3,5; 0,17	1,9; 0,37	2,2; 0,33

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Az ingázás és migráció szakirodalmából ismert módon: valamennyi távolabbi munkavállalási lehetőség választására hajlamosabbak a férfiak, mint a nők, s fordítva, a kor növekedésével némileg csökken a távoli munkavállalásra való hajlandóság, a magasabb iskolázottság a távolabbi hazai munkahely vállalásának esélyét (de nem a külföldi munkavállalását) növeli, a roma/cigány származás enyhén csökkenti a hazai ingázásra, növeli a külföldi munkavállalásra való hajlandóságot.

A MUNKAERŐPIACON BELÜL

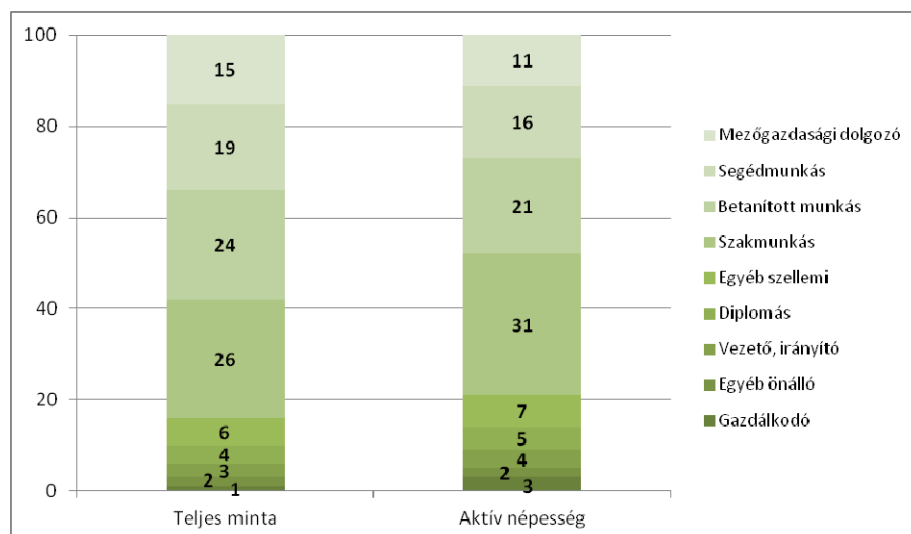
Az aktív népességben belül a szakmunkások, az önálló, vezető, diplomás és szellemi dolgozók kis csoportjainak elegye teszi ki a foglalkoztatottak felét,¹¹ szemben a teljes népességgel, ahol a betanított, a segédmunkások és a mezőgazdasági dolgozók együttes aránya haladja meg a (valaha¹²) foglalkoztatottak 50%-át (6. ábra).

Az aktív népességben belül a férfiak és a nők munkaerő-piaci státusza úgy tér el, ahogy az az országos statisztikákból ismert: a férfiak között magasabb az önálló, a szakmunkások és a segédmunkások, a nők között a szellemi dolgozók és a betanított munkások aránya (16. táblázat).

¹¹ A TÁRKI Monitor aktív dolgozóikhoz képest a HHK szakmunkás aránya sokkal alacsonyabb (a HHK 31%-a a Monitor 41%-hoz képest), a betanított, segéd és mezőgazdasági fizikai munkások aránya (a HHK 48%-os aránya a Monitor 18%-hoz képest) sokkal magasabb.

¹² A megkérdezettek 9%-a sohasem dolgozott.

6. ábra A munkaerő-piaci státusz a teljes (N = 1944) és az aktív népesség (N = 719) körében (%)

16. táblázat: A munkaerő-piaci státusz néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív népesség körében (%)

	N	Önálló	Vezető	Szellemi	Szakmunkás	Betanított munkás	Képzetlen munkás	Összesen
Összesen	722	5	4	12	31	21	27	100
Nem								
Férfi	445	6	3	4	38	19	30	100
Nő	277	3	6	23	21	25	22	100
Khi-négyzet; szign.	84,2; 0,0000							
Korcsoport								
18–29 éves	132	4	2	12	27	22	33	100
30–39 éves	221	2	4	11	32	25	26	100
40–49 éves	187	5	4	9	35	22	25	100
50–59 éves	166	8	4	14	31	17	26	100
Khi-négyzet; szign.	26,7; 0,37							
Iskolai végzettség								
Általános	199	3	0	0	2	39	56	100
Szakmunkásképző	325	6	2	1	51	17	23	100
Középfok	124	4	8	29	41	15	3	100
Felsőfok	(74)	8	18	60	7	2	5	100
Khi-négyzet; szign.	560,6; 0,0000							
Régió								
Nyugat-Dunántúl	103	8	6	18	36	20	12	100
Közép-Dunántúl	(78)	7	6	9	30	34	14	100
Dél-Dunántúl	244	5	3	9	30	17	36	100
Dél-Alföld	(50)	5	5	21	25	26	18	100
Észak-Alföld	107	7	3	13	32	19	26	100
Észak-Magyarország	134	0	4	6	31	23	36	100
Khi-négyzet; szign.	86,3; 0,0000							

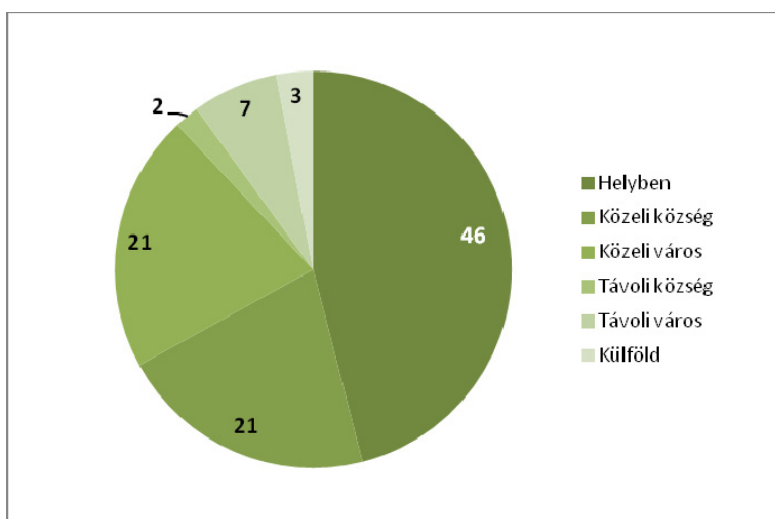
Származás								
Roma/cigány	(64)	1	0	0	12	23	64	100
Dél-Dunántúl	657	5	5	13	33	21	23	100
Khi-négyzet; szign.	57,5; 0,0000							

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Míg a korcsoportok között nincs, addig az iskolai végzettség szerinti csoportok között nagy a munkaerő-piaci státuszbeli eltérés: az iskolai végzettség növekedésével csökken a képzetlen, és nő a szak-, majd a magasabb képzettséghez kötött tevékenységek aránya. A régiók között a munkaerő-piaci státusz legjellemzőbb eltérései: az önállók hiánya és a szellemi dolgozók alacsony, a képzetlen foglalkozásúak magas aránya az észak-magyarországi régióban, aminek ellentéte a szellemi dolgozók és a szakmunkások magas aránya a nyugat-dunántúli régióban. A dél-dunántúli régió az észak-magyarországihoz hasonló munkaerő-piaci státuszt mutat, a közép-dunántúliak körében a betanított munka, a dél-alföldiben a szellemi dolgozók aránya magas. A roma/ cigány származásúak a képzetlen munkákban koncentrálnak.

A jelenleg dolgozók valamivel kevesebb, mint a fele (46%) dolgozik helyben (7. ábra), és közel ugyanannyian (42%) dolgoznak egy közeli településen (fele-fele arányban közeli községben vagy városban).

7. ábra: A munkahely elhelyezkedése – aktív népesség (% , N = 719)

A nők körében magasabb a helyben dolgozók aránya, a férfiak különösen a távoli városokban és külföldön dolgoznak a nőkhöz képest nagyobb arányban (17. táblázat).

17. táblázat: A munkahely elhelyezkedése néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív népesség körében (%)

	N (fő)	Helyben	Közei község	Távoli község	Közei város	Távoli város	Külföld	Összesen
Összesen	716	46	21	2	21	7	3	100
Nem								
Férfi	443	43	21	3	19	10	4	100
Nő	280	53	19	2	22	3	1	100
Khi-négyzet; szign.	26,1; 0,0001							
Korcsoport								
18–29 éves	132	46	16	3	20	11	4	100
30–39 éves	221	42	27	1	21	6	3	100
40–49 éves	189	47	20	2	21	6	4	100
50–59 éves	165	50	17	5	20	7	1	100
Khi-négyzet; szign.	28,3; 0,30							
Iskolai végzettség								
Általános	202	64	13	1	13	8	1	100
Szakmunkásképző	324	43	20	2	22	7	6	100
Középfok	122	34	27	5	27	5	2	100
Felsőfok	(75)	32	32	4	22	10	0	100
Khi-négyzet; szign.	62,2; 0,0000							
Régió								
Nyugat-Dunántúl	243	28	24	2	29	9	8	100
Közép-Dunántúl	(77)	26	27	9	26	7	5	100
Dél-Dunántúl	243	48	25	1	18	6	2	100
Dél-Alföld	(51)	58	16	0	20	6	0	100
Észak-Alföld	107	56	14	1	20	8	1	100
Észak-Magyarország	137	56	14	3	16	9	2	100
Khi-négyzet; szign.	96,2; 0,0000							
Munkaerő-piaci státusz								
Vezető, szellemi	115	32	29	5	24	10	0	100
Szakmunkás	222	28	23	3	27	10	9	100
Betanított munkás	154	35	23	2	29	9	2	100
Képzetlen munkás	194	76	15	0	7	2	0	100
Khi-négyzet; szign.	175,5; 0,0000							
Származás								
Roma/cigány	(66)	77	7	0	10	5	1	100
Nem roma	656	43	22	3	22	7	3	100
Khi-négyzet; szign.	32,6; 0,0003							

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Míg a képzetlenek közel kétharmada, és a képzetlen munkakörben foglalkoztatottak háromnegyede helyben, addig a közép- és felsőfokú végzettségűek, továbbá az ilyen végzettséget feltételező munkát végzők több mint fele közeli községben vagy városban

dolgozik. A külföldön dolgozók aránya a szakmunkásképzőt végzetek és szakmunkásként foglalkoztatottak között magasabb az átlagosnál. A helyben dolgozók aránya a nyugat- és a közép-dunántúli régiókban foglalkoztatottak körében a legalacsonyabb, ők inkább közeli községben vagy városban, illetve külföldön dolgoznak. A dél-dunántúli régió aktív dolgozói között a közeli községben található munkahely viszonylag gyakori, az alföldi és az észak-magyarországi régióbeliek jobbra helyben dolgoznak. Az a kisszámú roma/cigány származású megkérdezett, akinek van munkahelye, zömmel helyben dolgozik.

A munkahellyel rendelkezők közel harmadának (30%) határozott, 62%-ának határozatlan idejű munkaszerződése van, 8%-nak nincs írott munkaszerződése (18. táblázat).

18. táblázat: A munkaszerződés típusa néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív népesség körében, (%)

	<i>N</i> (fő)	Határozott idejű	Határozatlan idejű	Nincs	Összesen
Összesen	713	30	62	8	100
Nem					
Férfi	444	29	61	10	100
Nő	269	32	63	5	100
Khi-négyzet; szign.	5,7; 0,13				
Korcsoport					
18–29 éves	130	39	52	9	100
30–39 éves	216	28	66	6	100
40–49 éves	187	30	62	8	100
50–59 éves	166	26	64	10	100
Khi-négyzet	19,6; 0,19				
Iskolai végzettség					
Általános	191	57	33	10	100
Szakmunkásképző	322	27	65	8	100
Középfok	124	11	84	5	100
Felsőfok	(75)	11	79	10	100
Khi-négyzet; szign.	114,4; 0,0000				
Régió					
Nyugat-Dunántúl	103	16	74	10	100
Közép-Dunántúl	(76)	15	74	11	100
Dél-Dunántúl	237	34	53	13	100
Dél-Alföld	(51)	27	68	5	100
Észak-Alföld	107	33	63	4	100
Észak-Magyarország	133	43	53	3	100
Khi-négyzet; szign.	55,0; 0,0001				
Munkaerő-piaci státusz					
Vezető, szellemi	115	10	88	2	100
Szakmunkás	225	14	80	6	100
Betanított munkás	148	35	58	7	100
Képzetlen munkás	191	63	30	7	100
Khi-négyzet; szign.	326,8; 0,0000				

Származás					
Roma/cigány	(60)	62	22	12	100
Nem roma	652	28	65	7	100
Khi-négyzet; szign.	57,7; 0,0000				

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Az iskolai végzettség növekedésével nő a határozatlan és csökken a határozott idejű foglalkoztatás esélye, de ilyen összefüggés nem mutatkozik a munkaszerződés nélkül dolgozók arányában. A határozott idejű foglalkoztatás Észak-Magyarországon a legelterjedtebb, a Nyugat- és Közép-Dunántúlon élő munkavállalók körében a legmagasabb a határozatlan idejű szerződéssel rendelkezők aránya. A dunántúli régiókban az átlagosnál magasabb a munkaszerződés nélküli foglalkoztatás aránya is. Az iskolai végzettséghez hasonlóan az ilyen végzettséget feltételező állások esetében alacsony a határozatlan munkaidejű (illetve a nem létező) munkaszerződés aránya, ugyanakkor a képzetlen munkahelyen dolgozók (és a roma/cigányszármazásúak) közel kétharmada határozott idejű munkaszerződéssel dolgozik, de az utóbbi esetben a munkaszerződés hiányának az esélye is a nem roma származásúakénak kétszerese.

A dolgozók több mint harmada (37%) pesszimista, amennyiben biztos abban, hogy ha elvesztené munkahelyét, nem találna helyette újat, több mint fele optimista, mert biztos abban (25%) vagy reméli (34%), hogy találna munkát (19. táblázat).

19. táblázat: A munkahelyszerzés esélye néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív népesség körében (%)

	N (fő)	Biztosan találna	Talán találna	Biztosan nem találna	Nem tudja	Összesen
Összesen	713	25	34	37	4	100
Nem						
Férfi	444	27	34	34	5	100
Nő	269	21	34	43	2	100
Khi-négyzet; szign.	8,9; 0,03					
Korcsoport						
18–29 éves	131	28	39	27	6	100
30–39 éves	215	32	32	32	4	100
40–49 éves	187	23	35	37	5	100
50–59 éves	166	16	32	50	2	100
Khi-négyzet; szign.	33,5; 0,004					

A 19. táblázat folytatása

Iskolai végzettség						
Általános	190	8	24	60	8	100
Szaktanulmányok	324	29	35	33	3	100
Középfok	124	34	38	26	2	100
Felsőfok	(75)	31	45	19	5	100
Khi-négyzet; szign.	86,3; 0,0000					
Régió						
Nyugat-Dunántúl	103	29	37	31	3	100
Közép-Dunántúl	(77)	39	39	17	5	100
Dél-Dunántúl	237	23	33	36	8	100
Dél-Alföld	(51)	35	27	38	0	100
Észak-Alföld	106	18	37	44	1	100
Észak-Magyarország	133	16	31	52	1	100
Khi-négyzet; szign.	63,3; 0,0000					
Munkaerő-piaci státusz						
Vezető, szellemi	115	33	42	22	3	100
Szaktanulmányok	225	37	37	24	2	100
Betanított munkás	149	18	27	49	6	100
Képzetlen munkás	190	9	32	54	5	100
Khi-négyzet; szign.	94,9; 0,0000					
Származás						
Roma/cigány	(60)	11	21	68	0	100
Nem roma	652	26	35	35	4	100
Khi-négyzet; szign.	28,9; 0,0001					

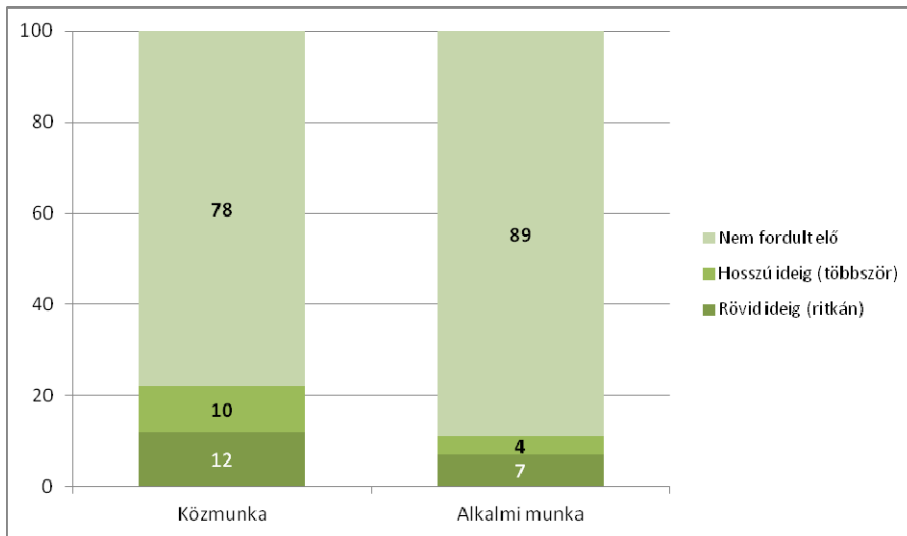
( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A nők pesszimistábbak, mint a férfiak, a pesszimizmus mértéke nő az életkorral és csökken az iskolai végzettséggel, és ennek megfelelően átlag alatti a magasabb beosztású és szaktanulmányos munkakörökben foglalkoztatottak körében, ugyanakkor közel kétszeres a roma/cigány származásúak esetében. A legpesszimistábbak az észak-magyarországi és az észak-alföldi régiókban dolgozók, a legoptimistábbak a közép-dunántúliak.

Közmunkát és alkalmi munkát (vagy napszámot) az ilyen jellegű tevékenység végzésére leginkább képes¹³ népesség körülbelül ötöde, illetve tizede végzett (8. ábra). A legtöbben 1, 2, 3, 6 vagy 10 hónap közmunkát végeztek, a közmunkavégzéssel töltött hónapok száma átlagosan 5,5 hónap volt.

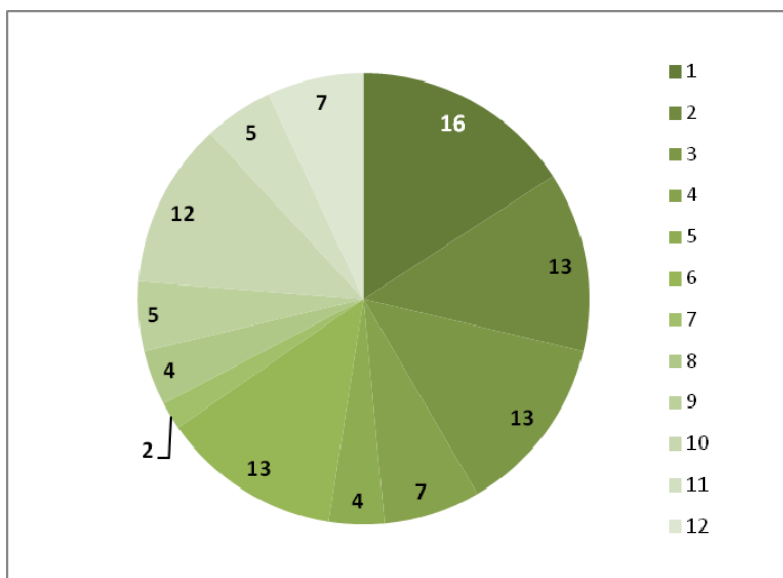
¹³ Alkalmazottak (korábbi aktivitásuk vagy munkaszerződés hiány miatt), alkalmi munkások, munkanélküliek, gyesen lévők, eltartottak.

8. ábra: A közmunka és alkalmi munka elterjedtsége (%)

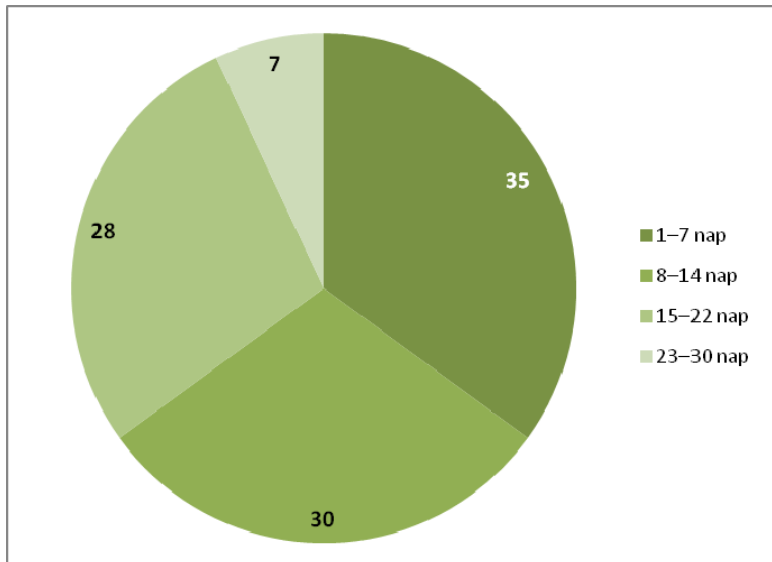
Az elmúlt 12 hónapban a közmunkát végzők aránya a munkavégzés hónapjainak száma szerint meglehetősen egyenletes eloszlást mutat (9. ábra)

9. ábra: Az elmúlt 12 hónapban közmunkával eltöltött hónapok száma – a közmunkát végzők körében (% , N = 275)

Alkalmi munkát a legtöbb alkalmi munkás valóban alkalomszerűen végez (10. ábra).

10. ábra: Az elmúlt 12 hónapban egy hónap alatt alkalmi munkával töltött napok száma – az alkalmi munkát végzők körében (% , N = 173)

A legtöbbben egy átlagos hónapban legfeljebb egy vagy két hetet (átlagosan 11,3 napot) dolgoznak.

Az átlagosnál kisebb arányban végeztek közmunkát a fiatalabbak, az iskolázottabbak, a nyugat- és közép-dunántúliak. A közmunka kiugró mértékben fordul elő az alkalmi munkások, a munkanélküliek és a képzetlen munkát igénylő állásokban dolgozók és a roma/cigány származásúak körében (20. táblázat).

20. táblázat: A közmunkavégzés esélye néhány fontos társadalmi tényező szerint – a közmunkavégzésre alkalmas* népesség körében (%)

	N (fő)	Rövid ideig végzett közmunka	Hosszú ideig végzett közmunka	Nem végzett közmunkát	Összesen
Összesen	1209	12	10	78	100
Nem					
Férfi	618	13	14	73	100
Nő	591	10	7	83	100
Khi-négyzet; szign.	9,6; 0,48				
Korcsoport					
18–29 éves	282	10	11	79	100
30–39 éves	395	13	8	79	100
40–49 éves	276	11	12	77	100
50–59 éves	230	13	12	76	100
Khi-négyzet; szign.	21,8; 0,0000				

A 20. táblázat folytatása

Iskolai végzettség					
Általános	480	18	16	66	100
Szaktanulmányok	463	11	9	80	100
Középfok	180	2	3	95	100
Felsőfok	(86)	0	2	98	100
Khi-négyszöglet; szign.	90,8; 0,0000				
Régió					
Nyugat-Dunántúl	131	8	1	91	100
Közép-Dunántúl	108	7	4	89	100
Dél-Dunántúl	419	13	12	75	100
Dél-Alföld	(67)	6	15	79	100
Észak-Alföld	168	11	7	82	100
Észak-Magyarország	310	15	14	71	100
Khi-négyszöglet; szign.	42,7; 0,0000				
Gazdasági aktivitás					
Alkalmazott	649	7	15	78	100
Alkalmi munkás	(36)	33	10	57	100
Munkanélküli	315	24	10	66	100
Gyeken van	154	0	0	100	100
Eltartott	(54)	11	0	89	100
Khi-négyszöglet; szign.	132,8; 0,0000				
Munkaerő-piaci státusz					
Vezető, szellemi	137		2	98	100
Szaktanulmányok	330	7	4	89	100
Betanított munkás	267	10	9	81	100
Képzetlen munkás	359	24	24	52	100
Khi-négyszöglet; szign.	197,2; 0,0000				
Származás					
Roma-magyar identitású	(84)	24	18	58	100
Magyar-roma identitású	115	18	16	66	100
Nem roma	1010	10	9	81	100
Khi-négyszöglet; szign.	35,1; 0,0000				

* Alkalmazottak (korábbi aktivitásuk vagy munkaszerződés hiány miatt), alkalmi munkások, munkanélküliek, gyeken lévők, eltartottak.

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A közmunkásoknál kisebb (11%) az alkalmi munkát vagy napszámot végzők aránya. Ilyen munkát nagyobb eséllyel végeznek a férfiak, mint a nők, az alacsonyabb iskolázottságúak, a dél-dunántúli régióban élők, az alkalmi munkások és a munkanélküliek, a képzetlen munkát végzők és a roma/cigány származásúak (21. táblázat).

21. táblázat: Az alkalmi munkavégzés esélye néhány fontos társadalmi tényező szerint – a közmunkavégzésre alkalmas* népesség körében (%)

	N (fő)	Rövid ideig végzett alkalmi munkát	Hosszú ideig végzett alkalmi munkát	Nem végzett alkalmi munkát	Összesen
Összesen	1209	7	4	89	100
Nem					
Férfi	618	10	4	86	100
Nő	591	4	3	93	100
Khi-négyzet; szign.	20,1; 0,0000				
Korcsoport					
18–29 éves	282	5	5	90	100
30–39 éves	395	9	4	87	100
40–49 éves	276	8	3	89	100
50–59 éves	230	6	2	92	100
Khi-négyzet; szign.	8,3; 0,60				
Iskolai végzettség					
Általános	480	10	6	64	100
Szaktanulmányok	463	7	3	90	100
Középfok	180	2	1	97	100
Felsőfok	(86)	2	0	98	100
Khi-négyzet; szign.	31,7; 0,0000				
Régió					
Nyugat-Dunántúl	131	7	2	91	100
Közép-Dunántúl	108	6	0	94	100
Dél-Dunántúl	419	11	4	85	100
Dél-Alföld	(67)	4	3	93	100
Észak-Alföld	168	4	7	89	100
Észak-Magyarország	310	4	4	92	100
Khi-négyzet; szign.	26,7; 0,009				
Gazdasági aktivitás					
Alkalmazott	649	2	2	96	100
Alkalmi munkás	(36)	45	28	27	100
Munkanélküli	315	17	6	77	100
Gyesen van	154	1	3	96	100
Eltartott	(54)	3	3	94	100
Khi-négyzet; szign.	255,2; 0,0000				
Munkaerő-piaci státusz					
Vezető, szellemi	137	0	1	99	100
Szaktanulmányok	330	5	2	93	100
Betanított munkás	267	8	5	87	100
Képzetlen munkás	359	12	7	81	100
Khi-négyzet; szign.	46,6; 0,0000				
Származás					
Roma-magyar identitású	(84)	11	6	83	100
Magyar-roma identitású	115	15	8	77	100
Nem roma	1010	6	3	91	100
Khi-négyzet; szign.	29,6; 0,0000				

* Alkalmazottak (korábbi aktivitásuk vagy munkaszerződés hiány miatt), alkalmi munkások, munkanélküliek, gyesen lévők, eltartottak; () = a cella elemszáma 30–99 között van.

A munkaerő-piaci helyzet leíró vizsgálatának utolsó része az aktív népesség egyéni jövedelmének elemzése. Az aktív keresők havi átlagos nettó jövedelme 86 113 forint (a medián 82 ezer forint). Ez a teljes népesség havi nettó jövedelmének átlagánál (70 856 forint) 22%-kal, a mediánjánál (70 ezer forint) 17%-kal magasabb.

A teljes minta esetében azt látjuk, hogy míg a férfiak esetében a legmagasabb kvintilisbe, addig a nők esetében az alsó három kvintilisbe tartozók aránya magasabb az átlagosnál (22. táblázat).

22. táblázat: Az egyéni jövedelem néhány fontos társadalmi tényező szerint – a teljes minta kvintilisei (%)

	N (fő)	1.	2.	3.	4.	5.	Összesen
Összesen	1633	20	20	20	20	20	100
Nem							
Férfi	773	19	16	19	20	26	100
Nő	860	22	23	22	20	13	100
Khi-négyzet; szign.	44,2; 0,0000						
Korcsoport							
18–29 éves	247	32	26	17	14	11	100
30–39 éves	346	28	16	18	16	22	100
40–49 éves	257	22	22	16	18	22	100
50–59 éves	304	26	23	18	15	18	100
60–64 éves	152	10	19	27	24	20	100
65– éves	327	2	14	27	35	22	100
Khi-négyzet; szign.	190,4; 0,0000						
Iskolai végzettség							
Általános	811	26	24	22	19	9	100
Szaktanulmányok	526	18	17	21	21	23	100
Középfok	205	13	14	14	25	34	100
Felsőfok	(91)	5	10	11	13	61	100
Khi-négyzet; szign.	205,9; 0,0000						
Gazdasági aktivitás							
Alkalmazott	569	2	19	25	23	31	100
Munkanélküli	226	80	18	1	1	0	100
Nyugdíjas	578	8	19	26	28	19	100
Gyese van	147	38	23	19	12	8	100
Khi-négyzet; szign.	819,0; 0,0000						
Régió							
Nyugat-Dunántúl	166	7	14	17	32	30	100
Közép-Dunántúl	133	11	23	13	23	30	100
Dél-Dunántúl	615	19	21	21	20	19	100
Dél-Alföld	102	16	18	26	18	22	100
Észak-Alföld	186	19	22	24	20	15	100
Észak-Magyarország	424	33	18	20	16	13	100
Khi-négyzet; szign.	127,7; 0,0000						

Származás							
Roma-magyar identitású	(97)	41	30	16	12	1	100
Magyar-roma identitású	132	37	28	21	7	7	100
Nem roma	1404	18	18	20	22	22	100
Khi-négyzet; szign.	108,0; 0,0000						

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Korcsopontonként a kor- és kohorszhatás kombinációjaként foghatjuk fel azt, hogy míg a legfiatalabbak körében az 1. és 2. kvintilisbe tartozók aránya magas, addig a 30–39 éves korúak esetében a legalacsonyabb és (kisebb mértékben) a legmagasabb jövedelműek körében magas az arány. A 40–49 évesek körében a 3. és 4., az 50–59 évesek esetében a 3–5. kvintilisek vannak alulreprezentálva, a 60–64 évesek és a 65 évnél idősebbek között ugyanezek a kvintilisek felülreprezentáltak. Az iskolai végzettség növekedésével szignifikánsan nő a legmagasabb kvintilisbe tartozók aránya; míg a legfeljebb általános iskolát végzettek fele az 1. és 2. kvintilisben, addig a felsőfokú végzettségűek közel kétharmada az 5. kvintilisben található. Hasonlóan éles eltéréseket mutat a gazdasági aktivitás és az egyéni jövedelem összefüggése: az alkalmazottak a magas, a nyugdíjasok a 3. és 4., a gyesen lévők az 1. és 2., a munkanélküliek több mint négyötöde az 1. kvintilisben található. A regionális eltérések kevésbé markánsak, de jól látható, hogy a dunántúli (különösen a nyugati) régiókban élők a magasabb, az észak-magyarországi régióban élők a legkisebb jövedelmű kvintilisben fordulnak elő az átlagnál nagyobb eséllyel. A roma/cigány származás és az alacsony jövedelem közötti kapcsolat erős, különösen, ha a roma/cigány identitás az elsődleges.

Az egyéni jövedelem alakulását az aktív népesség körében a teljes népesség kvintilis eloszlása segítségével vizsgáltuk, mert így egyfelől jobban érzékelhetők a teljes népesség 20%-os elvi megoszlásától való eltérések, másfelől jól láthatók az aktív keresők egyes társadalmi csoportjai közötti relatív eltérések. A 23. táblázatból kiolvasható, hogy az aktív keresők körében az első kvintilis aránya sokkal alacsonyabb, az 5. kvintilisé sokkal magasabb, mint a teljes népességbeli 20%, vagyis a kis jövedelműek jórészt hiányoznak, a nagy jövedelműek túl vannak reprezentálva az aktív keresők körében.

23. táblázat: Az egyéni jövedelem néhány fontos társadalmi tényező szerint – az aktív népesség körében, a teljes minta kvintilisei szerint (%)

	N (fő)	1.	2.	3.	4.	5.	Összesen
Összesen	633	4	19	24	23	30	100
Nem							
Férfi	385	3	17	22	22	36	100
Nő	248	5	23	25	25	22	100
Khi-négyzet; szign.	13,2; 0,01						
Korcsoport							
18–29 éves	118	6	24	23	25	22	100
30–39 éves	192	5	14	26	21	34	100
40–49 éves	163	2	18	22	26	32	100
50–59 éves	147	4	23	20	22	31	100
Khi-négyzet; szign.	15,7; 0,73						
Iskolai végzettség							
Általános	192	11	33	28	20	8	100
Szakmunkásképző	276	2	16	25	23	34	100
Középfok	109	0	7	17	33	43	100
Felsőfok	(57)	0	11	9	12	68	100
Khi-négyzet; szign.	141,1; 0,0000						
Régió							
Nyugat-Dunántúl	(69)	0	8	12	38	42	100
Közép-Dunántúl	(63)	1	19	7	33	40	100
Dél-Dunántúl	239	4	24	23	19	30	100
Dél-Alföld	(46)	2	18	25	15	40	100
Észak-Alföld	(83)	7	13	31	22	27	100
Észak-Magyarország	126	8	22	31	22	17	100
Khi-négyzet; szign.	69,2; 0,0000						
Származás							
Roma/cigány	(65)	12	33	29	22	4	100
Észak-Magyarország	569	3	18	22	23	34	100
Khi-négyzet; szign.	40,1; 0,0000						

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A 23. táblázatból az is kitűnik, hogy a férfiak jövedelme egyetlen csoportban haladja meg nagymértékben a nőkéét, a legnagyobb jövedelműek csoportjában.¹⁴ A korcsoportok között az egyéni jövedelem nem tér el szignifikánsan, de látható a legfiatalabbak alacsony esélye a legnagyobb jövedelem elérésére. Az iskolai végzettség növekedésével erősen megnő előbb a közepes, majd a legmagasabb jövedelműek aránya. Míg a nyugat- és közép-dunántúli régiók

¹⁴ Ez megfelel a férfi és női béregyenlőtlenségeket vizsgáló kutatásban tapasztaltaknak, ami a 2009. évi bértarifa felvétel adatain alapult (Sik–Csaba–Hann 2011).

keresői között a legmagasabb a 4. és 5. kvintilisbe tartozó jövedelmek aránya, az észak-magyarországi régióban dolgozók körében ezzel szemben az 1–3. kvintilisbe tartozók aránya átlag feletti. Végül látható, hogy a roma/cigány származással alig van esély az 5. kvintilisbe sorolható jövedelem megszerzésére.

Az aktív népesség esetében erős a munkaerő-piaci státusz és az egyéni jövedelem közötti negatív összefüggés: míg a legmagasabb státuszúak kétharmada az 5. kvintilisbe tartozik, addig a legalacsonyabb státuszúak fele az 1. és 2. kvintilisben található (24. táblázat).

24. táblázat: Az egyéni jövedelem néhány fontos munkaerő-piaci tényező szerint – az aktív népesség körében, a teljes minta kvintilisei szerint (%)

	N (fő)	1.	2.	3.	4.	5.	Összesen
Összesen	633	4	19	23	24	30	100
Munkaerő-piaci státusz							
Vezető, szellemi	(89)	0	3	8	23	66	100
Szakmunkás	201	1	6	24	25	44	100
Betanított munkás	135	4	20	32	29	15	100
Képzetlen munkás	179	9	43	26	15	7	100
Khi-négyzet; szign.	219,9; 0,0000						
Munkahely elhelyezkedése							
Helyben	301	8	36	28	15	13	100
Közeli község	135	1	6	18	27	48	100
Közeli város	121	1	4	23	35	37	100
Távoli város, külföld	(54)	0	1	11	30	58	100
Khi-négyzet; szign.	206,3; 0,0000						
Munkaszerződés típusa							
Határozott idejű	199	7	48	27	10	8	100
Határozatlan idejű	365	1	4	23	29	43	100
Nincs	(53)	5	19	14	28	34	100
Khi-négyzet; szign.	230,3; 0,0000						
Munkahelyszerzés esélye							
Biztosan talál	142	0	1	16	24	59	100
Talán talál	202	3	14	20	27	36	100
Biztosan nem talál	248	5	33	30	20	12	100
Khi-négyzet; szign.	141,6; 0,0000						

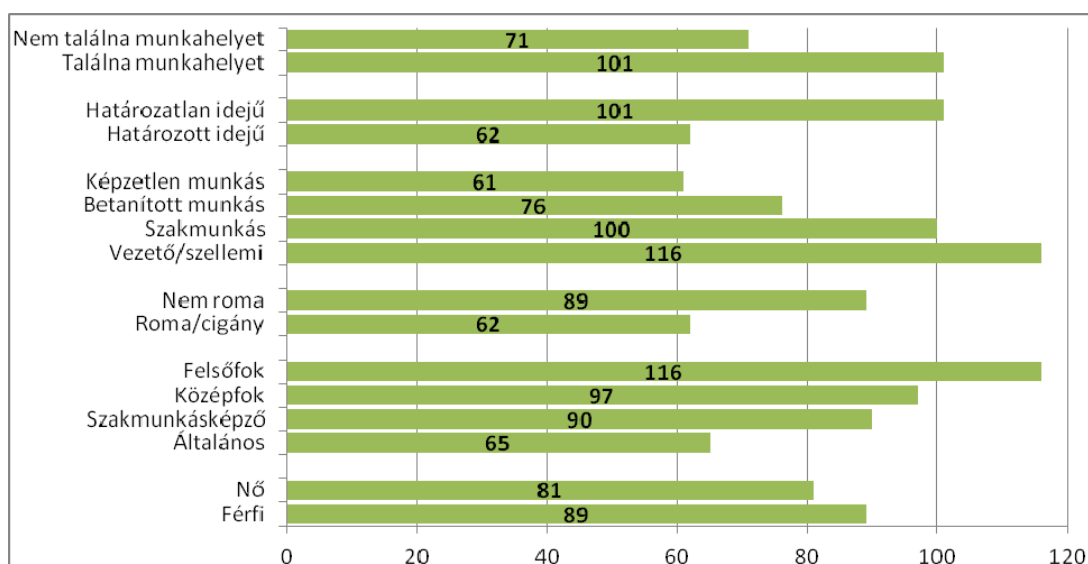
( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Hasonlóan ellentétes munkaerő-piaci helyzet látható a munkahely elhelyezkedése és az egyéni jövedelem összefüggésében: a helyben dolgozás az alacsony, a távoli munkahely a magas jövedelem záloga. A közeli településen keresett jövedelmek az 1. és 2. kvintilisbe sorolható jövedelem ellen megvédene, és a közeli községben inkább lehet kiugróan magas jövedelemre szert tenni, mint a közeli városban, ahol azonban a 4. és 5. kvintilisbe kerülők esélye egyaránt

átlag feletti. Határozatlan idejű szerződéssel nagyobb az esély magasabb jövedelem szerzésére, mint határozott idejű szerződéssel, ámbár az írott munkaszerződés hiánya egyáltalán nem zárja ki a magas jövedelem megszerzésének esélyét. A munkaerő-piaci optimizmus és a magas jövedelem a jó munkaerő-piaci státusz két, egymással összefüggő megjelenése módja: aki biztos abban, hogy találna új munkahelyet, az az 5. kvintilisben, aki nem bízik ebben, az az alsó három kvintilisben van túlerepresentálva.

Összefoglalóan a 11. ábrában összegyűjtöttük azokat a legfontosabb társadalmi és munkaerő-piaci jellemzőket, amelyek esetében az egyéni nettó jövedelmek eltérése a legnagyobb volt.

11. ábra: A havi nettó egyéni jövedelem átlaga néhány társadalmi és munkaerő-piaci csoportban – az aktív keresők között (ezer forint)

Az ábrán jól látható a férfiak nőekkel,¹⁵ a magasabb iskolai végzettségűeknek az alacsonyabb iskolai végzettségűekkel, a nem-romáknak a roma/cigány származásúakkal, a magasabb munkaerő-piaci státuszúaknak az alacsony munkaerő-piaci státuszúakkal, a határozatlan idejű szerződéssel rendelkezőknek a határozott idejűekkel és az optimistáknak a pesszimistákkal szembeni jövedelemelőnye.

¹⁵ A Tárki Monitor országos mintájában a nők jövedelme ugyanannyi, mint a HHK mintájában, de a férfiaké magasabb (94 ezer forint).

AZ ÖNELLÁTÓ MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS

A mezőgazdasági kistermelést lehetne a munkaerő-piaci jövedelmek „folytatásaként” tárgyalni, hiszen sok esetben az ily módon elért kiadáscsökkentés ennek helyettesítésére szolgáló árnyékjövedelemként is felfogható. De lehetne a szegénység/gazdaság kontextusában is elemezni, hiszen az önellátás a háztartás túlélését biztosító védekező magatartás része, ugyanakkor a termelés során a háztartások olyan termelési eszközöket használnak, amelyek vagyontárgyak is egyben. Továbbá lehetne a fogyasztás-életmód-életminőség trióhoz kapcsolni, hiszen az otthoni mezőgazdasági munka hat a fogyasztás szerkezetére, a mindennapok életvitelére, az idővel való gazdálkodására stb.

A mezőgazdasági kistermelés létét és (ha van ilyen) annak jellegét, három metszetben vizsgáljuk: állattartás, földtulajdon és zöldség-, illetve gyümölcsstermesztés. Mivel a mezőgazdasági termelés háztartási szinten értelmezhető tevékenység, ezért a leíró elemzés során is elsősorban a háztartás egészére vonatkozó változókkal dolgozunk, és csak három olyan egyéni mutatót használunk (kor, származás, iskolai végzettség), amelyek alkalmas közelítő változónak tekinthetők a háztartás egésze szempontjából is.¹⁶

A megkérdezettek több mint harmada tart valamilyen haszonállatot, több mint felének (58%) van földje, s közel kétharmaduk (64%) termel zöldséget/gyümölcsöt (25. táblázat).

---

¹⁶ Ehhez feltételeznünk kellett, hogy (1) a kistermeléshez szükséges munkaerő mennyisége, képessége és motiváltsága e három szociodemográfiai jellemzővel összefügg; és (2) a kérdezett háztartástag jellemzője a háztartás egészére nézve is alkalmas közelítő változó (vagyis a homofília elvének megfelelően a háztartás egyetlen tagja alapján megbízhatóan típusba sorolható).

25. táblázat: A mezőgazdasági kistermelés elterjedtsége a háztartások néhány fontos társadalmi jellemzője szerint (%)

	N (fő)	Tartanak haszonállatot	Van föld	Termelnek zöldséget, gyümölcsöt
Összesen	1944	38	58	64
Korcsoport				
18–29 éves	343	33	55	64
30–39 éves	412	33	53	56
40–49 éves	310	35	60	67
50–59 éves	349	43	61	65
60–64 éves	171	45	65	73
65 – éves	358	45	61	64
Khi-négyzet; szign.		16,1; 0,02	31,3; 0,005	32,1; 0,004
Iskolai végzettség				
Általános	935	37	58	62
Szakmunkásképző	625	40	55	63
Középfok	264	43	59	67
Felsőfok	119	35	73	73
Khi-négyzet; szign.		3,5; 0,32	15,2; 0,02	8,1; 0,23
Származás				
Roma-magyar identitású	108	30	57	61
Magyar-roma identitású	154	18	40	44
Nem roma	1682	41	60	65
Khi-négyzet; szign.		35,2; 0,0000	24,2; 0,0001	30,2; 0,0000
Háztartásszerkezet*				
Fiatal egyedülállók	253	38	52	64
Idős egyedülállók	(75)	32	54	49
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	101	26	50	49
Idős, egyedülálló gyerekekkel	396	33	59	60
Gyerektelen pár	(85)	29	55	51
Fiatal pár gyerekekkel	515	33	58	61
Idős pár gyerekekkel	502	54	64	75
Khi-négyzet; szign.		72,2; 0,0000	28,3; 0,005	66,5; 0,0000
Régió				
Nyugat-Dunántúl	227	28	63	58
Közép-Dunántúl	172	49	56	71
Dél-Dunántúl	676	38	64	61
Dél-Alföld	115	48	53	54
Észak-Alföld	260	54	36	66
Észak-Magyarország	486	30	63	69
Khi-négyzet; szign.		64,8; 0,0000	85,8; 0,0000	24,3; 0,02
Háztartás egy főre jutó jövedelme (kvintilis)				
Összesen	1662	38	58	63
1.	342	24	56	59
2.	343	43	60	66
3.	327	39	57	60
4.	322	49	58	65
5.	329	38	62	63
Khi-négyzet; szign.		47,2; 0,0000	3,2; 0,53	12,3; 0,13

Vagyon (kvintilis)**				
Összesen	1730	37	58	63
1.	397	23	47	51
2.	519	37	58	63
3.	210	35	56	62
4.	331	48	65	73
5.	273	49	68	71
Khi-négyzet; szign.		67,8; 0,0000	46,9; 0,0000	51,9; 0,0000
Körfort)				
Teljes körfort	650	43	62	69
Hányos	1294	36	56	61
Khi-négyzet; szign.		8,0; 0,005	10,0; 0,007	10,9 0,004

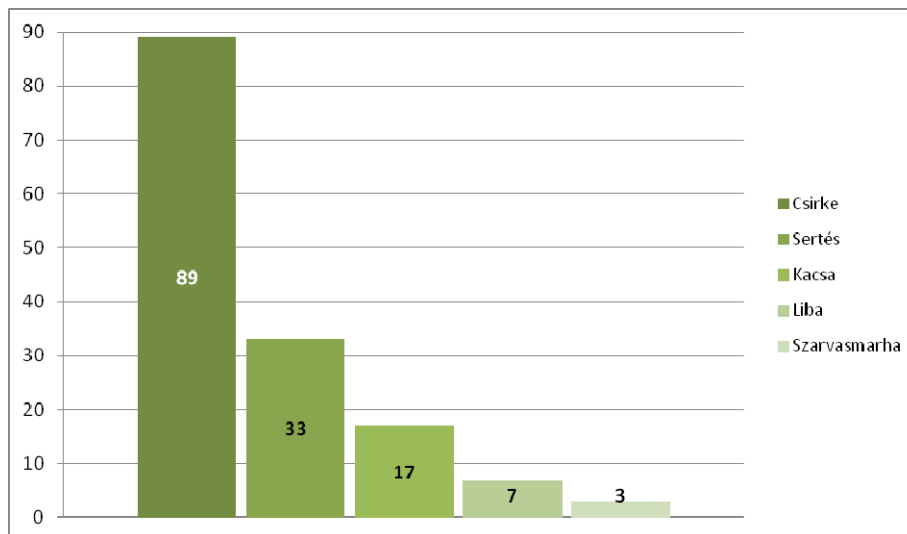
*Fiatal = 45 éves vagy fiatalabb; idős = 46 éves vagy idősebb

** A megoszlás egyenetlensége miatt a változó csak közelíti a kvintilis 20%-os értékeit.

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A legtöbb háztartás csirkét nevel,¹⁷ ugyanakkor a háztáji szarvasmarhatartás mértéke elhanyagolható (12. ábra).

12. ábra: A haszonállattartó háztartások aránya állatfajonként (%)

A haszonállatot tartók aránya a fiatalabbak körében alacsonyabb (vö. 25. táblázat). Ugyanez jellemzi a földbirtoklás és a kor összefüggését. Zöldséget és gyümölcsöt a 30–39 évesek az átlagnál kisebb, a 60–64 évesek nagyobb mértékben termelnek.

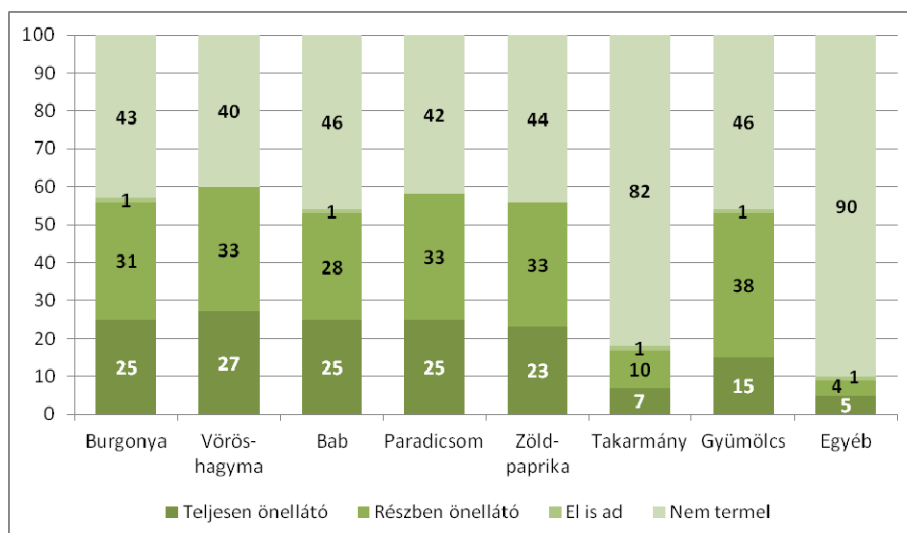
¹⁷ A háztartások 70%-ában termelnek tojást.

Az iskolai végzettséggel kevésbé függ össze a mezőgazdasági kistermelés elterjedtsége, de haszonállatot a legkevésbé és a legjobban iskolázottak tartanak a legkisebb arányban, illetve a legidősebbek birtokolnak az átlagnál nagyobb arányban földet és termelnek rajta zöldséget/gyümölcsöt. A magyar-roma identitásúak körében az átlagosnál kevésbé elterjedt a mezőgazdasági kistermelés. Az idősebb háztartások a legaktívabbak, különösen ahol gyerek is van, az idős egyedülállók és fiatal gyerekes egyedülállók a legkevésbé aktívak a mezőgazdasági kistermelés mindhárom vizsgált területén, de a gyerektelen párok is csak birtokolják a földet, de sem állatot nem nagyon tartanak, sem zöldséget/gyümölcsöt nem termelnek.

A haszonállattartás az alföldi és a közép-dunántúli régióban jellemző leginkább, a földbirtoklás ennek tükörképe, ami a Nyugat- és Dél-Dunántúlon, továbbá Észak-Magyarországon elterjedtebb. A háztartási jövedelemmel csak az állattartás függ össze: az alacsony jövedelmű háztartásokban a haszonállattartás is ritkábban fordul elő. Ugyanez az összefüggés a vagyon (és kisebb mértékben a lakáskomfort) esetében erősebben és a kistermelés mindhárom metszetében érvényesül.

A zöldség-, gyümölcsstermelés módja a legtöbb termény esetében a háztartás igényeinek részbeni vagy teljes kielégítésére irányul (13. ábra).

13. ábra: A piacra való termelés és az önellátás mértéke zöldségfajtáként* és a gyümölcsstermelők körében (% , N = 1944)

* Az egyéb kategória egyéb zöldségféléket (uborka, sárgarépa), illetve általában zöldséget jelent.

Látható, hogy a HHK mezőgazdasági kistermelői önellátásra, s nem piaci termelésre vannak berendezkedve. A legtöbb termény esetében a részleges önellátás aránya kismértékben haladja meg a teljes önellátás mértékét, kivéve a gyümölcsstermesztést, ahol a részleges önellátás dominál.

Az önellátás mértékének leíró elemzése során azt látjuk, hogy a burgonya és a vöröshagyma esetében az általános iskolai végzettségűek jobbra megelégszenek a háztartás igényeit részben kielégítő méretű termeléssel, ezzel szemben a középfokú végzettségűek között többen vannak, akik teljes mértékben otthon termelik meg a szükséges burgonyamennyiséget (26. táblázat).

26. táblázat: Az adott zöldség-/gyümölcsfajta termelésének módja iskolai végzettség szerint – a termelő háztartások körében (%)

	<i>N</i> (fő)	Nem termel	Igényeket részben fedezi	Igényeket teljesen fedezi	El is adnak	Összesen
Burgonya						
Általános	544	9	55	36	0	100
Szaktanácsképző	391	12	46	40	2	100
Szaktiskola	107	15	35	48	2	100
Gimnázium	(68)	9	43	47	1	100
Felsőfok	(87)	15	44	39	2	100
Összesen	1236	11	49	39	1	100
Khi-négyzet; szign.	40,7; 0,006					
Vöröshagyma						
Általános	544	3	56	41	0	100
Szaktanácsképző	391	7	50	43	0	100
Szaktiskola	107	8	41	50	1	100
Gimnázium	(68)	4	43	52	1	100
Felsőfok	(87)	5	49	44	2	100
Összesen	1236	5	52	43	0	100
Khi-négyzet; szign.	44,8; 0,0018					
Bab						
Általános	544	17	45	37	1	100
Szaktanácsképző	391	18	43	38	1	100
Szaktiskola	107	18	41	41	0	100
Gimnázium	(68)	18	30	51	1	100
Felsőfok	(87)	14	44	40	2	100
Összesen	1236	17	44	38	1	100
Khi-négyzet; szign.	26,1; 0,20					

A 26. táblázat folytatása

Paradicsom						
Általános	544	10	52	37	1	100
Szaktanácsképző	391	8	54	37	1	100
Szaktiskola	107	9	47	44	0	100
Gimnázium	(68)	9	39	51	1	100
Felsőfok	(87)	9	50	39	2	100
Összesen	1236	9	52	39	0	100
Khi-négyzet; szign.	24,9; 0,25					
Zöldpaprika						
Általános	544	14	53	33	0	100
Szaktanácsképző	391	10	54	35	1	100
Szaktiskola	107	12	48	40	0	100
Gimnázium	(68)	11	38	50	1	100
Felsőfok	(87)	10	50	38	2	100
Összesen	1236	12	51	36	1	100
Khi-négyzet; szign.	27,7; 0,14					
Gyümölcs						
Általános	544	20	58	22	0	100
Szaktanácsképző	391	13	59	27	1	100
Szaktiskola	107	9	59	27	5	100
Gimnázium	(68)	12	62	25	1	100
Felsőfok	(87)	4	69	22	5	100
Összesen	1236	15	59	25	1	100
Khi-négyzet; szign.	50,2; 0,0003					

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A gyümölcsstermelés esetében nagyobbak az eltérések a termelő és nem termelő háztartások aránya között (vö. 13. ábra): míg az általános iskolai végzettségűek háztartásainak ötöde nem termel gyümölcsöt, addig a felsőfokú végzettségűek több mint kétharmada részben megtermeli a család gyümölcsfogyasztását.

A zöldség- és gyümölcsstermesztés az észak-magyarországi régióban fordul elő gyakran. Az egyes zöldségfajták, illetve a gyümölcs esetében azt láttuk (27. táblázat), hogy burgonyát, vöröshagymát és babot a Nyugat-Dunántúlon és a két alföldi régióban termelnek olyan mértékben a háztartások, hogy az a család teljes igényét kielégíteni képes.

27. táblázat: Az adott zöldség- gyümölcsfajta termelésének módja régió szerint – a termelő háztartások körében (%)

	<i>N</i> (fő)	Nem termel	Igényeket <i>részben</i> fedezi	Igényeket <i>teljesen</i> fedezi	El is adnak	Összesen
Burgonya						
Nyugat-Dunántúl	131	9	34	57	0	100
Közép-Dunántúl	122	15	45	40	0	100
Dél-Dunántúl	413	12	55	33	0	100
Dél-Alföld	(63)	14	28	54	4	100
Észak-Alföld	172	10	45	44	1	100
Észak-Magyarország	334	8	56	35	1	100
Összesen	1236	11	49	39	1	100
Khi-négyzet; szign.	63,8; 0,0000					
Vöröshagyma						
Nyugat-Dunántúl	131	3	36	61	0	100
Közép-Dunántúl	122	5	49	46	0	100
Dél-Dunántúl	413	6	56	38	0	100
Dél-Alföld	(63)	11	34	51	4	100
Észak-Alföld	172	7	43	49	1	100
Észak-Magyarország	334	2	61	37	0	100
Összesen	1236	5	52	43	0	100
Khi-négyzet; szign.	69,3; 0,0000					
Bab						
Nyugat-Dunántúl	131	20	27	49	4	100
Közép-Dunántúl	122	21	44	35	0	100
Dél-Dunántúl	413	16	49	35	0	100
Dél-Alföld	(63)	15	31	50	4	100
Észak-Alföld	172	20	39	41	0	100
Észak-Magyarország	334	14	48	38	0	100
Összesen	1236	17	44	38	1	100
Khi-négyzet; szign.	50,3; 0,0007					
Paradicsom						
Nyugat-Dunántúl	131	5	34	59	2	100
Közép-Dunántúl	122	7	50	43	0	100
Dél-Dunántúl	413	4	60	35	1	100
Dél-Alföld	(63)	14	46	38	2	100
Észak-Alföld	172	10	46	43	1	100
Észak-Magyarország	334	17	52	31	0	100
Összesen	1236	9	51	39	1	100
Khi-négyzet; szign.	81,2; 0,0000					
Zöldpaprika						
Nyugat-Dunántúl	131	6	34	59	1	100
Közép-Dunántúl	122	12	53	35	0	100
Dél-Dunántúl	413	6	61	33	0	100
Dél-Alföld	(63)	15	43	39	3	100
Észak-Alföld	172	11	47	41	1	100
Észak-Magyarország	334	22	51	27	0	100
Összesen	1236	12	51	36	1	100
Khi-négyzet; szign.	102,9; 0,0000					

Gyümölcs						
Nyugat-Dunántúl	131	13	42	45	0	100
Közép-Dunántúl	122	13	79	8	0	100
Dél-Dunántúl	413	13	64	23	0	100
Dél-Alföld	(63)	16	57	26	1	100
Észak-Alföld	172	19	44	31	6	100
Észak-Magyarország	334	18	62	20	0	100
Összesen	1236	15	59	24	1	100
Khi-négyzet; szign.	111,7; 0.0000					

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Paradicsom és zöldpaprika esetén a teljes önellátás kiugró mértékben jellemző a nyugat-, illetve a részleges önellátás a dél-dunántúliakra, ugyanakkor az észak-magyarországi (és kevésbé a dél-alföldi) régióban sokkal kevésbé figyelhető meg. Gyümölcs esetében teljes önellátásra a nyugat-dunántúliak mellett az észak-alföldiek vállalkoznak tömegesen, a részleges önellátás a közép- és dél-dunántúliak körében gyakori.

Azok, akik a nyolc növényfajtából legalább egy esetében teljes mértékben önellátónak mondták magukat, a zöldség-/gyümölcstermelők 55%-át teszik ki (28. táblázat).

28. táblázat: A mezőgazdasági kistermelés során legalább egy növényfajta esetében teljesen önellátó a háztartások néhány fontos társadalmi jellemzője szerint – a zöldség-/gyümölcstermelők körében (%)

	N (fő)	Legalább egy növényfajta esetében önellátó
Összesen	1236	55
Korcsoport		
18–29 éves	219	53
30–39 éves	229	51
40–49 éves	207	52
50–59 éves	226	56
60–64 éves	126	66
65 – éves	227	55
Khi-négyzet; szign.	8,3; 0,14	
Iskolai végzettség		
Általános	583	51
Szakmunkásképző	391	58
Középfok	175	62
Felsőfok	(87)	52
Khi-négyzet; szign.	7,7; 0,05	
Származás		
Roma-magyar identitású	(65)	42
Magyar-roma identitású	(67)	43
Nem roma	1104	56
Khi-négyzet; szign.	8,9; 0,01	

A 28. táblázat folytatása

Háztartásszerkezet		
Fiatal egyedülállók	165	61
Idős egyedülállók	(37)	54
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(49)	53
Idős, egyedülálló gyerekekkel	236	59
Gyerektelen pár	(43)	59
Fiatal pár gyerekekkel	316	44
Idős pár gyerekekkel	377	58
Khi-négyzet; szign.	22,7; 0,0009	
Régió		
Nyugat-Dunántúl	131	74
Közép-Dunántúl	122	54
Dél-Dunántúl	413	50
Dél-Alföld	(63)	57
Észak-Alföld	172	58
Észak-Magyarország	334	51
Khi-négyzet; szign.	25,3; 0,0003	
Háztartás egy főre jutó jövedelme (kvintilis)		
Összesen	1042	56
1.	202	42
2.	227	56
3.	196	60
4.	208	59
5.	208	64
Khi-négyzet; szign.	24,0; 0,0001	
Vagyon (kvintilis)		
Összesen	1090	54
1.	200	41
2.	325	55
3.	130	55
4.	241	56
5.	194	63
Khi-négyzet; szign.	19,5; 0,0006	
Komfort		
Teljes komfort	446	60
Hiányos	791	52
Khi-négyzet; szign.	6,9; 0,008	

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A legalább egy tekintetben teljesen önellátó háztartások aránya az átlagosnál magasabb a középfokú végzettségűek, a nem roma/cigány származásúak, a nyugat-dunántúli régióban élők, a magas jövedelműek és vagyonosak, alacsony a fiatal pár gyerekekkel háztartástípusban, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú háztartásokban élők körében.

Láttuk, hogy a mezőgazdasági kistermelés, az önellátás és a jómód jó eséllyel együtt jár. Kérdés, hogy a kistermelés és az önellátás hogyan kapcsolódik az értékrend egy olyan eleméhez, az anómiához, amelyről feltételezhető, hogy nem jellemző a jómódban élőkre.

A 29. táblázatból kitűnik, hogy míg a föld birtoklása és az anómia között nincs szignifikáns kapcsolat, addig az anómia minden metszetében igaznak tűnik a megállapítás: aki úgy érzi, hogy rá nem jellemző az anómiás gondolkodás, az a haszonállattartásban és a zöldség-/gyümölcsstermesztésben is sokkal tevékenyebb, mint az átlag.

29. táblázat: A mezőgazdasági kistermelés elterjedtsége az anómia néhány metszete szerint (%)

	N (fő)	Tartanak haszonállatot	Van föld	Termelnek zöldséget, gyümölcsöt
Összesen	1944	38	58	64
„Minden érdeklődésemet elvesztettem mások iránt”				
Teljes mértékben vagy részben jellemző rá	256	25	58	59
Alig jellemző rá	395	37	54	58
Nem jellemző rá	1271	42	60	66
Khi-négyzet; szign.		27,2; 0,0000	5,9; 0,66	186,5; 0,0000
„Túlságosan fáradt vagyok, hogy bármit csináljak”				
Teljes mértékben vagy részben jellemző rá	304	27	58	55
Alig jellemző rá	420	36	56	60
Nem jellemző rá	1200	42	59	66
Khi-négyzet; szign.		23,0; 0,0001	3,7; 0,88	201,4; 0,0000
„Úgy látom, hogy a jövőm reménytelen, és a helyzetem nem fog változni”				
Teljes mértékben jellemző rá	197	23	53	53
Részben jellemző rá	407	32	60	62
Alig jellemző rá	399	41	61	64
Nem jellemző rá	912	44	58	67
Khi-négyzet; szign.		45,5; 0,0000	11,9; 0,15	139,2; 0,0000
„Állandóan hibáztatom magam”				
Teljes mértékben vagy részben jellemző rá	145	22	44	52
Alig jellemző rá	361	33	61	64
Nem jellemző rá	1305	42	60	65
Khi-négyzet; szign.		33,2; 0,0000	16,5; 0,03	178,1; 0,0000

A HÁZTARTÁSOK ANYAGI HELYZETE: JÖVEDELEM, VAGYON, LAKÁSHELYZET ÉS ELADÓSODOTTSÁG

A háztartások egy főre jutó nettó havi jövedelme 55 823 forint (szórása 31 453 forint, mediánja és módusza 50 ezer forint), ami nem meglepő módon sokkal alacsonyabb, mint a 2012. évi országos érték, ami 83 885 forint volt (Tóth 2013, 1.1. táblázat).

A háztartások egy főre jutó jövedelme kiugró mértékben alacsony az észak-magyarországi és magas a közép- és (még inkább) a nyugat-dunántúli régióban (30. táblázat).

30. táblázat: Az egy főre jutó nettó havi jövedelem néhány fontos társadalmi tényező szerint – a teljes minta kvintiliseiben (%)

	N (fő)	1.	2.	3.	4.	5.	Összesen
Összesen	1662	20	21	20	19	20	100
Régió							
Nyugat-Dunántúl	170	6	13	16	26	39	100
Közép-Dunántúl	136	17	13	20	22	28	100
Dél-Dunántúl	626	19	24	23	18	16	100
Dél-Alföld	101	15	20	29	18	18	100
Észak-Alföld	193	12	26	23	24	15	100
Észak-Magyarország	429	35	19	13	17	16	100
Khi-négyzet; szign.	158,2; 0,0000						
Származás							
Roma-magyar identitású	102	48	33	14	4	1	100
Magyar-roma identitású	143	53	28	11	7	1	100
Nem roma	1416	15	19	21	22	23	100
Khi-négyzet; szign.	233,4; 0,0000						
Háztartásszerkezet							
Fiatal egyedülállók	184	18	24	26	21	11	100
Idős egyedülállók	(62)	13	9	23	26	29	100
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(86)	49	25	14	4	8	100
Idős, egyedülálló gyerekekkel	351	6	9	20	26	39	100
Gyerektelen pár	(75)	16	14	11	21	38	100
Fiatal pár gyerekekkel	457	40	34	16	7	3	100
Idős pár gyerekekkel	435	9	16	22	28	25	100
Khi-négyzet; szign.	513,4; 0,0000						
Vagyon (kvintilis)							
1.	365	36	22	17	17	8	100
2.	462	23	19	16	18	24	100
3.	195	24	21	20	16	19	100
4.	283	12	21	26	19	22	100
5.	196	5	20	19	29	27	100
Khi-négyzet; szign.	131,4; 0,0000						

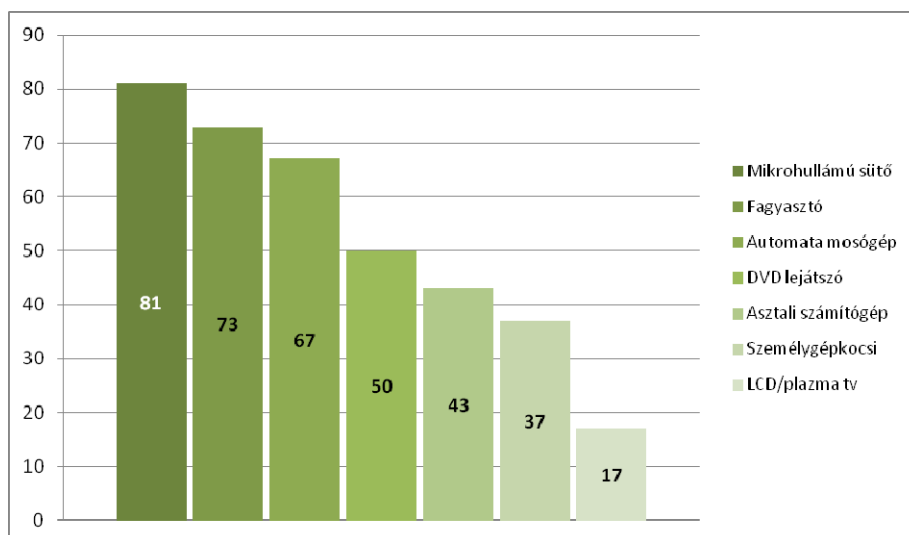
Komfort							
Teljes komfort	501	4	14	21	27	34	100
Hiányos komfort	1161	28	24	19	16	13	100
Khi-négyszet; szign.	209,3; 0,0000						

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A dél-dunántúli régióban a 2. és 3., a dél-alföldi régióban a 3., az észak-alföldiben a 2–4. kvintilisbe tartozó háztartások aránya magasabb az átlagnál. A roma/cigány háztartások egy főre jutó jövedelme sokkal alacsonyabb, mint az átlagos. A fiatal egyedülállók vagy párok alkotta gyerekes háztartások aránya az 1. és 2. kvintilisekben kiugróan magas, ellentétük az idős háztartások valamennyi típusa, továbbá a gyerektelen párok. A fiatal egyedülállók háztartásai a 2. és 3. kvintilisben vannak nagyobb arányban. A nagyobb vagyon és komfort magasabb fajlagos háztartási jövedelemmel jár együtt.

A háztartások zömében van mikrohullámú sütő, háromnegyedikben fagyasztó, és kétharmadukban automata mosógép (14. ábra). Minden második háztartásban van DVD lejátszó, az asztali számítógéppel, személygépkocsival és különösen az LCD/plazma képernyős tévével rendelkező háztartások aránya kisebb (rendre 43%, 37% és 17%).

14. ábra: A tartós fogyasztási cikkek elterjedtsége (%)

Minden jószág esetében a legrosszabbul a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régiók lakosai, legjobban általában a nyugat- és közép-dunántúli háztartások vannak ellátva (31. táblázat).

31. táblázat: A tartós fogyasztási javakkal rendelkező háztartások néhány fontos társadalmi tényező szerint – a teljes minta kvintiliseiben (%)

	LCD/ plazma tv	Személy- gépkocsi	Számító- gép	DVD lejátszó	Automata mosógép	Fagyasztó	Mikro- hullámú sütő
Összesen	17	37	43	50	67	73	80
Régió							
Nyugat-Dunántúl	30	55	53	55	90	76	95
Közép-Dunántúl	23	54	57	63	78	88	88
Dél-Dunántúl	14	33	36	47	63	69	80
Dél-Alföld	12	41	56	52	74	84	90
Észak-Alföld	20	40	47	52	75	73	89
Észak-Magyarország	14	25	38	47	53	70	72
Khi-négyzet; szign.	41,0; 0,0000	92,2; 0,0000	53,1; 0,0000	20,0; 0,003	122,2; 0,0000	37,3; 0,0000	66,6; 0,0000
Származás							
Roma-magyar identitású	4	12	23	33	39	48	64
Magyar-roma identitású	6	21	27	34	32	53	61
Nem roma	19	40	46	53	72	77	84
Khi-négyzet	30,3; 0,0000	52,5; 0,0000	38,9; 0,0000	34,4; 0,003	147,1; 0,0000	80,8; 0,0000	71,6; 0,0000
Háztartásszerkezet							
Fiatal egyedülálló	31	47	65	69	74	75	83
Idős egyedülálló	11	18	14	25	46	63	65
Fiatal, egyedülálló gyerekkel	7	29	55	67	68	65	78
Idős, egyedülálló gyerekkel	7	15	16	23	53	69	78
Gyerektelen pár	29	51	56	71	79	67	88
Fiatal pár gyerekkel	17	39	55	64	68	69	81
Idős pár gyerekkel	19	50	41	45	75	85	85
Khi-négyzet; szign.	78,7; 0,0000	154,7; 0,0000	230,4; 0,0000	236,4; 0,0000	74,9; 0,0000	54,9; 0,0000	24,9; 0,0004
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)							
Összesen	15	34	40	48	65	72	80
1.	5	17	34	46	42	55	61
2.	14	29	43	53	65	64	82
3.	16	37	50	54	68	75	82
4.	22	43	36	41	72	79	85
5.	20	44	38	46	90	85	93
Khi-négyzet; szign.	49,4; 0,0000	76,8; 0,0000	22,0; 0,0002	15,9; 0,003	122,7; 0,0000	93,5; 0,0000	115,3; 0,0000
Komfort							
Teljes	11	53	59	63	87	88	95
Hiányos	30	22	35	44	58	66	74
Khi-négyzet; szign.	115,0; 0,0000	200,4; 0,0000	93,5; 0,0000	58,1; 0,0000	173,1; 0,0000	101,8; 0,0000	119,8; 0,0000

Miközben minden tartós fogyasztási jószág esetében igaz, hogy a roma/cigány háztartások ellátottsága jóval a nem roma háztartások átlaga alatt marad, addig a háztartások egyéb társadalmi típusaiban eltérő tartós fogyasztási eszközök szerepelnek átlag feletti vagy alatti mértékben:

- személygépkocsival az átlagnál nagyobb arányban rendelkeznek a gyerektelen párok és az idős párok gyerekekkel;
- a számítógép, a DVD lejátszó és az automata mosógép az idős egyedülállók (akár van, akár nincs gyerek) háztartásaiból hiányzik;
- fagyasztó az idős párok és gyerekeik által alkotott háztartásokban fordul elő gyakran; s végül
- mikrohullámú sütő az idős egyedülállók körében ritkábban, a gyerektelen párok körében gyakrabban található meg.

A legtöbb tartós fogyasztási eszköz előfordulásának aránya a legalacsonyabb fajlagos jövedelműek között kiugróan alacsony, és a 2–5. kvintilisek között a magasabb kvintilisek felé haladva lassan nő (vö. 31. táblázat). Nem érvényesül ez a trend a számítógép és a DVD lejátszó esetében, ahol a közepes kvintilisig nő, de aztán erősen csökken az arány. Egyetlen kivétellel (LCD/plazma tévé) a teljes komfortban élő háztartásokban ez ritkábban fordul elő az átlagosnál.

Az előbbieken egyenként elemzett hétféle tartós fogyasztási eszköz birtoklását aggregáltan magában foglaló vagyon kvintilisét nem lehetett teljesen egyenletesen szétosztani öt csoportba, mert azok a 2. és az 1. ötödbe sűrűsödtek (32. táblázat).

32. táblázat: A vagyon néhány fontos társadalmi tényező szerint – a teljes minta kvintiliseiben (%)

	<i>N</i> (fő)	1.	2.	3.	4.	5.	<i>Összesen</i>
<i>Összesen</i>	1730	23	30	12	19	16	100
Régió							
Nyugat-Dunántúl	199	9	31	9	19	32	100
Közép-Dunántúl	136	14	30	12	20	24	100
Dél-Dunántúl	610	27	30	13	17	13	100
Dél-Alföld	(96)	15	25	13	37	10	100
Észak-Alföld	232	20	24	14	26	16	100
Észak-Magyarország	451	29	34	11	14	12	100
Khi-négyzet; szign.		128,1; 0,0000					

A 32. táblázat folytatása

Származás							
Roma-magyar identitású	103	49	25	18	6	2	100
Magyar-roma identitású	147	48	29	9	11	3	100
Nem roma	1480	19	30	12	21	18	100
Khi-négyszet; szign.	138,7; 0,0000						
Háztartásszerkezet							
Fiatal egyedülálló	214	19	19	9	20	33	100
Idős egyedülálló	(74)	44	28	11	9	8	100
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(86)	20	34	18	21	7	100
Idős, egyedülálló gyerekekkel	387	30	44	11	10	5	100
Gyerektelen pár	(74)	11	23	15	25	26	100
Fiatal pár gyerekekkel	440	25	23	14	21	17	100
Idős pár gyerekekkel	439	16	31	10	26	17	100
Khi-négyszet; szign.	205,7; 0,0000						
Komfort							
Teljes komfort	540	6	26	11	25	32	100
Hiányos komfort	1191	31	32	13	16	8	100
Khi-négyszet; szign.	257,1; 0,0000						

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A vagyonosság a nyugat- (és részben a közép-) dunántúli háztartásokra, annak hiánya az észak-magyarországiakra (és kisebb mértékben a dél-dunántúliakra) jellemző leginkább. Az alföldi régiókban a 4. kvintilisben található az átlagnál több háztartás. A roma/cigány származásúak közel fele a teljesen vagyontalanok körébe tartozik. A fiatal egyedülálló és a gyerektelen párok körében a legnagyobb a vagyonosok aránya, az idős egyedülálló (gyerekekkel vagy anélkül) a legvagyontalanabbak. A fiatal egyedülálló és párok gyerekekkel viszonylag jobban vannak ellátva vagyontárgyakkal. S végül a komfort és a vagyon jó eséllyel együtt jár.

A lakás komfortja a más szempontból is jobb módú régiókon (Nyugat- és Közép-Dunántúl) kívül az észak-alföldi régióban lakókra is jellemző; ellentétük a Dél-Alföld, a Dél-Dunántúl és az Észak-Magyarország régió (33. táblázat).

33. táblázat: A komfort néhány fontos társadalmi tényező szerint – a teljes minta kvintiliseiben (%)

	<i>N</i> (fő)	Teljes komfort	Komforthiány	Összesen
Összesen	1944	34	66	100
Régió				
Nyugat-Dunántúl	227	67	33	100
Közép-Dunántúl	172	44	56	100
Dél-Dunántúl	676	25	75	100
Dél-Alföld	115	28	72	100
Észak-Alföld	260	40	60	100
Észak-Magyarország	486	25	75	100
Khi-négyzet; szign.	169,1; 0,0000			
Származás				
Roma-magyar identitású	108	9	91	100
Magyar-roma identitású	154	8	92	100
Nem roma	1682	37	63	100
Khi-négyzet; szign.	85,3; 0,0000			
Háztartásszerkezet				
Fiatal egyedülállók	253	40	60	100
Idős egyedülállók	(75)	34	66	100
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	101	23	77	100
Idős, egyedülálló gyerekekkel	396	34	66	100
Gyerektelen pár	(85)	38	62	100
Fiatal pár gyerekekkel	515	26	74	100
Idős pár gyerekekkel	502	39	61	100
Khi-négyzet; szign.	28,9; 0,0001			

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Míg a minta több mint harmada komfortos körülmények között él, addig a roma/cigány háztartások alig tizede él így. A fiatal egyedül vagy párban élő gyerekes családok körében is magasabb az átlagosnál a komforthiány.

A mobiltelefon olyan tartós fogyasztási eszköznek tekinthető, amely az előzőekben említettekkel ellentétben nem a háztartás egésze, hanem az egyes háztartástagok használatában van. Ennek megfelelően a mobiltelefon használatának elemzése során valamennyi egyéni és háztartási szintű változót használhatjuk (34. táblázat).

34. táblázat: A mobiltelefont használók néhány fontos társadalmi tényező szerint (%)

	N (fő)	Mobilja van
Összesen	1938	73
Nem		
Férfi	937	74
Nő	1001	73
Khi-négyzet; szign.	0,2; 0,61	
Korcsoport		
18–29 éves	343	83
30–39 éves	410	88
40–49 éves	310	84
50–59 éves	348	74
60–65 éves	171	65
65– éves	356	40
Khi-négyzet; szign.	286,3; 0,0000	
Iskolai végzettség		
Általános	933	60
Szakmunkásképző	624	83
Középfok	262	89
Felsőfok	119	94
Khi-négyzet; szign.	171,6; 0,0000	
Régió		
Nyugat-Dunántúl	227	75
Közép-Dunántúl	172	80
Dél-Dunántúl	674	72
Dél-Alföld	115	81
Észak-Alföld	257	73
Észak-Magyarország	486	69
Khi-négyzet; szign.	15,7; 0,02	
Származás		
Roma-magyar identitású	106	68
Magyar-roma identitású	154	62
Nem roma	1677	74
Khi-négyzet; szign.	12,9; 0,002	
Háztartásszerkezet		
Fiatal egyedülálló	251	87
Idős egyedülálló	(75)	56
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	101	79
Idős, egyedülálló gyerekekkel	393	50
Gyerektelen pár	(85)	85
Fiatal pár gyerekekkel	515	86
Idős pár gyerekekkel	501	71
Khi-négyzet; szign.	202,0; 0,0000	
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)		
Összesen	1659	71
1.	342	73
2.	342	77
3.	327	72
4.	321	67
5.	327	66
Khi-négyzet; szign.	15,7; 0,004	

A 34. táblázat folytatása

Egyéni jövedelem (kvintilis)		
Összesen	1630	71
1.	334	71
2.	320	70
3.	329	68
4.	328	67
5.	319	81
Khi-négyzet; szign.	20,9; 0,0003	
Vagyon (kvintilis)		
Összesen	1729	70
1.	396	48
2.	519	60
3.	209	71
4.	331	90
5.	273	96
Khi-négyzet; szign.	262,5; 0,0000	
Komfort		
Teljes	647	81
Hianyos	1291	69
Khi-négyzet; szign.	31,8; 0,0000	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A megkérdezettek közel háromnegyede használ mobiltelefont, és arányuk nem tér el nemenként. A mobiltelefon használatának mértéke csökken a korrallal (de nem lineárisan, hanem csak 50 év felett), és alacsonyabb (de még itt is 60%) a legfeljebb általános iskolai végzettségűek körében. Valamivel kevésbé használatos Észak-Magyarországon, gyakoribb a Közép-Dunántúlon és a Dél-Alföldön élők körében, de ezek az eltérések sem túl erősek. A roma/cigány származás, ami minden vagyonelem esetében súlyos elmaradást jelent, ebben az esetben relatíve kisebb hátrány csupán. Tanulságos, hogy miközben a vagyonnal és a komforttal erősen korrelál, addig a háztartási jövedelemmel nem nő, hanem – ha kis mértékben is, de – csökken, miközben a legmagasabb egyéni jövedelműek körében kiugróan magas a mobiltelefon használók aránya.

A háztartás megélhetését (35. táblázat) a megkérdezettek elenyésző hányada (2%) látja „gondok nélkülinek”.

35. táblázat: Az anyagi helyzet szubjektív értékelése néhány társadalmi jellemző szerint (%)

	N (fő)	Gond nélkül kijönnek	Beosztással kijönnek	Éppen kijönnek	Hónapról hónapra gondjaik vannak	Nélkülöz- nek	Összesen
Összesen	1938	2	21	37	31	9	100
Iskolai végzettség							
Általános	933	1	12	36	41	10	100
Szaktanácsképző	625	2	24	38	28	8	100
Középfok	261	4	32	47	15	2	100
Felsőfok	119	6	50	25	14	5	100
Khi-négyszeg; szign.	237,7; 0,0000						
Régió							
Nyugat-Dunántúl	227	5	38	38	13	6	100
Közép-Dunántúl	172	4	35	42	15	4	100
Dél-Dunántúl	676	1	15	32	38	14	100
Dél-Alföld	114	0	15	43	36	6	100
Észak-Alföld	257	2	27	40	25	6	100
Észak-Magyarország	484	1	15	41	37	6	100
Khi négyze; szign.	210,5; 0,0000						
Háztartásszerkezet							
Fiatal egyedülállók	251	3	25	37	25	10	100
Idős egyedülállók	(75)	2	21	38	25	14	100
Fiatal, egyedülálló gyerekkel	101	2	7	32	40	19	100
Idős, egyedülálló gyerekkel	393	1	17	44	30	8	100
Gyerektelen pár	(85)	8	32	25	26	9	100
Fiatal pár gyerekkel	514	0	16	34	41	9	100
Idős pár gyerekkel	501	3	28	39	25	5	100
Khi-négyszeg; szign.	143,9; 0,0000						
Származás							
Roma-magyar identitású	108	1	3	20	60	16	100
Magyar-roma identitású	154	1	7	19	49	24	100
Nem roma	1676	2	24	40	28	6	100
Khi-négyszeg; szign.	178,4; 0,0000						
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)							
1.	342	0	2	24	49	25	100
2.	343	0	5	34	49	12	100
3.	325	0	15	43	36	6	100
4.	321	2	30	48	18	2	100
5.	327	5	43	41	11	0	100
Khi-négyszeg; szign.	556,2; 0,0000						
Vagyon (kvintilis)							
1.	396	0	5	25	46	24	100
2.	518	1	14	38	39	8	100
3.	210	2	17	43	34	4	100
4.	331	1	28	45	23	3	100
5.	272	8	46	35	10	1	100
Khi-négyszeg; szign.	477,9; 0,0000						

A 35. táblázat folytatása

Komfort							
Teljes	647	1	13	35	39	12	100
Hiányos	1290	4	36	42	16	2	100
Khi-négyzet; szign.	248,7; 0,0000						

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Ötödük (21%) úgy érzi, hogy havi jövedelmükből „beosztással jól kijönnek”, 37%-uk szerint „éppen kijönnek”. A maradék 40% érzi úgy, hogy „hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak” (31%), illetve hogy „nélkülözések között élnek” (9%).¹⁸ Minél magasabb az iskolai végzettség, annál nagyobb azok aránya, akik úgy érzik, gond nélkül vagy beosztással kijönnek a fizetésükből. A hónapról hónapra vergődés a dél-dunántúli, a dél-alföldi és az észak-magyarországi régiókban élőkre a leginkább jellemző, és a dél-dunántúli lakosok körében magas a nélkülözők aránya. A legjobbnak (gondoktól mentesnek vagy beosztással megoldhatónak) a gyermektelen párok látják anyagi helyzetüket. Az idős egyedülállók gyerekekkel „tartják a frontot”, a gyerekekkel élő fiatal egyedülállók vagy párok körében a hónapról hónapra élők (az előbbieket esetében a nélkülözők) aránya magas. A roma/cigány származásúak, továbbá az alacsony fajlagos jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortban élők körében magas a hónapról hónapra élők és a nélkülözők aránya.

A megélhetés objektív indikátorai közül az évi legalább egyhetes üdülésre keveseknek, a kétnaponkénti húsfogyasztásra többeknek, a lakás megfelelő fűtésére a háztartások háromnegyedének van módja (36. táblázat).

¹⁸ A 2012. évi TÁRKI Monitor kutatás adataitól ezek az értékek legjobban a „hónapról hónapra” élők arányában tér el, ami az országos mintán csupán 26% volt (Gábos–Szívós–Tátrai 2013, 2.4. táblázat).

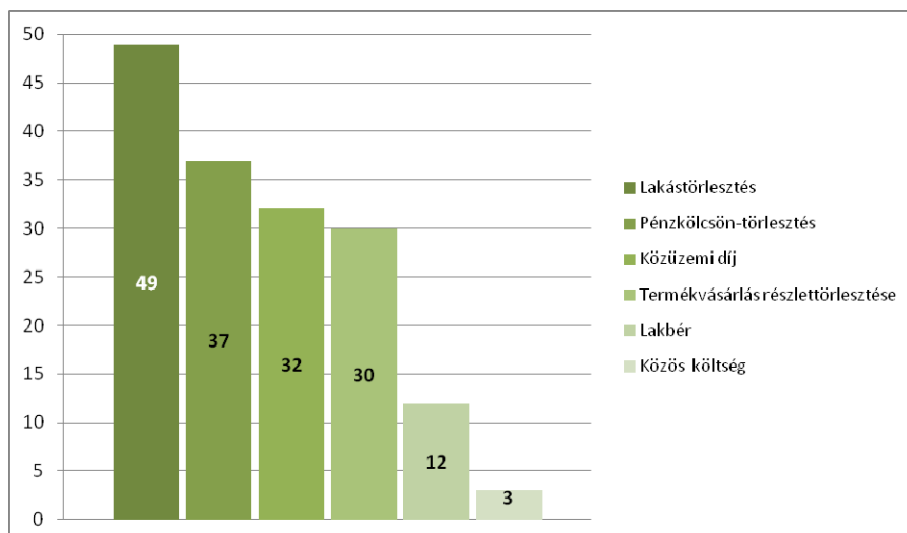
36. táblázat: Az anyagi helyzet objektív mutatóinak alakulása néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Évente nyaralás	Kétnaponta húsevés	Megfelelő fűtés
Összesen	13	42	77
Iskolai végzettség			
Általános	4	30	73
Szakmunkásképző	14	46	80
Középfok	29	60	87
Felsőfok	37	66	91
Khi-négyzet; szign.	202,3; 0,0000	139,7; 0,0000	116,5; 0,0002
Háztartásszerkezet			
Fiatal egyedülálló	21	47	76
Idős egyedülálló	13	30	66
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	9	26	65
Idős, egyedülálló gyerekekkel	6	30	74
Gyerektelen pár	30	44	79
Fiatal pár gyerekekkel	10	45	78
Idős pár gyerekekkel	14	50	83
Khi-négyzet; szign.	70,4; 0,0000	66,2; 0,0000	30,2; 0,0003
Régió			
Nyugat-Dunántúl	26	51	85
Közép-Dunántúl	20	51	90
Dél-Dunántúl	8	36	77
Dél-Alföld	9	50	70
Észak-Alföld	18	56	73
Észak-Magyarország	8	33	72
Khi-négyzet; szign.	93,1; 0,0000	68,1; 0,0000	43,8; 0,0002
Származás			
Roma-magyar identitású	1	24	66
Magyar-roma identitású	4	30	55
Nem roma	14	44	80
Khi-négyzet; szign.	29,5; 0,0001	26,5; 0,0003	58,0; 0,0000
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)			
Összesen	10	40	76
1.	1	22	59
2.	3	33	69
3.	8	34	77
4.	14	51	86
5.	26	60	90
Khi-négyzet; szign.	154,4; 0,0000	125,1; 0,0000	119,4; 0,0000
Vagyon (kvintilis)			
1.	1	16	54
2.	4	31	74
3.	6	43	73
4.	13	47	86
5.	42	76	95
Khi-négyzet; szign.	341,7; 0,0000	285,1; 0,0000	184,3; 0,0000
Komfort			
Teljes	24	59	88
Hiányos	7	33	71
Khi-négyzet; szign.	109,8; 0,0000	119,4; 0,0000	73,1; 0,0000

A megélhetés mindhárom objektív indikátora azt mutatja, hogy az iskolai végzettség növekedésével javulnak a háztartások életkörülményei. A háztartásszerkezet esetében egyes háztartástípusok térnek el az átlagostól csupán: a fiatal egyedülállók és a gyerektelen párok körében magas, az idős, gyereket nevelő egyedülállók között alacsony a nyaralók aránya; a fiatal egyedülállók és az idős, gyerekekkel élő házaspárok asztalára kerül leginkább hús, náluk van meleg a szobában, ellentétben a fiatal gyerekes egyedülállókkal. Nyaralást a dél-dunántúliak, az észak-magyarországiak és a dél-alföldiek kevésbé tervezhetnek, s az előbbi két régióban a heti két húsos nap is ritkábban fordul elő, mint az ország többi részén élők körében. A roma/cigány származásúak, a kis jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú lakásban élők rendre az átlagosnál ritkábban nyaralnak és fogyasztanak húst, illetve fűtik lakásukat igényeiknek megfelelően.

A háztartások közül azok, amelyeknek a lakhatással vagy egy korábbi kölcsönfelvétel miatt lehettek hátralékaik, a legtöbben (közel minden második) a lakástörlesztéssel voltak elmaradva (15. ábra).

15. ábra: A lakhatás egyes kiadásaival, illetve kölcsönök megfizetésével elmaradó háztartások aránya – az adott adósság szempontjából érvényes kör (%)

Közüzemi díjat valamilyen formában elvben minden háztartásnak kell fizetnie, és közülük minden harmadik háztartásnak (32%) volt közüzemi tartozása. Az átlagosnál magasabb a közüzemi díjjal tartozók aránya az alacsonyan iskolázottak, a dél-alföldi és az észak-magyarországi régiókban élők, a fiatal, gyerekekkel élő egyedülállók vagy párok, a roma/cigány

származásúak, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a komforthiányos lakásban élők körében (37. táblázat).

37. táblázat: A közüzemi díjjal, illetve a bankoknak tartozó, valamint a váratlan kiadást fedezni képes háztartások aránya néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Közüzemi díjjal tartozó	Bankoknak tartozó	Váratlan kiadást fedezni képest
Összesen	32	34	19
Iskolai végzettség			
Általános	40	32	9
Szakmunkásképző	27	38	19
Középfok	22	38	36
Felsőfok	17	36	48
Khi-négyzet; szign.	65,7; 0,0000	18,9; 0,17	169,5; 0,0000
Régió			
Nyugat-Dunántúl	20	27	34
Közép-Dunántúl	22	32	36
Dél-Dunántúl	32	39	15
Dél-Alföld	42	30	7
Észak-Alföld	32	33	20
Észak-Magyarország	38	30	13
Khi-négyzet; szign.	51,5; 0,0000	39,0; 0,0001	95,2; 0,0000
Háztartásszerkezet			
Fiatal egyedülállók	34	28	23
Idős egyedülállók	(24)	(10)	(16)
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	46	36	11
Idős, egyedülálló gyerekekkel	22	20	14
Gyerektelen pár	(23)	(46)	(28)
Fiatal pár gyerekekkel	47	53	13
Idős pár gyerekekkel	22	28	26
Khi-négyzet; szign.	138,1; 0,0000	176,1; 0,0000	44,4; 0,0000
Származás			
Roma-magyar identitású	52	41	2
Magyar-roma identitású	66	38	5
Nem roma	27	33	21
Khi-négyzet; szign.	117,6; 0,0000	4,6; 0,33	44,5; 0,0000
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)			
Összesen	33	35	17
1.	67	43	4
2.	43	50	6
3.	33	38	12
4.	11	23	28
5.	9	20	38
Khi-négyzet; szign.	335,8; 0,0000	95,7; 0,0000	208,2; 0,0000
Vagyon (kvintilis)			
1.	50	28	5
2.	36	25	11
3.	33	40	14
4.	27	39	20
5.	10	37	46
Khi-négyzet; szign.	126,7; 0,0000	38,9; 0,0001	215,2; 0,0000

A 37. táblázat folytatása

Komfort			
Teljes	19	31	32
Híányos	38	35	12
Khi-négyzet; szign.	84,3; 0,0000	4,8; 0,09	115,6; 0,0000

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

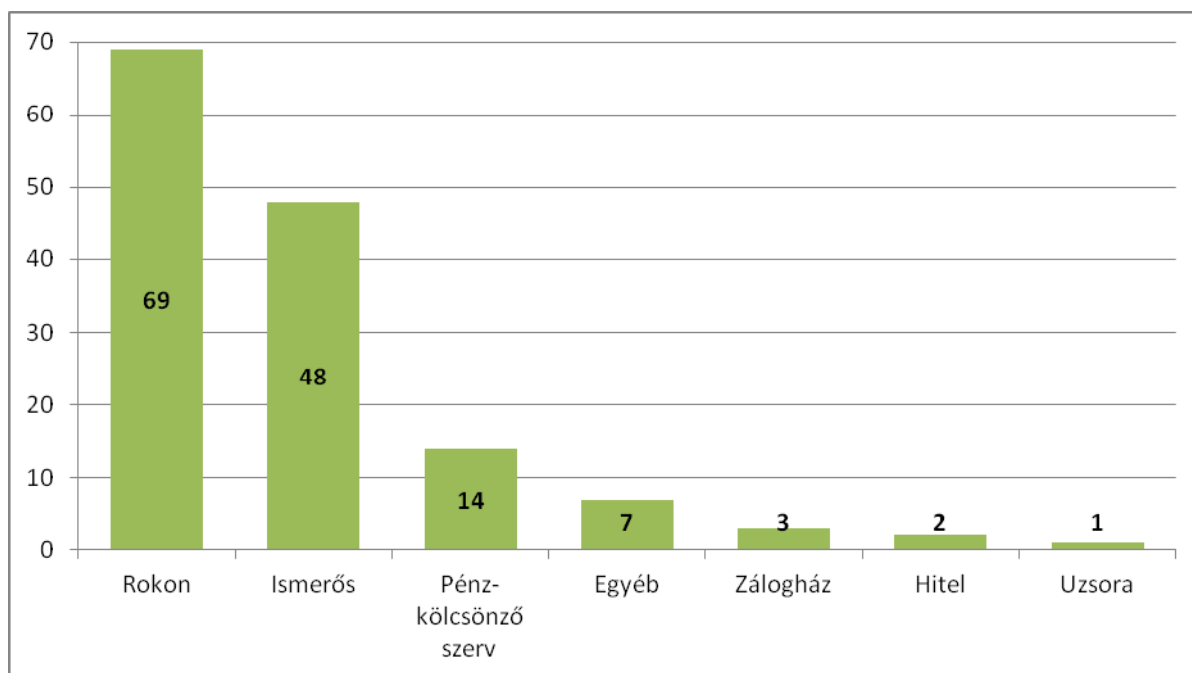
Összességében a háztartások harmadának (34%) volt rendszeres törlesztést igénylő tartozása a bankok vagy más pénzüzetek felé (37. táblázat). A bankoknak tartozók aránya nem függ az iskolai végzettségtől, regionálisan a nyugat-dunántúliak alacsony, illetve a dél-dunántúliak magas értéke tér el erősen az átlagostól, továbbá a gyermektelen pároké és a fiatal gyermekes pároké, az alacsony jövedelműeké, illetve a vagyonosaké, akik tehát felhalmoztak, de ezt nemritkán hitelből tették. A bankoknak való tartozásnak a leggyakoribb formái a folyószámlahitel (34%), a jelzálog, az autóvásárlási hitel és a kisösszegű, rövid lejáratú, fedezet nélküli hitel (17%, 16–16%).

A háztartások 19%-a lenne képes egy váratlan, nagyobb összegű kiadás fedezésére.¹⁹ Az ilyen háztartások aránya az iskolai végzettséggel erősen nő, s különösen a nyugat- és közép-dunántúli régiókban magas (vö. 37. táblázat). Az átlagosnál többen vannak a megtakarításaikat mobilizálni képesek a gyermektelen és idős, gyermekes párok, a nem roma származású, a magas jövedelmű, a vagyonos és a teljes komfortú lakásban élők körében.

A háztartások közel kétharmada (63%) nem szokott napi kiadásainak fedezésére kölcsönkérésre kényszerülni, de ha mégis, azt leggyakrabban havonta teszik. A napi megélhetést biztosító kölcsön leggyakoribb forrása a kapcsolati tőke (rokonok és ismerősök), a kis összegű fedezet nélküli gyorskölcsön, a zálogház, a kereskedő hitele és az uzsora ezeknél sokkal ritkábban fordul elő (16. ábra).

¹⁹ Ez az érték megegyezik a 2012-es országos értékkel (Gábos–Szívós–Tátrai 2013, 2.10. táblázat). A váratlan kiadás miatt mobilizálni képes legnagyobb összeg az erre képes háztartások körében átlagosan valamivel több, mint 350 ezer forint (átlag 354 528 forint, medián 200 ezer forint).

16. ábra: A napi megélhetéshez szükséges kölcsön forrása (%)

A napi megélhetésért kölcsönt kérők aránya (38. táblázat) nem tér el iskolai végzettség szerint, és a háztartásszerkezet, a származás szerinti típusok között sincs lényeges eltérés (legfeljebb a fiatalok hajlamosabbak inkább a rokonokhoz, a roma/cigány származásúak az ismerősökhöz fordulni.) Az anyagi helyzet szintjét mérő változók közül is csak egynek van szignifikáns hatása: a magasabb fajlagos jövedelműek kerülnek, hogy ismerősöktől kérjenek segítséget.

38. táblázat: A napi megélhetéshez kölcsön a rokonoktól, az ismerősöktől és az intézményekhez* fordulók aránya néhány társadalmi tényező szerint – a kölcsönkérők körében, $N = 709$ (%)

	Rokonokhoz fordul	Ismerőshöz fordul	Intézményhez fordul
Összesen	68	48	22
Iskolai végzettség			
Általános	66	51	25
Szaktanácsképző	70	49	18
Közép- vagy felsőfok	(80)	(32)	(15)
Khi-négyzet; szign.	5,2; 0,51	9,4; 0,15	8,11; 0,04
Háztartásszerkezet			
Fiatal egyedülálló	(66)	(54)	(11)
Idős egyedülálló	X	X	X
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(64)	(63)	(22)
Idős, egyedülálló gyerekekkel	68	43	21
Gyerektelen pár	X	X	X
Fiatal pár gyerekekkel	74	46	23
Idős pár gyerekekkel	61	49	29
Khi-négyzet; szign.	12,2; 0,06	10,9; 0,09	10,8; 0,09

Származás			
Roma-magyar identitású	(68)	(59)	(27)
Magyar-roma identitású	72	59	21
Nem roma	67	45	22
Khi-négyzet; szign.	2,8; 0,59	12,2; 0,02	1,0; 0,59
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)			
Összesen	68	49	24
1.	70	50	27
2.	58	52	25
3.	73	59	16
4.	(77)	(32)	(20)
5.	(69)	(26)	(25)
Khi-négyzet; szign.	15,6; 0,05	24,1; 0,002	6,5; 0,17
Vagyon (kvintilis)			
1.	66	57	24
2.	69	51	22
3.	(65)	(37)	(26)
4.	(66)	(50)	(21)
5.	(67)	(40)	(13)
Khi-négyzet; szign.	6,4; 0,60	17,2; 0,03	2,8; 0,59
Kömfort			
Teljes	72	40	17
Hiányos	67	50	23
Khi-négyzet; szign.	1,4; 0,48	3,98; 0,14	1,7; 0,19

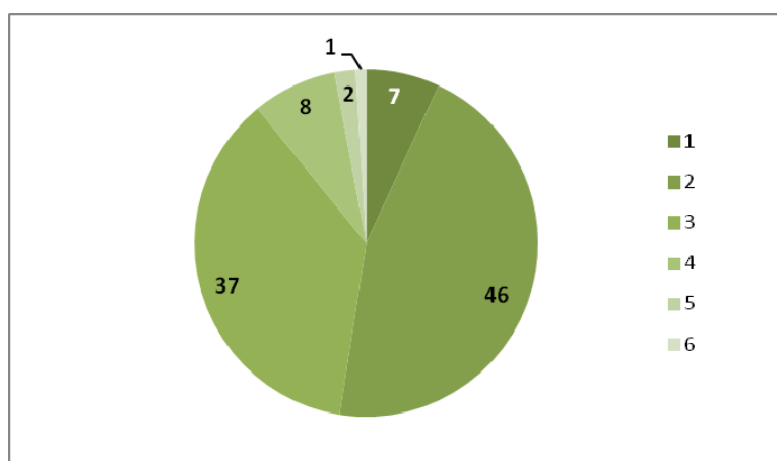
() = a cella elemszáma 30–99 között van.

X = a cella elemszáma 30 alatt van.

* = zálogház, gyorskölcsönt adó pénzüintézetek, bolti hitel stb.

A háztartások közel fele két, több mint harmada háromszobás lakásban él (17. ábra).

17. ábra: A szobaszám szerinti megoszlás (%)

Az iskolai végzettség növekedésével nő a többszobás lakásban élők aránya (39. táblázat).

39. táblázat: A szobák száma néhány társadalmi tényező szerint (%)

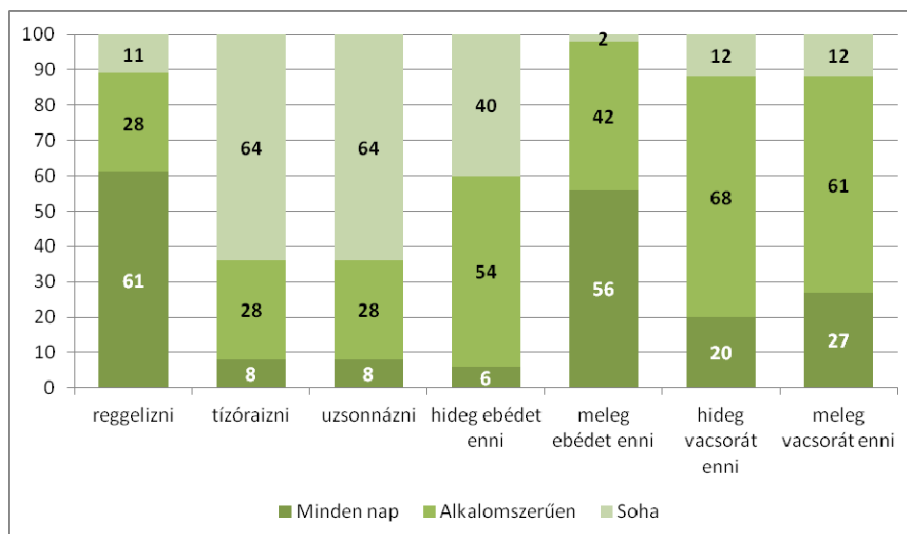
	N (fő)	1	2	3	4–	Összesen
Összesen	1940	7	46	36	11	100
Iskolai végzettség						
Általános	936	9	56	29	6	100
Szaktanácsképző	624	7	40	42	11	100
Középfok	163	1	32	48	19	100
Felsőfok	118	2	30	46	22	100
Khi-négyzet; szign.	159,7; 0,0000					
Régió						
Nyugat-Dunántúl	226	3	48	35	14	100
Közép-Dunántúl	172	10	39	38	13	100
Dél-Dunántúl	675	8	45	38	9	100
Dél-Alföld	114	4	52	42	2	100
Észak-Alföld	260	8	52	34	6	100
Észak-Magyarország	485	7	45	35	13	100
Khi-négyzet; szign.	47,7; 0,02					
Háztartásszerkezet						
Fiatal egyedülállók	252	5	36	40	19	100
Idős egyedülállók	(75)	17	51	26	6	100
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	101	8	52	31	9	100
Idős, egyedülálló gyerekekkel	394	9	55	30	6	100
Gyerektelen pár	(85)	7	55	28	10	100
Fiatal pár gyerekekkel	514	8	48	37	7	100
Idős pár gyerekekkel	502	4	39	43	14	100
Khi-négyzet; szign.	116,8; 0,02					
Származás						
Roma-magyar identitású	108	19	53	23	5	100
Magyar-roma identitású	154	10	61	26	3	100
Nem roma	1678	6	44	38	12	100
Khi-négyzet; szign.	62,1; 0,0000					
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)						
1.	342	12	56	25	7	100
2.	343	7	49	37	7	100
3.	327	9	43	41	7	100
4.	320	7	45	37	11	100
5.	328	3	46	40	11	100
Khi-négyzet; szign.	65,4; 0,0000					
Vagyon (kvintilis)						
1.	397	19	60	18	3	100
2.	518	7	57	30	6	100
3.	209	5	48	39	8	100
4.	331	2	45	43	10	100
5.	271	2	18	51	29	100
Khi-négyzet; szign.	374,7; 0,0000					
Komfort						
Teljes	648	2	34	48	16	100
Hiányos	1292	10	52	31	7	100
Khi-négyzet; szign.	135,9; 0,0000					

Régióként a szobaszámok eltérése nem túl nagy, és nem követi a gazdasági fejlettség eltéréseit, az egyszobás lakások aránya a közép-dunántúli régióban, a háromszobásoké a dél-alföldi régióban magasabb az átlagosnál. Az idős egyedülállók között nagyobb a kislakásban, a fiatal egyedülállók és a gyerekekkel élő idős párok körében nagyobb a nagylakásban élők aránya. A roma/cigány származásúak (különösen, ha ez első identitásuk), az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú lakásban élők körében magas a kislakásban élők aránya. Az átlagosnál ugyanakkor nem a magas fajlagos jövedelműek, hanem a 3. kvintilisbe tartozók körében magas a négy- vagy többszobás lakásban élők aránya.

ÉLET A MINDENNAPOKBAN

A megkérdezettek közül a legtöbben reggeliznek és meleg ebédet esznek, többségük rendszeresen (18. ábra). Hideg vagy meleg vacsorát, illetve hideg ebédet kevesebben fogyasztanak, s ők is jobbra alkalmoszerűen. A legkevesebben a tízóráizók és az uzsonnázók vannak, akik ugyancsak alkalmoszerűen teszik ezt.

18. ábra: Szokott-e ... (%)

A nemek között nincs eltérés a reggelizők, tízóráizók és uzsonnázók arányában (40. táblázat). A tízóráizás és az uzsonnázás a legfiatalabbak körében a legelterjedtebb, a legidősebbek a reggelizésben járnak az élen. Az iskolai végzettség növekedésével nő a reggelizők aránya, és mind a tízóráizók, mind az uzsonnázók aránya magas a felsőfokú végzettségűek körében.

40. táblázat: A minden nap reggelizők, tízóráizók és uzsonnázók aránya néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Reggelizők	Tízóraizók	Uzsonnázók
Összesen	61	8	8
Nem			
Férfi	61	8	7
Nő	62	7	8
Khi-négyzet; szign.	0,27; 0,87	4,1; 0,13	9,7; 0,02
Korcsoport			
18–29 éves	59	12	12
30–39 éves	51	7	6
40–49 éves	54	4	5
50–59 éves	62	11	8
60–64 éves	65	8	10
65– éves	79	4	7
Khi-négyzet; szign.	82,9; 0,0000	30,4; 0,007	46,1; 0,0001
Iskolai végzettség			
Általános	59	8	7
Szakmunkásképző	61	7	8
Középfok	68	9	8
Felsőfok	72	10	14
Khi-négyzet; szign.	18,9; 0,004	11,6; 0,07	15,8; 0,08
Háztartásszerkezet			
Fiatal egyedülállók	58	10	13
Idős egyedülállók	(64)	(2)	(3)
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	45	1	1
Idős, egyedülálló gyerekekkel	66	6	6
Gyerektelen pár	(61)	(8)	(4)
Fiatal pár gyerekekkel	53	8	7
Idős pár gyerekekkel	70	9	9
Khi-négyzet; szign.	66,7; 0,0000	23,2; 0,03	49,8; 0,0000
Régió			
Nyugat-Dunántúl	72	12	12
Közép-Dunántúl	62	10	9
Dél-Dunántúl	51	5	6
Dél-Alföld	71	4	6
Észak-Alföld	57	14	9
Észak-Magyarország	70	6	7
Khi-négyzet; szign.	82,4; 0,0000	132,4; 0,0000	152,8; 0,0000

A 40. táblázat folytatása

Származás			
Roma-magyar identitású	40	7	2
Magyar-roma identitású	45	6	6
Nem roma	64	8	8
Khi-négyszet; szign.	44,3; 0,0000	7,9; 0,09	26,9; 0,0002
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)			
Összesen	62	7	8
1.	48	8	8
2.	52	8	5
3.	65	9	8
4.	70	4	7
5.	74	8	9
Khi-négyszet; szign.	72,3; 0,0000	14,2; 0,08	26,4; 0,009
Vagyon (kvintilis)			
1.	49	5	4
2.	63	6	6
3.	62	10	8
4.	68	10	9
5.	67	8	11
Khi-négyszet; szign.	40,8; 0,0000	13,3; 0,10	20,5; 0,06
Kömfort			
Teljes	69	9	10
Hányos	58	7	7
Khi-négyszet; szign.	22,9; 0,0001	4,6; 0,10	13,4; 0,004

() = a cella elemszáma 30-99 között van.

A reggeli az idősebbek háztartásaiban, a tízórai és az uzsonna a fiatal egyedülállók körében gyakori. A nyugat- és közép-dunántúliak, valamint az észak-alföldiek esetében gyakoribb a tízórai és az uzsonnázás gyakorisága. Reggelizni ugyanakkor a nyugat-dunántúliak mellett a dél-alföldiek és az észak-magyarországiak szoktak leginkább. A roma/ cigány származásúak családjában a reggeli és az uzsonna az átlagnál kevésbé szokásos. Míg a reggelizés előfordulásának esélye erősen nő a fajlagos jövedelemmel, a nagyobb vagyonnal és a több kömforttal, addig ilyen összefüggés nem mutatkozik a tízórai és az uzsonna esetében (bár ez utóbbi inkább jellemző a teljes kömfortban élőkre).

A két főétkezés társadalmi hátterét vizsgálva (41. táblázat) azt látjuk, hogy

- míg a férfiak között a nőkhöz képest többen esznek hideget ebédre és meleget vacsorára, addig a nők a meleg ebéd után inkább csak hideget vacsoráznak.
- az idősebbek fogyasztanak meleg ebéd után hideg vacsorát, az 50 év alattiak meleg vacsorát kapnak (a legfiatalabbak esetében a meleg ebéd után), különösen, ha a fiatal szülővel gyermek is él a háztartásban;
- a meleg ebéd nem jellemző a dél-dunántúli és az észak-alföldi régió lakosaira, de míg az előbbiek meleg vacsorához sem jutnak, az utóbbiak esetében a hideg ebéd és a meleg vacsora egyaránt sokkal elterjedtebb, mint az ország többi régiójában, a dél-alföldieknek dukál a meleg ebéd, a közép-dunántúliaknak pedig a hideg vacsora;
- a származás csupán egy tekintetben befolyásolja erősen az étkezési szokásokat: a roma/cigány származásúak (különösen, ha ez az első identitásuk), előszeretettel fogyasztanak hideg helyett inkább meleg vacsorát;
- a magasabb fajlagos jövedelem növeli a meleg ebéd és csökkenti a meleg vacsora esélyét, ugyanakkor a teljes komforthoz gyakran társul a hideg vacsora.

41. táblázat: A minden nap hideg vagy meleg ebédet, vagy vacsorát fogyasztók aránya néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Hideg ebéd	Meleg ebéd	Hideg vacsora	Meleg vacsora
Összesen	7	56	20	27
Nem				
Férfi	8	50	17	32
Nő	4	62	22	22
Khi-négyzet; szign.	25,1; 0,0000	29,4; 0,0000	11,3; 0,003	33,3; 0,0000
Korcsoport				
18–29 éves	7	54	15	35
30–39 éves	9	42	18	29
40–49 éves	9	47	19	30
50–59 éves	8	54	19	25
60–64 éves	2	67	25	21
65– éves	1	80	24	19
Khi-négyzet; szign.	117,9; 0,0000	135,7; 0,0000	14,6; 0,15	44,5; 0,0000

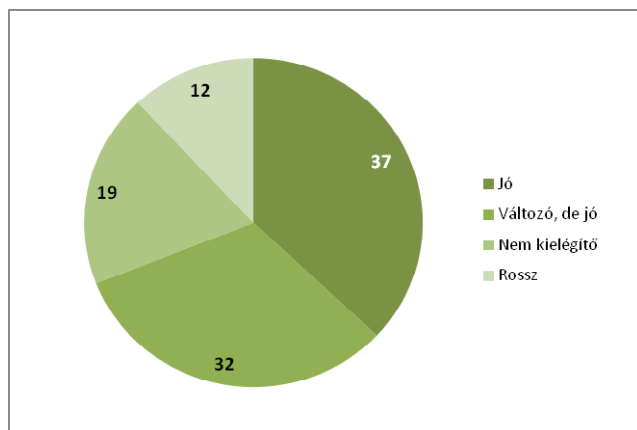
A 41. táblázat folytatása

Iskolai végzettség				
Általános	5	59	20	26
Szakmunkásképző	9	50	18	30
Középfok	6	62	22	25
Felsőfok	8	57	21	23
Khi-négyzet; szign.	12,5; 0,05	16,2; 0,01	10,4; 0,11	8,2; 0,22
Háztartásszerkezet				
Fiatal egyedülállók	9	44	14	29
Idős egyedülállók	(6)	(60)	(23)	(21)
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(13)	(43)	(14)	(34)
Idős, egyedülálló gyerekekkel	2	66	22	18
Gyerektelen pár	(8)	(50)	(17)	(20)
Fiatal pár gyerekekkel	8	49	21	35
Idős pár gyerekekkel	5	65	20	25
Khi-négyzet; szign.	68,4; 0,0000	78,3; 0,0000	20,3; 0,06	55,8; 0,0000
Régió				
Nyugat-Dunántúl	2	66	12	28
Közép-Dunántúl	7	66	44	14
Dél-Dunántúl	7	46	17	24
Dél-Alföld	4	73	18	23
Észak-Alföld	11	45	10	36
Észak-Magyarország	5	65	24	30
Khi-négyzet; szign.	80,4; 0,0000	96,4; 0,0000	117,7; 0,0000	84,0; 0,0000
Származás				
Roma-magyar identitású	10	50	9	39
Magyar-roma identitású	4	55	11	31
Nem roma	6	57	20	26
Khi-négyzet; szign.	7,2; 0,12	7,9; 0,09	19,1; 0,0008	16,2; 0,003
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)				
Összesen	6	58	20	28
1.	6	55	17	33
2.	8	49	18	31
3.	8	57	20	27
4.	5	65	23	28
5.	5	63	22	21
Khi-négyzet; szign.	19,9; 0,01	35,8; 0,0000	11,9; 0,15	16,5; 0,04
Vagyon (kvintilis)				
1.	5	51	18	26
2.	4	58	18	24
3.	7	57	15	33
4.	11	59	21	30
5.	6	56	22	26
Khi-négyzet; szign.	24,9; 0,002	10,2; 0,25	8,9; 0,34	10,2; 0,25
Kömfort				
Teljes	5	60	25	24
Hiányos	7	54	17	28
Khi-négyzet; szign.	1,3; 0,53	5,7; 0,06	16,9; 0,0002	3,4; 0,18

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A megkérdezettek több mint harmada érzi úgy, hogy egészségi állapota „kiegyensúlyozottan jó”, harmada, hogy „változó, de jónak mondható”, és ötöde, illetve tizede érzi egészségi állapotát „változó, de nem kielégítőnek” vagy rossznak (19. ábra).

19. ábra: Az egészségi állapottal való elégedettség (%)

A férfiak jobbnak érzik egészségi állapotukat, mint a nők (42. táblázat).

42. táblázat: Az egészséggel kapcsolatos változók néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Egészségi állapota			Kellett volna, de nem jutott el a kórházba
	Jó	Változó	Rossz	
Összesen	37	51	12	12
Nem				
Férfi	44	46	10	10
Nő	31	55	14	13
Khi-négyzet; szign.	44,6; 0,0000			4,3; 0,12
Korcsoport				
18–29 éves	77	23	0	5
30–39 éves	59	39	2	9
40–49 éves	34	56	10	12
50–59 éves	18	65	17	15
60–64 éves	12	70	18	13
65– éves	5	68	27	16
Khi-négyzet; szign.	700,1; 0,0000			34,6; 0,0001
Iskolai végzettség				
Általános	26	57	17	14
Szakmunkásképző	46	46	8	10
Középfok	52	43	5	7
Felsőfok	48	56	6	6
Khi-négyzet; szign.	144,9; 0,0000			19,4; 0,003
Háztartásszerkezet				
Fiatal egyedülálló	69	28	3	4
Idős egyedülálló	(18)	(69)	(13)	(15)
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	55	47	8	15

Idős, egyedülálló gyerekekkel	10	64	26	17
Gyerektelen pár	(65)	(25)	(10)	(7)
Fiatal pár gyerekekkel	55	43	2	9
Idős pár gyerekekkel	17	67	16	14
Khi-négyzet; szign.	556,9; 0,0000			33,9; 0,0007
Régió				
Nyugat-Dunántúl	46	48	6	7
Közép-Dunántúl	33	55	12	12
Dél-Dunántúl	39	47	14	11
Dél-Alföld	32	57	11	14
Észak-Alföld	41	51	8	14
Észak-Magyarország	32	55	13	13
Khi-négyzet; szign.	42,9; 0,01			8,9; 0,71
Származás				
Roma-magyar identitású	54	35	11	19
Magyar-roma identitású	36	50	14	13
Nem roma	36	52	12	11
Khi-négyzet; szign.	18,6; 0,02			7,5; 0,11
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)				
<i>Összesen</i>	35	52	13	12
1.	44	48	8	14
2.	40	50	10	14
3.	36	48	16	12
4.	28	57	15	11
5.	28	59	13	10
Khi-négyzet; szign.	42,0; 0,0004			4,1; 0,39
Vagyon (kvintilis)				
1.	25	55	20	17
2.	25	39	16	13
3.	42	49	9	11
4.	39	51	10	10
5.	62	35	3	4
Khi-négyzet; szign.	168,3; 0,0000			26,8; 0,0000
Komfort				
Teljes	39	51	10	8
Hiányos	36	52	12	13
Khi-négyzet; szign.	3,9; 0,41			15,2; 0,0005

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A kor előre haladtával (már harminc év felett) nőni kezd az egészségi állapottal elégedetlenek aránya, ami aztán folyamatosan és erősen tovább nő: különösen magas a gyermekkel élő idős egyedállók körében. Az általános iskolai végzettségűek körében a legmagasabb az egészségükkel elégedetlenek aránya, őket a szakmunkásképzőt és a középfokú iskolát végzetek követik. A regionális eltérések kisebbek, a nyugat-dunántúliak inkább elégedettek, a közép-dunántúliak, a dél-alföldiek és az észak-magyarországiak inkább elégedetlenek egészségi állapotukkal. A roma-magyar identitásúak, az alacsony fajlagos jövedelműek és a vagyonosak az átlagosnál jobbnak tartják egészségi állapotukat.

A kutatást megelőző 12 hónapban a megkérdezettek 12%-a annak dacára, hogy erre szükség lett volna, nem jutott el a kórházba (42. táblázat utolsó oszlop). Ez az átlagosnál gyakrabban fordult elő az alacsony iskolai végzettségűek, az idősebbek (különösen, ha egyedül élnek és gyermeket nevelnek), a vagyontalanok és nem szignifikáns mértékben a roma-magyar identitásúak körében.

A megkérdezettek több mint harmada (37%) dohányzik, túlnyomó többségük (a dohányzók 90%-a) rendszeresen. A dohányzók aránya az átlagosnál magasabb a férfiak, a fiatalabbak (különösen a gyermekkel élők), az iskolázatlanabbak (különösen a szakmunkásképzőt végzettek), a dél-dunántúliak, a roma/cigány identitásúak, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortban élők körében (43. táblázat).

43. táblázat: Az életminőséggel kapcsolatos változók néhány társadalmi tényező szerint (%)

	Rendszeresen dohányzik	Iszik	Hetente lottózik	Kaparós sorsjegyet vásárol
Összesen	37	31	9	10
Nem				
Férfi	44	51	11	10
Nő	30	12	8	11
Khi-négyzet; szign.	47,7; 0,0000	344,9; 0,0000	9,4; 0,02	4,5; 0,21
Korcsoport				
18–29 éves	47	33	3	13
30–39 éves	45	29	10	16
40–49 éves	49	35	7	11
50–59 éves	39	40	14	9
60–64 éves	29	29	14	7
65– éves	9	18	9	5
Khi-négyzet; szign.	205,0; 0,0000	46,9; 0,0000	61,7; 0,0000	37,4; 0,001
Iskolai végzettség				
Általános	40	22	6	8
Szakmunkásképző	42	41	12	11
Középfok	25	33	12	15
Felsőfok	19	35	13	14
Khi-négyzet; szign.	47,4; 0,0000	65,4; 0,0000	37,2; 0,0000	23,4; 0,005
Háztartásszerkezet				
Fiatal egyedülállók	36	45	4	11
Idős egyedülállók	(36)	(49)	(5)	(4)
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	54	22	7	8
Idős, egyedülálló gyerekekkel	23	18	7	6
Gyerektelen pár	(36)	(31)	(11)	(17)
Fiatal pár gyerekekkel	52	28	8	16
Idős pár gyerekekkel	30	35	17	8
Khi-négyzet; szign.	136,1; 0,0000	75,6; 0,0000	84,9; 0,0000	56,8; 0,0000

A 43. táblázat folytatása

Régió				
Nyugat-Dunántúl	23	26	16	13
Közép-Dunántúl	27	51	8	8
Dél-Dunántúl	44	28	8	10
Dél-Alföld	33	25	9	7
Észak-Alföld	36	30	7	12
Észak-Magyarország	38	30	8	11
Khi-négyzet; szign.	52,9; 0,0000	45,1; 0,0000	94,2; 0,0000	34,0; 0,01
Származás				
Roma-magyar identitású	66	16	1	8
Magyar-roma identitású	59	31	7	12
Nem roma	33	31	10	11
Khi-négyzet; szign.	102,0; 0,0000	10,9; 0,004	13,4; 0,04	5,6; 0,45
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvinitlis)				
Összesen	38	30	9	10
1.	60	22	2	10
2.	50	33	7	14
3.	33	30	8	10
4.	25	33	13	8
5.	20	34	17	11
Khi-négyzet; szign.	184,4; 0,0000	14,5; 0,005	70,0; 0,0000	11,6; 0,48
Vagyon (kvinitlis)				
1.	46	28	3	7
2.	39	27	6	8
3.	39	24	12	11
4.	34	34	15	12
5.	29	38	12	17
Khi-négyzet; szign.	31,4; 0,002	17,4; 0,002	64,1; 0,0000	30,9; 0,002
Kömfort				
Teljes	24	32	14	15
Hiányos	43	30	7	8
Khi-négyzet; szign.	69,7; 0,0000	0,8; 0,37	37,9; 0,0000	18,9; 0,0003

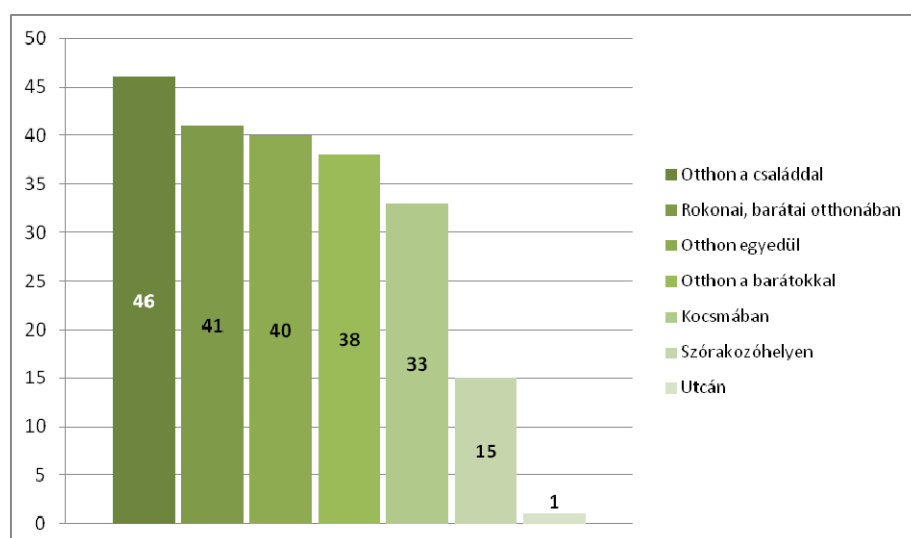
( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A megkérdezettek kevesebb mint harmada (31%) fogyasztott alkoholt a kutatást megelőző hónapban. Az italozók aránya magas a férfiak, a 40–59 évesek, a szakmunkásképzőt végzettek, az egyedülálló fiatalok vagy idősek, a közép-dunántúliak és a jobb módúak, alacsony a roma-magyar identitásúak körében (vö. 43. táblázat).

Azok, akik fogyasztanak alkoholt, leginkább otthon szoktak italozni (20. ábra). Közel azonos arányban isznak a családdal, egyedül, a barátokkal (otthon vagy vendégségben). Kocsmában az italkedvelő kérdezettek harmada, szórakozóhelyen hatoda ivott, az utcán való italozás aránya elenyésző.

20. ábra: Az alkohol fogyasztásának helyszínei (%)

Nagymértékben eltér a férfiak és a nők italozásainak helyszíne: míg a férfiak „mindenhol”, de különösen otthon egyedül és a kocsmában isznak, addig a nők inkább otthon a családdal teszik ezt (44. táblázat).

44. táblázat: A italfogyasztás helyszíne néhány társadalmi tényező szerint – az italt fogyasztók körében (%)

	Otthon, egyedül	Otthon, családdal	Otthon, barátokkal	Ismerősök otthonában	Kocsmában	Szórakozóhelyen
Összesen	40	46	38	41	33	15
Nem						
Férfi	47	41	39	41	40	15
Nő	12	65	31	41	6	15
Khi-négyzet; szign.	47,9; 0,0000	30,9; 0,0000	8,5; 0,13	5,1; 0,42	49,4; 0,0000	3,8; 0,57
Korcsoport						
18–29 éves	16	52	43	51	43	38
30–39 éves	34	36	36	43	23	16
40–49 éves	40	44	36	38	35	10
50–59 éves	51	44	37	38	41	10
60–64 éves	(46)	(56)	(35)	(35)	(23)	(2)
65– éves	(66)	(54)	(36)	(35)	(24)	(1)
Khi-négyzet; szign.	92,0; 0,0000	48,9; 0,003	33,9; 0,11	23,1; 0,57	49,1; 0,003	93,5; 0,0000
Iskolai végzettség						
Általános	42	45	35	33	39	10
Szaktanácsképző	44	44	37	43	32	13
Középfok	(29)	(47)	(44)	(59)	(27)	(30)
Felsőfok	(30)	(60)	(38)	(32)	(23)	(17)
Khi-négyzet; szign.	26,0; 0,04	28,3; 0,02	25,4; 0,04	40,8; 0,0003	32,2; 0,006	42,2; 0,0002

A 44. táblázat folytatása

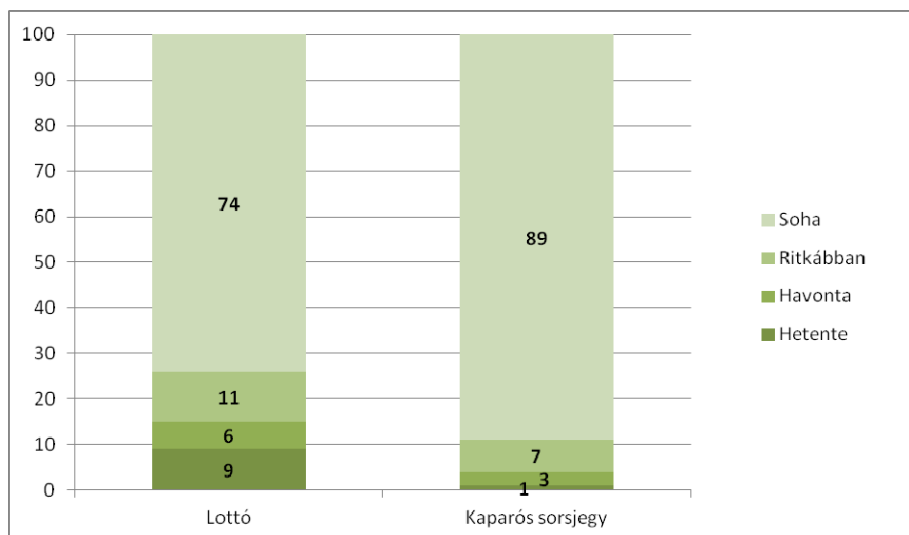
Régió						
Nyugat-Dunántúl	(26)	(65)	(53)	(68)	(47)	(26)
Közép-Dunántúl	(50)	(61)	(41)	(37)	(34)	(19)
Dél-Dunántúl	30	41	35	40	32	16
Észak-Alföld	(36)	(32)	(32)	(34)	(31)	(11)
Észak-Magyarország	52	40	34	39	34	8
Khi-négyzet; szign.	52,2; 0,007	73,0; 0,0000	47,9; 0,02	47,2; 0,02	119,1 0,0000	40,3; 0,10
Származás						
Roma/cigány	(30)	(47)	(44)	(52)	(40)	(15)
Nem roma	41	48	36	40	32	15
Khi-négyzet; szign.	8,5; 0,58	4,2; 0,93	14,1; 0,17	13,4; 0,20	6,8; 0,74	2,5; 0,99
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)						
1.	(40)	(60)	(35)	(39)	(30)	(15)
2.	31	42	33	40	31	9
3.	45	40	30	39	43	18
4.	48	40	40	46	34	13
5.	43	49	52	45	31	16
Khi-négyzet; szign.	30,4; 0,02	32,2; 0,009	34,4; 0,005	16,3; 0,43	14,6; 0,55	25,6; 0,06
Vagyon (kvintilis)						
1.	50	42	28	38	41	8
2.	50	39	34	35	38	11
3.	(29)	(45)	(45)	(68)	(31)	(10)
4.	42	39	28	35	24	16
5.	23	60	51	52	26	23
Khi-négyzet; szign.	45,6; 0,0009	28,9; 0,09	37,7; 0,009	27,4; 0,12	28,4; 0,10	38,9; 0,007
Komfort						
Teljes	32	47	43	43	28	17
Hiányos	44	46	35	40	36	14
Khi-négyzet; szign.	12,7; 0,03	5,7; 0,33	8,3; 0,14	7,3; 0,20	11,1; 0,05	8,3; 0,14

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

A korrallal az otthon egyedül ivók aránya nő, a kocsmában és különösen a szórakozóhelyen ivók aránya pedig csökken, ugyanakkor az otthoni családi italozás a legfiatalabbak és az idősek jellemzője. Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők inkább isznak otthon egyedül vagy a kocsmában, a felsőfokú végzettség az otthoni családi italozás esélyét növeli, a középfokú végzettség ezzel szemben a valamelyik barát otthonában vagy a szórakozóhelyen való italozásnak kedvez. A nyugat-dunántúli régióban élők körében az otthoni magányos italozáson kívül minden más ivási helyszín az átlagosnál gyakrabban fordul elő. A közép-dunántúliak inkább hajlamosak otthon egyedül vagy a családdal vagy/és a barátokkal inni. Az észak-magyarországiak leginkább otthon, egyedül isznak. Az anyagi jóléttől csak három ivási helyszín függ: otthon a családdal a legkisebb jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú lakásban élők, otthon barátokkal (illetve szórakozóhelyen) a magasabb jövedelműek (illetve a vagyonosak) isznak.

A vizsgált szerencsejátékok terén (lottó, totó, mindenféle sorsjegy, pénznyerő automata, egyéb sportfogadások stb.) a megkérdezettek legtöbben lottóznak vagy kaparós sorsjegyet vesznek (21. ábra), de ezeket a termékeket is legfeljebb a megkérdezettek negyede (26%) vagy tizede (11%) vásárolja.

21. ábra: A lottót és kaparós sorsjegyet vásárlók aránya (%)

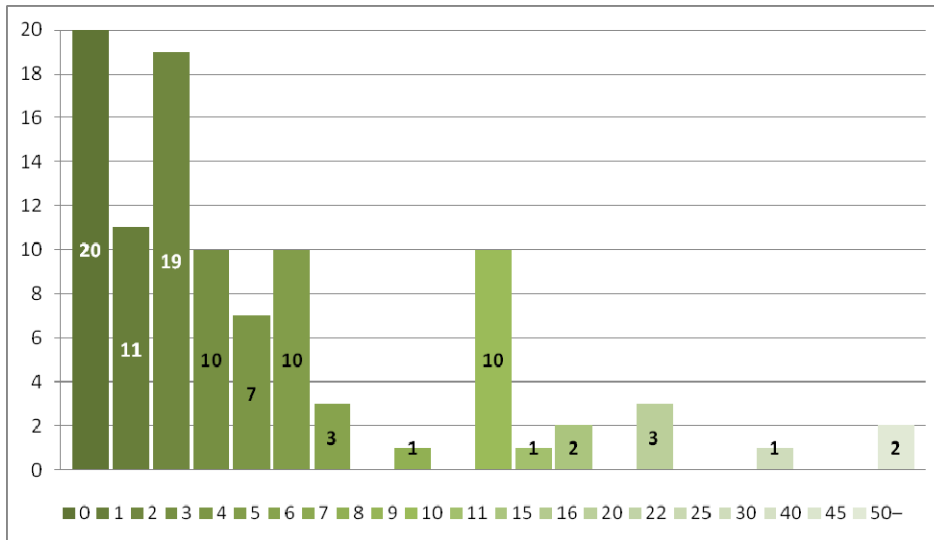

A férfiak között magasabb a lottózók aránya (vö. 43. táblázat). A lottózók aránya a legfiatalabbak körében alacsony, az 50–64 évesek esetében magas, ugyanakkor a kaparós sorsjegyet vásárlók inkább a fiatalabbak köréből kerülnek ki. Az alacsony iskolai végzettségűek az átlagnál kisebb arányban játszanak szerencsejátékot. A lottózás a gyerekekkel élő idős párokra jellemző, ezzel szemben a kaparós sorsjegy vásárlói inkább a gyermektelen párok és a fiatal párok gyerekekkel. Regionális metszetben látható, hogy a nyugat-dunántúliak körében többen vannak a szerencsejáték kedvelői. A roma/cigány származásúak és a rosszabb anyagi helyzetben élők kisebb eséllyel lottóznak, ugyanakkor a kaparós sorsjegy vásárlásra csak a vagyon és a komfort mértéke hat erősen: a vagyonosabbak és teljes komfortban élők között több a kaparós sorsjegyet vásárló.

A barátok száma átlagosan 5,15, megoszlását a 22. ábra mutatja. Látható, hogy azok a megkérdezettek, akiknek van legalább egy barátja (a megkérdezettek 82%), leginkább 1–5

barátot képesek egy kérdőíves situációban megnevezni, a 10 vagy annál több barát említése nyilván már csak becslés, aminek jelentése azonos: „sok barátom van”.²⁰

22. ábra: A barátok száma (%)

A férfiak között a legalább egy barátot magukénak mondhatók aránya és a barátok átlagos száma a magasabb, mint a nők körében (45. táblázat).

45. táblázat: Van barátja – nem, korcsoport, iskolai végzettség és régió szerint (% és átlag)

	N (fő)	Van barátja	Nincs barátja	A barátok száma
Összesen	1918	82	18	5,15
Nem				
Férfi	924	87	13	6,36
Nő	994	77	23	4,26
Khi-négyzet; szign.	344,9; 0,0000,			
Korcsoport				
18–29 éves	238	92	8	7,52
30–39 éves	288	88	12	6,51
40–49 éves	313	82	18	5,62
50–59 éves	350	79	21	5,51
60–64 éves	237	80	20	4,03
65– éves	490	69	31	3,18
Khi-négyzet; szign.	282,6; 0,0000,			

²⁰ Aki 50-nél több barátot említett, azok esetében a barátok számát 50-ben maximáltuk.

A 45. táblázat folytatása

Iskolai végzettség				
Általános	977	73	26	4,64
Szakmunkásképző	574	86	14	5,69
Középfok	249	84	16	5,19
Felsőfok	116	92	8	6,64
Khi-négyzet; szign.	137,9; 0,0000			
Régió				
Nyugat-Dunántúl	239	84	16	4,45
Közép-Dunántúl	168	82	18	4,13
Dél-Dunántúl	660	81	19	5,16
Észak-Alföld	114	75	25	3,32
Észak-Magyarország	245	87	13	7,27
Nyugat-Dunántúl	483	74	26	5,20
Khi-négyzet; szign.	170,8; 0,001			
Származás				
Roma-magyar identitású	(93)	82	18	5,97
Magyar-roma identitású	137	82	18	6,61
Nem roma	1686	79	21	4,98
Khi-négyzet; szign.	53,9; 0,07			
Háztartásszerkezet				
Fiatal egyedülálló	171	94	6	8,30
Idős egyedülálló	(84)	71	29	4,12
Fiatal, egyedülálló gyerekekkel	(87)	80	20	6,67
Idős, egyedülálló gyerekekkel	507	73	27	3,82
Gyerektelen pár	(70)	84	16	5,93
Fiatal pár gyerekekkel	403	87	13	6,04
Idős pár gyerekekkel	579	86	24	4,62
Khi-négyzet; szign.	211,0; 0,0000			
Egyéni jövedelem (kvintilis)				
1.	297	76	24	5,86
2.	320	76	24	5,08
3.	347	77	23	4,67
4.	360	79	21	3,93
5.	320	88	12	5,81
Khi-négyzet; szign.	111,6; 0,002			
Egy főre jutó háztartási jövedelem (kvintilis)				
1.	282	77	23	6,35
2.	304	82	18	5,44
3.	331	81	19	4,92
4.	360	76	24	4,02
5.	384	83	17	4,57
Khi-négyzet; szign.	99,4; 0,02			
Vagyon (kvintilis)				
1.	408	70	30	4,89
2.	565	76	24	4,17
3.	198	82	18	5,42
4.	317	84	16	5,00
5.	240	92	8	6,22
Khi-négyzet; szign.	142,7; 0,0001			
Komfort				
Teljes	665	82	18	4,84
Hiányos	1251	79	21	5,31
Khi-négyzet; szign.	34,4; 0,02			

A barátok létének esélye és a barátok száma csökken a korrall és nő az iskolai végzettséggel. A dél-alföldi és az észak-magyarországi régióban élők között az ország többi részén élőkhöz képest kevesebbeknek van barátja, de a barátok száma csak a dél-alföldi lakosok között alacsony. Az észak-alföldieknek az országos átlaghoz képest sokaknak és sok barátja van. A roma/cigány származásúak esetében alig magasabb a barátokat említők aránya, de sokkal nagyobb a barátok száma. Kiugróan sok barátja van a fiatal egyedülállóknak, és igen kevés az idős egyedülállóknak (akár van, akár nincs gyerek). A legnagyobb egyéni jövedelműeknek kiugróan nagy esélye van barátra, ugyanakkor a barátok száma U alakú görbét mutat: a legkisebb és a legnagyobb jövedelműeknek van a legtöbb barátja. Az egy főre jutó háztartási jövedelem terén az 1. és a 4. kvintilisbe tartozóknak kevés a barátjuk, de míg az 1. kvintilisbe tartozók körében a legmagasabb, addig a 4. kvintilisbe sorolhatók között a legalacsonyabb a barátok átlagos száma. A vagyon az előző anyagi helyzetet kifejező változókhöz képest egyértelműbb képet mutat: a vagyonosabbak között többen vannak azok, akiknek van barátjuk, és magasabb a barátok száma is. A teljes komfortban élők körében többeknek van barátja, de a számuk enyhén kisebb, mint a hiányos komfortban élőké.

NEMI SZEREPEKKEL KAPCSOLATOS ATTITÚDÖK

A kutatás során összesen négy, a nemi szerepekkel, a családon belüli munkamegosztással kapcsolatos állításról kellett a kérdezetteknek eldönteniük egy 1-től 4-ig terjedő skálán, hogy mennyire értenek velük egyet. Ezekből a változókból egy összetett mutatót (index²¹) hoztunk létre, amely azt méri, hogy a kérdezettek átlagosan mennyire hívei a tradicionális nézeteknek a nemi szerepekről. A tradicionálisan gondolkodókat olyan attitűdök jellemzik, miszerint a kisgyerekekre nézve károsnak tartják, ha az anya dolgozik; a háztartásbeli létet legalább annyira támogatják, mint a dolgozói női szerepet, az apákról azt gondolják, hogy nem annyira tudnak gondoskodni a gyerekekről, mint az anyák, illetve hogy a férfiaknak nem kell anyyi felelősséget vállalniuk az otthonért és a gyerekekért, mint a nőknek.

---

²¹ Az index létrehozását szemben más, szofisztikáltabb adatredukciós eljárás használatához képest azzal indokoljuk, hogy ezáltal összehasonlíthatóak lesznek nemi szerep összetett változójának értékei az ugyanezekből a változókból más almintán hasonló módon létrehozott változók értékeivel.

A nemi szerep összetett mutatójának átlagos értéke a mintában egy 1-től 4-ig terjedő skálán 2,42, vagyis a hátrányos helyzetű kistelepüléseken lakók átlagosan se nem tradicionális, se nem modern attitűdöket nem vallanak a nemi szerepekkel kapcsolatosan, hanem szinte teljesen középen helyezkednek el a véleményiskálán. Ez az ambivalens attitűd egyébként a különböző kutatások szerint nemcsak erre a speciális almintára, hanem az egész magyar felnőtt lakosságra jellemző.

Először azt vizsgáljuk meg, hogy a különböző szociodemográfiai változók mentén hogyan alakulnak az átlagos értékei ennek a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdöket mérő változónak, majd egy többdimenziós lineáris regressziós modellben keressük arra a választ, hogy a kétdimenziós kapcsolatok alapján szignifikánsnak mutató hatások közül mely változók fejtenek ki önmagukban is, a többi változó esetlegesen megbújó hatásától megtisztítva is szignifikáns befolyást a nemi szerepekkel kapcsolatos vélekedésekre.

A kétdimenziós eredmények szerint a nők, a legfeljebb 8 osztályt végzettek, a 65 év feletti, a nyugdíjasok és az egyéb inaktívok, a segédmunkások és mezőgazdasági fizikai dolgozók, az észak-magyarországi régió lakói, a magukat elsősorban magyarnak, másodsorban romának vallók, a legalsó egyéni jövedelmi kvintilisbe és a nagyon rosszul ellátott háztartásba tartozók bizonyulnak az átlagosnál tradicionálisabbnak a nemek közti egyenlőség tekintetében (46. táblázat).

46. táblázat: Nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – modern nézeteket vall, 4 – tradicionális nézeteket vall)

	N (fő)	Nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök
Nem		
Férfi	916	2,37
Nő	1002	2,45
Összesen	1918	2,42
F-érték; szign.		11,812; 0,001
Iskolai végzettség		
Legfeljebb 8 általános	923	2,52
Szakmunkás	616	2,37
Középfokú	264	2,23
Felsőfokú	115	2,24
Összesen	1918	2,42
F-érték; szign.		34,48; 0,000

A 46. táblázat folytatása

Korcsoport		
18–29 éves	331	2,33
30–39 éves	407	2,36
40–49 éves	306	2,41
50–59 éves	348	2,40
60–65 éves	170	2,45
65– éves	356	2,56
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	9,749; 0,000	
Gazdasági aktivitás		
Alkalmazott	643	2,32
Önálló, vállalkozó, saját vállalkozásában alkalmazott	43	(2,28)
Alkalmi munkát, megbízásokat vállal	34	(2,45)
Munkanélküli	307	2,43
Nyugdíjas (öregségi, rokkant, özvegyi)	634	2,50
Szülési szabadságon, gyesen, gyeden, gyeten van	154	2,47
Tanuló	48	(2,37)
Egyéb inaktív	54	(2,52)
<i>Összesen</i>	<i>1917</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	7,454; 0,000	
Foglalkozás		
Önálló	52	(2,27)
Vezető	47	(2,22)
Szellemi	156	2,23
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	898	2,39
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	581	2,49
<i>Összesen</i>	<i>1735</i>	<i>2,40</i>
F-érték; szign.	13,048; 0,000	
Régió		
Nyugat-Dunántúl	222	2,46
Közép-Dunántúl	172	2,37
Dél-Dunántúl	668	2,39
Dél-Alföld	115	2,47
Észak-Alföld	256	2,25
Észak-Magyarország	478	2,52
<i>Összesen</i>	<i>1911</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	11,576; 0,000	
Településméret		
0–499 fő	748	2,40
500–999 fő	982	2,43
1000 fő vagy több	188	2,42
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	0,938; 0,392	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	108	2,45
Elsősorban magyar, másodsorban roma	154	2,60
Nem roma	1656	2,40
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	12,644; 0,000	

A 46. táblázat folytatása

Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	342	2,46
2. kvintilis	341	2,41
3. kvintilis	323	2,40
4. kvintilis	320	2,42
5. (legfelső) kvintilis	326	2,36
Összesen	1652	2,41
F-érték; szign.	1,798; 0,127	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	327	2,50
2. kvintilis	318	2,47
3. kvintilis	328	2,40
4. kvintilis	330	2,41
5. (legfelső) kvintilis	317	2,30
Összesen	1620	2,41
F-érték; szign.	7,873; 0,000	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	390	2,51
Rosszul ellátott	510	2,47
Közepesen ellátott	199	2,41
Jól ellátott	328	2,42
Nagyon jól ellátott	476	2,27
Összesen	1903	2,42
F-érték; szign.	15,297; 0,000	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A hátrányos helyzetű települések esetében is igaz tehát az a szélesebb mintán is igazolt összefüggés, miszerint az idősebb, illetve rosszabb anyagi helyzetű emberek körében jellemzőbb a tradicionálisabb vélekedés a nemi szerepekről.

Egyéb, a nemi szerepekkel kapcsolatos fontosabb változók mentén is megvizsgáltuk, hogy mutatkozik-e szignifikáns különbség az attitűdökben. Így megnéztük, hogy a gyerekszám, a gyes, gyed vagy gyet miatti munkaerő-piaci távollét és hogy a házasság- vagy élettársal való együttélés milyen irányba befolyásolja az attitűdöket. Az eredmények szerint minél több gyermekével él együtt a kérdezett, annál inkább tradicionális nézeteket vall a nemi szerepekről, és hasonló attitűdöt eredményez, ha valakinek nincs se házasság-, se élettársa (47. táblázat).

47. táblázat: Nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök néhány gyermekkel kapcsolatos társadalmi tényezők szerint (átlag, 1 – modern nézeteket vall, 4 – tradicionális nézeteket vall)

	N (fő)	Nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök
Gyerekszám		
0	393	2,31
1	309	2,38
2	621	2,40
3	355	2,46
4	127	2,62
5 vagy több	96	(2,68)
<i>Összesen</i>	<i>1901</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	14,433; 0,000	
Gyesen, gyeden van-e?		
Nem	1764	2,41
Igen, és nincs hova visszamennie dolgozni	122	2,48
Igen, és van hova visszamennie dolgozni	32	(2,42)
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	1,069; 0,343	
Van-e házasság- vagy élettársaság?		
Van	1101	2,40
Nincs	817	2,44
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>2,42</i>
F-érték; szign.	4,277; 0,039	

( ) = a cella elemszáma 30–99 között van.

Az eredményeket szemlélve felmerülhet a kérdés: miként lehet, hogy a hátrányos helyzetű kistélepléseken a nők bizonyulnak tradicionálisabb attitűdűnek, holott a különböző magyarországi kutatások, amelyek a teljes lakosságot vizsgálják, ennek pont az ellenkezőjét állítják, vagyis azt, hogy a nők inkább modernebb vélekedéseket osztanak a nemek szerepeiről, feladatairól. Tekintve, hogy a hátrányos helyzetű kistéleplések lakossága gyakran előregedő, az előregedő népesség jelentős többsége nő, az idősebbek pedig tradicionálisabban vélekednek, feltehetően ennek köszönhető az, hogy a nőket látjuk tradicionálisabbnak. Ezeknek a kapcsolatoknak a tisztázására alkalmas a többváltozós lineáris regressziós elemzés²² (48. táblázat).

²² A modellben csak lineáris kapcsolatok meglétét tesztelhetjük. Ahol lehetséges volt, folytonos változót használtunk. A magas válasziány miatt eltekintettünk a háztartás egy főre jutó és az egyéni jövedelem mennyiségét mérő változó használatától, és egyedül a háztartás vagyoni helyzetét mérő változót vontuk be elemzésbe (vagyonindex néven).

48. táblázat: A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdöket magyarázó lineáris regressziós modell ($N = 1887$, illesztett R -négyzet = $0,083$)

	<i>B</i> -érték	SE(<i>B</i>)	<i>Béta</i> -érték	<i>t</i> -érték	Szign. (t-próba)
Kor	0,002	0,001	0,065	2,347	0,019
Iskolai végzettség	-0,081	0,015	-0,147	-5,523	0,000
Észak-Magyarországon lakik-e	0,107	0,026	0,093	4,093	0,000
Hány gyereke született	0,034	0,008	0,106	4,028	0,000
Egyedülálló-e	0,059	0,024	0,058	2,422	0,016
Nem szignifikánsan ható, de a modellben szereplő változók					
Neme	0,033	0,023	0,033	1,387	0,166
Település mérete	0,000	0,000	0,017	0,736	0,462
Származás	-0,027	0,024	-0,028	-1,147	0,252
Vagyonindex	-0,001	0,003	-0,011	-0,387	0,699
Gyes, gyed, gyet	-0,016	0,053	-0,008	-0,303	0,762
Dolgozik-e	-0,040	0,027	-0,039	-1,504	0,133
Fizikai segédmunkás-e?	0,011	0,027	0,011	0,428	0,669
Konstans	2,378	0,083		28,642	0,000
F-érték; szign.	15,203; 0,000				

A modellel a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök változékonyságának – bár szignifikáns mértékű, de – sajnos kis hányadát, mindössze 8,3%-át vagyunk képesek megragadni. Eredményeink szerint minél idősebb valaki, minél alacsonyabb az iskolai végzettsége, minél több gyermeke van, annál tradicionálisabban vélekedik a nemi szerepekről. Ugyancsak ilyen irányú hatást fejt ki az, ha valaki Észak-Magyarországon lakik, illetve ha se házas-, se élettársa nincs. Fontos kiemelni, hogy ezek az összefüggések már az említett változók tiszta hatását mutatják, vagyis a modellbe bevont többi változónak a lehetséges „befolyásától” megtisztítottak.

A magyarázó változók közül az attitűdöket legerőteljesebben az iskolai végzettség, majd a gyermekek száma és az észak-magyarországi régióban élés befolyásolja. Az iskolázottsági szint növelésével tehát a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök is modernebbé válnak. Ezt azért szükséges figyelembe venni, mert a tradicionális nemi szerepekben való gondolkodás lehatárolja a férfiak és nők társadalmi életben elfogadott mozgásterületét, és így könnyen elképzelhető, hogy a lakosság részéről akadályokba ütközhetnek a különböző, például a nők munkaerő-piaci reintegrációját célzó programok. Ezeknek a programoknak a tervezésekor azt is figyelembe kell venni, hogy minél több gyereke születik valakinek, annál inkább tradicionálisan gondolkodik a nemi szerepekről, vagyis a már eleve alacsonyabb foglalkoztatási

rátájú többgyerekes nők esetében például azoknak a véleményeknek a nagyobb valószínűségét is figyelembe kell venni, miszerint nekik sokkal inkább a gyermekük mellett van a helyük, mintsem a munka világában.

Fontos eredmény, hogy a roma származásnak a regressziós modellben nincs önálló hatása, vagyis a hátrányos helyzetű települések lakóit vizsgálva nem igazolódnak azok a feltevések, miszerint a cigányok kultúrájában a nők szerepeiről tradicionálisabban vélekednek, sokkal inkább tűnik úgy, hogy a kevésbé iskolázott, többgyermekes, észak-magyarországi régióban élő megkérdezettek hajlanak a tradicionálisabb vélekedések felé a hátrányos helyzetű kistépüléseken élők közül, függetlenül attól, hogy cigánynak vagy nem cigánynak tartják magukat.

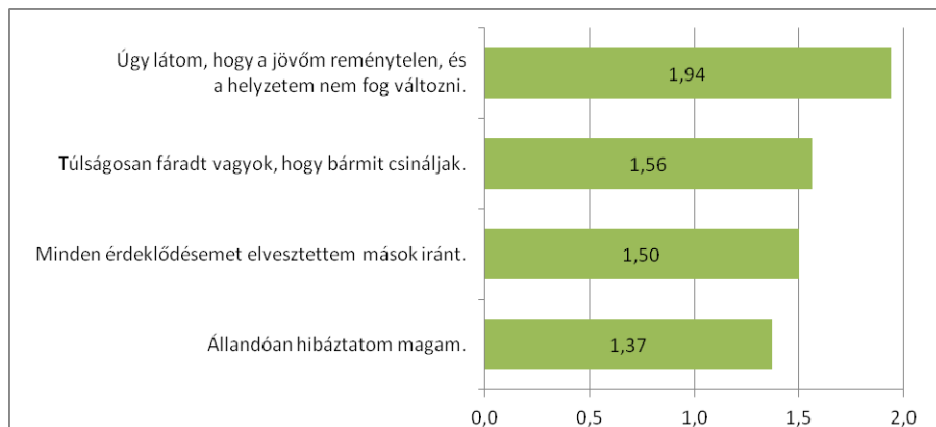
Ugyancsak fontos kiemelni, hogy a háztartás vagyoni helyzete sem mutat szignifikáns hatást önmagában a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdökre, vagyis a kétdimenziós összefüggés, miszerint a rosszabbul ellátott háztartások lakói tradicionálisabban vélekednek, feltehetően a kornak (az idősebbek háztartása rosszabbul felszerelt), illetve az iskolai végzettségnek (az alacsonyabb végzettségűek háztartása rosszabbul felszerelt) volt tulajdonítható, melyek erősebben befolyásolják a nemi szerepekről való vélekedéseket.

LELKIÁLLAPOT

A válaszadóknak összesen négyféle, a lelkiállapottal, közérzettel, másképp az anómiával (értékvesztéssel) kapcsolatos negatív tartalmú állításról kellett eldönteniük, hogy mennyire tartják magukra nézve igaznak (23. ábra). A hátrányos helyzetű településeken élők legnagyobb arányban azt az állítást tartották magukra nézve igaznak, miszerint a jövőjük reménytelen, és a helyzetükben nem is fog változás bekövetkezni. Ennél kevésbé értettek egyet azzal, hogy túlságosan fáradtak ahhoz, hogy bármit is csináljanak, hogy minden érdeklődésüket elvesztették mások iránt, illetve hogy állandóan magukat hibáztatnák.

Fontos kiemelni, hogy minden vizsgált attitűdkérdés átlaga abban a sávban mozog, amely azt jelenti, hogy az adott negatív vélekedést inkább nem tartják a hátrányos helyzetű kistépülésen élők magukra nézve igaznak.

23. ábra: A lelkiállapottal kapcsolatos állításokat mennyire tartja magára nézve igaznak? (átlag, 1 – egyáltalán nem jellemző, 4 – teljesen jellemző)

Ezekből az állításokból egy összetett változót, az előzőekhez hasonlóan indexet készítettünk, amelyik a kérdezett lelkiállapotát méri. Az eredetileg 1-től 4-ig terjedő skálán mért változókból létrehozott változó lehetséges értékei ugyanezen a skálán mozognak, minél közelebb van az érték a 4-eshez, annál jellemzőbb az illetőre, hogy kedvetlen és motiválatlan, túl fáradt, pesszimistán tekint a jövőbe, és marcangolja önmagát.

A hátrányos helyzetű településeken élők átlagosan 1,59-es értéket mutatnak, ami azt jelenti, hogy nem jellemző rájuk az anómia.

Először a szokásos kétdimenziós összefüggéseket vizsgáljuk meg, kiegészítve néhány olyan változóval a hatásvizsgálatával, amelyek összefüggésben állhatnak a lelkiállapottal. Majd egy lineáris regressziós elemzéssel vizsgáljuk meg, hogy mely változók hatása a legélesebb és legerőteljesebb a lelkiállapotra.

A kétdimenziós átlagok vizsgálatából kiderül, hogy a nők, az alacsonyabb iskolai végzettségűek, az idősebbek, az alkalmi munkából élők, a munkanélküliek és a nyugdíjasok, a segédmunkások és mezőgazdasági fizikai munkát végzők, az észak-magyarországi, illetve dél-dunántúli régióba élők, a roma származásúak, valamint a háztartásukat, illetve magukat tekintve is rosszabb anyagi helyzetben élők mutatnak az átlagosnál rosszabb lelkiállapotról tanúbizonyságot (49. táblázat).

49. táblázat: A lelkiállapotot mérő index néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – jó a lelkiállapota, 4 – rossz a lelkiállapota)

	N (fő)	Lelkiállapot
Nem		
Férfi	930	1,52
Nő	996	1,66
<i>Összesen</i>	<i>1925</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.F		19,839; 0,000
Iskolai végzettség		
Legfeljebb 8 általános	922	1,79
Szakmunkás	622	1,47
Középfokú	263	1,35
Felsőfokú	118	1,29
<i>Összesen</i>	<i>1925</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.		54,596; 0,000
Korcsoport		
18–29 éves	334	1,38
30–39 éves	409	1,51
40–49 éves	307	1,61
50–59 éves	350	1,67
60–65 éves	169	1,67
65– éves	357	1,77
<i>Összesen</i>	<i>1925</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.		14,397; 0,000
Gazdasági aktivitás		
Alkalmazott	643	1,36
Önálló, vállalkozó, saját vállalkozásában alkalmazott	43	(1,33)
Alkalmi munkát, megbízásokat vállal	34	(1,83)
Munkanélküli	313	1,76
Nyugdíjas (öregségi, rokkant, özvegyi)	637	1,77
Szülési szabadságon, gyesen, gyeden, gyeten van	153	1,62
Tanuló	50	(1,20)
Egyéb	52	(1,71)
<i>Összesen</i>	<i>1925</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.		26,4; 0,000
Foglalkozás		
Önálló	52	(1,28)
Vezető	47	(1,37)
Szellemi	159	1,34
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	895	1,54
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	585	1,77
<i>Összesen</i>	<i>1739</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.		22,137; 0,000
Régió		
Nyugat-Dunántúl	227	1,37
Közép-Dunántúl	172	1,46
Dél-Dunántúl	664	1,71
Dél-Alföld	115	1,48
Észak-Alföld	260	1,42
Észak-Magyarország	480	1,70
<i>Összesen</i>	<i>1918</i>	<i>1,59</i>
F-érték; szign.		17,307; 0,000

A 49. táblázat folytatása

Településméret		
0–499 fő	751	1,61
500–999 fő	987	1,58
1000 fő vagy több	188	1,62
Összesen	1925	1,59
F-érték; szign.	0,605; 0,546	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	106	1,77
Elsősorban magyar, másodsorban roma	153	1,76
Nem roma	1667	1,57
Összesen	1925	1,59
F-érték; szign.	9,292; 0,000	
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	341	1,76
2. kvintilis	337	1,70
3. kvintilis	326	1,65
4. kvintilis	319	1,54
5. (legfelső) kvintilis	327	1,45
Összesen	1650	1,62
F-érték; szign.	10,364; 0,000	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	330	1,83
2. kvintilis	316	1,74
3. kvintilis	329	1,65
4. kvintilis	328	1,56
5. (legfelső) kvintilis	315	1,32
Összesen	1618	1,62
F-érték; szign.	26,911; 0,000	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	393	1,97
Roszul ellátott	512	1,74
Közepesen ellátott	195	1,58
Jól ellátott	330	1,41
Nagyon jól ellátott	481	1,27
Összesen	1912	1,60
F-érték; szign.	82,016; 0,000	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy miként hat a lelkiállapotra a gyerekszám, a házasság- vagy élettársal való együttélés. A nagyobb gyerekszám átlagosan rontja a lelkiállapotot, és valamivel rosszabb közérzetről számoltak be azok is, akiknek nincs élettársuk (50. táblázat).

50. táblázat: A lelkiállapotot mérő index néhány gyerekkel kapcsolatos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – jó a lelkiállapota, 4 – rossz a lelkiállapota)

	N (fő)	Lelkiállapot (nagy érték: rossz)
Gyerekszám		
0	404	1,46
1	309	1,51
2	621	1,55
3	353	1,69
4	125	1,82
5 vagy több	96	(2,09)
<i>Összesen</i>	1908	1,60
F-érték; szign.	19,805; 0,000	
Van-e házas- vagy élettársa		
Van	1097	1,53
Nincs	828	1,67
<i>Összesen</i>	1925	1,59
F-érték; szign.	19,826; 0,000	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Azt is megvizsgáltuk, hogy egyéb fontos, a lelkiállapotot befolyásoló vagy azzal együtt járó háttérváltozó miként mozog együtt a közérzetet mérő változóval. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a háztartáslétszám, a barátok száma, a munkanélküliségben eltöltött hónapok száma, a munkaerő-piaci kiszolgáltatottság, az anyagi depriváltság, a cigaretta-, illetve alkoholfogyasztás, a szerencsejátékok üzése és a háztartásban felbukkanó problémák száma miként jár együtt a jobb vagy rosszabb lelkiállapottal. Először páronként néztük meg az együttjárást (51. táblázat).

Az eredmények szerint a háztartáslétszám, valamint a barátok számának növekedésével jobb közérzet jár együtt: az intenzívebb társas kapcsolatok tehát jótékony hatással lehetnek a lelkiállapotra. A minél hosszabb ideje tartó munkanélküliség azonban – érthető módon – rosszabb közérzetet vált ki. A munkaerő-piaci bizonytalanabb helyzet azonban érdekes módon pont ellenkező irányú együttjárást mutat a lelkiállapottal. Ennek magyarázata lehet, hogy leginkább a fiatalabb, pályakezdő emberekre jellemzőbb a bizonytalan munkaerő-piaci helyzet, akiknek viszont a lelkiállapota jobb. Az anyagi depriváltság már a várt együttjárást mutatja: minél depriváltabb háztartás tagja valaki, annál rosszabb lelkiállapot jellemző rá. A fokozottabb cigarettázás szintén rosszabb közérzettel jár együtt, míg az alkoholfogyasztás nem mutat szignifikáns mértékű együttmozgást a lelkiállapottal. A szerencsejátékok üzése érdekes módon fordítottan jár együtt a rossz lelkiállapottal: minél több szerencsejátékot üz

valaki legalább havonta, annál jobb és jobb lelkiállapotról számol be. A háztartásban felbukkanó anyagi problémák gyakorisága viszont szignifikáns módon vonja maga után a lelkiállapot romlását.

51. táblázat: A lelkiállapotot mérő index és a felsorolt változók közötti Pearson-féle korrelációs együttható

	N (fő)	Pearson-féle korreláció együttható ^a	Szign.
Háztartáslétszám	1925	-0,096	0,000
Barátok száma	1880	-0,101	0,000
Hány hónapja munkanélküli	1925	0,088	0,000
Munkaerő-piaci kiszolgáltatott helyzete ^b	1925	-0,069	0,002
Anyagi depriváltság ^c	1919	0,384	0,000
Naponta hány cigarettát szív el	1900	0,074	0,001
Alkoholfogyasztás intenzitása ^d	1925	-0,033	0,149
Szerencsejátékok üzése ^e	1925	-0,900	0,000
A háztartásban felbukkanó különböző problémák gyakorisága ^f	1925	0,331	0,000

Megjegyzések

^a -1 és 1 közötti skálán mozgó mutató, amely a változók közötti együttjárás intenzitását mutatja meg. Minél közelebb esik a mutató értéke az 1-hez vagy a -1-hez, annál jobban mozognak együtt a változók értékei. A korrelációs együttható előjele a kapcsolat irányát mutatja meg.

^b Összetett változó (index), melyet a következő mutatókból képeztünk: keres-e jelenleg munkát, ingázik-e, ha dolgozik, szerződés nélkül vagy csak határozott idejű szerződéssel van foglalkoztatva, ha elveszítené a munkáját, nehezen vagy egyáltalán nem találna újat. Minél magasabb a változó értéke, annál több elem igaz rá.

^c Összetett változó (főkomponens), melyet a következő változókból képeztünk: a háztartás szubjektív anyagi helyzete, az életminőséget javító kiadásokból hányat engedhetnek meg maguknak, hiteltartozásuk van-e, váratlan anyagi kiadással megbirkóznak-e, napi kiadásaihoz milyen gyakran kérnek kölcsön. Minél nagyobb az értéke, annál depriváltabb anyagi értelemben a háztartás.

^d Összetett változó (index), azt méri, hogy a kérdezett különböző alkalmak közül hányszor fogyasztott az elmúlt egy hónapban szeszes italt.

^e Összetett változó (index), azt méri, hogy a kérdezett hány szerencsejátékot szokott játszani legalább havonta.

^f Összetett változó (index), azt méri, hogy a kérdezett háztartásában hány különféle probléma van jelen.

Mindezek fényében különösen érdekes a kérdés, hogy vajon mely változóknak van „igazi” hatása a lelkiállapotra. Nem nehéz belátni, hogy az eddig bemutatott potenciális magyarázó változók egymással is összefüggésben állhatnak. Éppen ezért háromféleképpen vizsgáljuk meg a lelkiállapotot magyarázó változók hatását. Először a kemény szociodemográfiai változók

segítségével, majd a puhább környezeti faktorok segítségével, végül pedig együtt közösen, hogy együtt láthassuk az összes tényező hatását.

A szociodemográfiai változók segítségével a lelkiállapotot mérő változó mintában mért változékonyságának szignifikánsan nagy részét, 20,4%-át tudjuk megragadni, ami igen jelentékeny megmagyarázott hányadot jelent (52. táblázat).

52. táblázat: A lelkiállapotot mérő változót magyarázó lineáris regressziós modell, szociodemográfiai változókkal ($N = 1894$, illetve R -négyzet = 0,204)

	B-érték	SE(B)	Béta-érték	t-érték	Szign. (t-próba)
Nő	0,067	0,029	0,049	2,308	0,021
Iskolai végzettség	-0,054	0,019	-0,071	-2,863	0,004
Dolgozik-e	-0,095	0,033	-0,067	-2,835	0,005
Észak Magyarországon lakik-e	0,136	0,037	0,087	3,684	0,000
Dél-Dunántúlon lakik-e	0,200	0,034	0,140	5,904	0,000
Vagyonindex	-0,037	0,004	-0,250	-9,344	0,000
Hány gyereke született	0,057	0,012	0,132	4,898	0,000
Egyedülálló-e	0,089	0,032	0,064	2,771	0,006
Nem szignifikánsan ható, de a modellben szereplő változók					
Kor	0,001	0,001	0,019	0,634	0,526
Fizikai segédmunkás-e	0,029	0,034	0,020	0,855	0,392
Településméret	-0,008	0,023	-0,007	-0,351	0,726
Származás	0,036	0,030	0,027	1,170	0,242
Hányan élnek együtt a háztartásban	-0,022	0,013	-0,054	-1,740	0,082
Konstans	1,309	0,137		9,579	0,000
F-érték; szign.	38,401; 0,000				

Az eredmények szerint a modellbe bevont változók hatásának kiszűrése után is szignifikánsan magyarázza a lelkiállapotbeli különbségeket a kérdezett neme: a nőknek kissé rosszabb a közérzetük a férfiaknál. Az iskolai végzettség növekedésével a kérdezettek lelkiállapota egyre jobb. Az észak-magyarországi, illetve dél-dunántúli régiókban élőket szintén rosszabb lelkiállapot jellemzi, mint a más régiók hátrányos helyzetű településein élőket. Minél jobb felszereltségű, vagyoni helyzetű háztartás tagja valaki, annál jobb a lelkiállapota. A gyerekszám növekedése viszont növeli a rossz lelkiállapot valószínűségét, ami feltehetően a több gyermek jövőjének biztosítása miatti aggodásból is fakadhat, figyelembe véve,

hogy ennek a feladatnak valamilyen hátrányos helyzetű településen kell vagy kellett megfelelnie a kérdezettnek. Ugyancsak rosszabb közérzettel jár az, ha valakinek nincs társa.

Lássuk most azt, hogy a puhább egyéb változók miként hatnak a lelkiállapotra (53. táblázat)!

A különféle puhább változók együttesen szintén szignifikánsan nagy részét, 30%-át ragadják meg a lelkiállapotot mérő változó értéke mintabeli szóródásának. Minél több barátja van valakinek, annál jobb a lelkiállapota. Az anyagi depriváltság fokozódása, valamint a háztartásban jelen lévő problémák számának emelkedésével viszont – ismét csak nem meglepő módon – romlik a közérzet. Az anyagi depriváltságon túl az egészségi állapot hat legerősebben egyébként ebben a változókészletben a lelkiállapotra: minél rosszabbnak érzi valaki az egészségét, annál rosszabb lelkiállapotról számol is be. A több szerencsejáték üzése azonban továbbra is pozitív hatással van a lelkiállapotra, figyelembe véve, hogy ebből a hatásból más, a modellben szereplő változónak a hatását már kiszűrtük.

53. táblázat: A lelkiállapotot mérő változót magyarázó lineáris regressziós modell, egyéb háttérváltozókkal (N = 1846, illetett R-négyszet = 0,300)

	B-érték	SE(B)	Béta-érték	t-érték	Szign (t-próba)
Barátok száma	-0,003	0,001	-0,087	-4,415	0,000
Anyagi depriváltság	0,177	0,017	0,258	10,155	0,000
A háztartásban felbukkanó különböző problémák gyakorisága	0,050	0,011	0,112	4,545	0,000
Egészségi állapot (szubjektív)	0,243	0,015	0,358	16,717	0,000
Szerencsejátékok üzése	-0,057	0,025	-0,046	-2,333	0,020
Nem szignifikánsan ható, de a modellben szereplő változók					
Hány hónapja munkanélküli	0,000	0,001	-0,002	-0,100	0,920
Munkaerő-piaci bizonytalan helyzete	-0,008	0,013	-0,013	-0,587	0,557
Naponta hány cigarettát szív el	0,001	0,002	0,018	0,846	0,398
Alkoholfogyasztás intenzitása	0,016	0,012	0,028	1,373	0,170
Konstans	1,054	0,042		25,328	0,000
F-érték; szign.	88,692; 0,000				

Végül nézzük meg, hogyha a kemény szociodemográfiai és a puhább környezeti változókat egy modellben szerepeltetjük, mely változók esetében láthatunk szignifikáns hatást a lelkiállapotra (54. táblázat)!

54. táblázat: A lelkiállapotot mérő változót magyarázó lineáris regressziós modell, teljes modell (N = 1822, illesztett R-négyzet = 0,338)

	B-érték	SE(B)	Béta-érték	t-érték	Szign. (t-próba)
Egészségi állapot (szubjektív)	0,189	0,017	0,278	10,975	0,000
Anyagi depriváltság	0,128	0,019	0,187	6,764	0,000
A háztartásban felbukkanó különböző problémák gyakorisága	0,054	0,011	0,122	4,775	0,000
Vagyonindex	-0,018	0,004	-0,118	-4,400	0,000
Dél-Dunántúlon lakik-e	0,167	0,032	0,116	5,165	0,000
Észak-Magyarországon lakik-e	0,111	0,035	0,070	3,179	0,002
Nő	0,089	0,030	0,065	2,995	0,003
Hányan élnek együtt a háztartásban	-0,026	0,012	-0,063	-2,140	0,033
Barátok száma	-0,003	0,001	-0,084	-4,316	0,000
Alkoholfogyasztás intenzitása	0,034	0,013	0,060	2,743	0,006
Egyedülálló-e	0,079	0,030	0,057	2,596	0,010
Hány gyereke született	0,025	0,011	0,058	2,250	0,025
Nem szignifikánsan ható, de a modellben szereplő változók					
Kor	0,001	0,001	0,015	0,449	0,653
Iskolai végzettség	-0,007	0,018	-0,009	-0,387	0,699
Dolgozik-e	-0,034	0,045	-0,024	-0,757	0,449
Fizikai segédmunkás-e	0,001	0,032	0,001	0,042	0,967
Településméret	-0,008	0,022	-0,007	-0,365	0,715
Származás	0,032	0,028	0,024	1,121	0,263
Hány hónapja munkanélküli	0,000	0,001	-0,006	-0,259	0,795
Munkaerő-piaci bizonytalan helyzete	0,025	0,019	0,041	1,296	0,195
Naponta hány cigarettát szív el	0,001	0,002	0,014	0,643	0,520
Szerencsejátékok üzése	-0,034	0,024	-0,028	-1,411	0,158
Konstans	0,810	0,137		5,929	0,000
F-érték; szign.	43,227; 0,000				

A szignifikáns modellünk segítségével a lelkiállapotot mérő változó heterogenitásának 33,8%-át tudjuk megragadni, modellezni az összevont modellünk segítségével. Legerőteljesebben az egészségi állapot befolyásolja a lelkiállapotot: minél rosszabbnak érzékeli valaki a testi egészségét, annál rosszabb lelki egészségről számol be. Ezt követik az anyagi jellegű magyarázó változók: az anyagi depriváltság fokozódása, a háztartásban felmerülő különféle problémák gyakoriságának számossága és a vagyontalan háztartásokban élés rendre a lelkiállapot rosszabbodását idézik elő. Továbbra is szignifikánsan hat a lakóhely regionális elhelyezkedése: az észak-magyarországi és a dél-dunántúli hátrányos helyzetű települések lakói fokozottabban vannak kitéve a rossz lelkiállapot veszélyének. A háztartás méretének és a barátok számának

növekedése jótékony hatással van a lelkiállapotra, viszont az egyedülálló családi állapot és a gyerekszám növekedése, az azzal járó felelősség rontja azt. Továbbra is igaz, hogy ha a modellbe bevont minden változót kontroll alatt tartunk, a nőknek szignifikánsan rosszabb közérzetük van, mint a férfiaknak, ami betudható annak, hogy a gyereknevelés, a munkahelyi feladatok és gyakran az idősebb családtagok gondozása miatt a nőkre jellemzően nagyobb terhek hárulnak a mindennapi életben, mint a férfiakra. Az alkoholfogyasztás intenzitása az összetett modellben már szignifikáns és a várt irányú: minél gyakrabban fogyasztott valaki alkoholt az elmúlt egy hónapban, annál inkább rosszabb lelkiállapotról számol be.

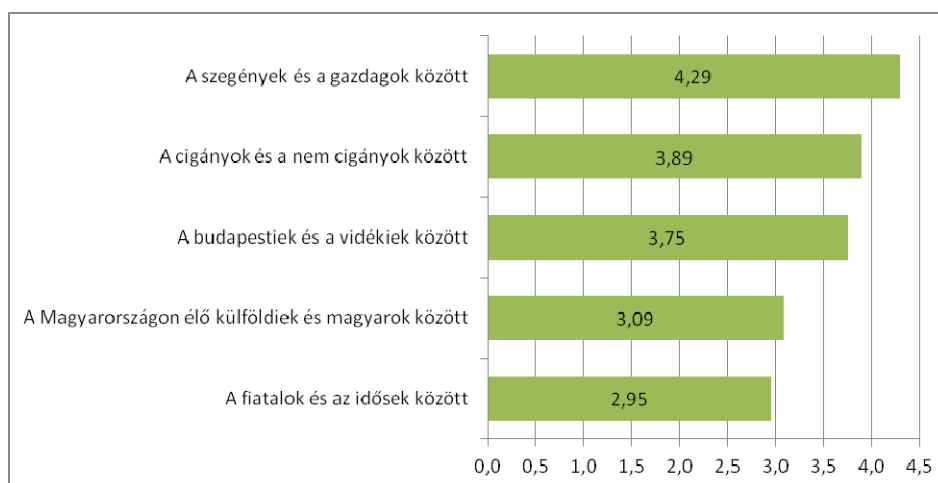
Érdekesség, hogy elveszítette szignifikáns magyarázóerejét az iskolai végzettség, illetve az aktivitás. Ennek az lehet a magyarázata, hogy az anyagi helyzethez kötődő változók belépése nyomán az iskolai végzettség, valamint a munkaerő-piaci aktivitás hatása olyan mértékűre olvadt, ami már statisztikai értelemben nem bír érdemi magyarázóerővel. Vagyis az anyagiak fontosabbak a lelkiállapotban, mint az ahhoz vezető iskolai végzettség vagy aktivitás.

A TÁRSADALMI FESZÜLTSEGEK ÉRZÉKELÉSE

A társadalmi feszültség ötféle potenciális gócpontjáról kellett a válaszadóknak nyilatkozniuk, hogy mekkora ellentétek vannak szerintük a megidézett két-két társadalmi csoport között (24. ábra). A hátrányos helyzetű településeken élő megkérdezettek átlagosan a legnagyobb feszültséget a szegények és a gazdagok között látják, ezt követően pedig a cigány és nem cigány lakosok között. Szintén meglehetősen nagyra érzékelik a budapestiek és vidékiek közötti feszültségeket. Közepesnek látják a Magyarországon élő külföldiek és a magyarok közti konfliktusok mértékét, és ugyanez igaz a fiatalabbak és idősebbek között húzódo feszültségek érzékelésére.

Az említett feszültségeket három fő szempont alapján vizsgáltuk: érintettség és foglalkozási, valamint anyagi helyzet szerint. Utóbbiról azt feltételezzük, hogy globálisan képes befolyásolni a társadalmi feszültségek észlelését: a rosszabb anyagi helyzetűek kiélezettebbek lehetnek a vélt vagy valós konfliktusok érzékelésére.

24. ábra: A különböző társadalmi csoportok közti feszültségek, konfliktusok érzete (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

Először a szegények és a gazdagok közti feszültség mértékének megítélését vizsgáljuk a különböző társadalmi csoportokban (55. táblázat).

55. táblázat: A szegények és a gazdagok közti feszültség észlelete néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

	N (fő)	Szegények és gazdagok közti feszültségek észlelete
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	341	4,28
2. kvintilis	341	4,43
3. kvintilis	325	4,44
4. kvintilis	319	4,18
5. (legfelső) kvintilis	324	4,21
Összesen	1650	4,31
F-érték; szign.	4,798; 0,001	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	330	4,35
2. kvintilis	320	4,39
3. kvintilis	326	4,29
4. kvintilis	330	4,32
5. (legfelső) kvintilis	317	4,17
Összesen	1623	4,30
F-érték; szign.	2,29; 0,058	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyonhányagok alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	393	4,28
Roszul ellátott	513	4,27
Közepesen ellátott	197	4,26
Jól ellátott	329	4,38
Nagyon jól ellátott	478	4,27
Összesen	1910	4,29
F-érték; szign.	0,831; 0,505	

Az 55. táblázat folytatása

Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	108	4,57
Elsősorban magyar, másodsorban roma	153	4,34
Nem roma	1664	4,27
Összesen	1925	4,29
F-érték; szign.	4,941; 0,007	
Foglalkozás		
Önálló	51	(4,24)
Vezető	46	(4,03)
Szellemi	160	4,11
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	895	4,31
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	585	4,36
Összesen	1737	4,30
F-érték; szign.	3,006; 0,017	
Településméret		
0–499 fő	755	4,37
500–999 fő	984	4,29
1000 fő vagy több	187	3,97
Összesen	1925	4,29
F-érték; szign.	12,337; 0,000	

A vagyoni helyzetet mérő változók közül egyedül a háztartás egy főre eső jövedelme mentén mutatkozik szignifikáns eltérés a szegények és gazdagok közti feszültség érzékelésében. A második és harmadik ötödbe tartozók észlelik átlagosan a legnagyobbnak a feszültséget, vagyis nem a legszegényebbek, hanem a valamivel jobb anyagi helyzetűek. A kérdezett származása mentén is árulkodó összefüggést láthatunk, hiszen az elsősorban roma, másodsorban magyar származásúak között a legmagasabb a szegények és gazdagok közti feszültség érzékelésének átlaga, miközben az elsősorban magyar, másodsorban roma és a nem roma származásúak átlaga között nincs szignifikáns különbség. A különböző foglalkozási csoportba tartozók közül a fizikai segédmunkások és mezőgazdasági fizikaiak, vagyis a képzeletbeli foglalkozási hierarchia legalacsonyabb fokán állók érzékelik a legnagyobb feszültséget. A településméret szintén szignifikáns befolyásoló tényező: az 500 fő alatti aprótelepüléseken élők átlagosan a legnagyobb, míg az 1000 fő feletti településeken élők átlagosan a legkisebb feszültségérzékenységet mutatják.

A cigányok és nem cigányok közti feszültségeket a vizsgált változók közül egyedül a származás és a foglalkozás befolyásolta (56. táblázat).

56. táblázat: A cigányok és a nem cigányok közti feszültség észlelete néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

	N (fő)	Cigányok és nem cigányok közti feszültségek észlelete
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	339	3,87
2. kvintilis	342	3,88
3. kvintilis	322	3,92
4. kvintilis	318	3,83
5. (legfelső) kvintilis	325	3,86
<i>Összesen</i>	<i>1646</i>	<i>3,87</i>
F-érték; szign.	0,251; 0,909	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	332	3,94
2. kvintilis	318	3,81
3. kvintilis	325	3,84
4. kvintilis	325	3,87
5. (legfelső) kvintilis	314	3,82
<i>Összesen</i>	<i>1616</i>	<i>3,86</i>
F-érték; szign.	0,713; 0,583	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	394	3,97
Rossszul ellátott	512	3,86
Közepesen ellátott	196	3,74
Jól ellátott	326	3,89
Nagyon jól ellátott	470	3,91
<i>Összesen</i>	<i>1898</i>	<i>3,89</i>
F-érték; szign.	1,489; 0,203	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	108	4,17
Elsősorban magyar, másodsorban roma	154	3,76
Nem roma	1651	3,88
<i>Összesen</i>	<i>1913</i>	<i>3,89</i>
F-érték; szign.	4,277; 0,014	
Foglalkozás		
Önálló	52	(4,01)
Vezető	45	(4,18)
Szellemi	154	3,69
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	890	3,85
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	584	3,94
<i>Összesen</i>	<i>1725</i>	<i>3,88</i>
F-érték; szign.	2,651; 0,032	
Településméret		
0–499 fő	743	3,81
500–999 fő	978	3,93
1000 fő vagy több	192	3,95
<i>Összesen</i>	<i>1913</i>	<i>3,89</i>
F-érték; szign.	2,789; 0,062	

Az átlagosnál magasabb mértékű feszültséget észlel a két csoport között a magát elsősorban romának, másodsorban magyarnak valló válaszadók csoportja. A különféle foglalkozási csoportok közül a két legfelső, a vezetők és az önállóak érzékelik átlagosan a legnagyobb a legnagyobb feszültséget cigányok és nem cigányok között.

A budapestiek és vidékiek közötti konfliktus észleletére az anyagi helyzet jellemzően hatással van: mind az egy főre jutó jövedelem, mind az egyéni jövedelem tekintetében igaz, hogy a második-harmadik ötödbe tartozók látják átlagosan a legnagyobbknak a két csoport közti feszültség mértékét, vagyis ismét beigazolódik, hogy nem a legrosszabb helyzetben lévők, hanem a náluk valamivel jobb – de objektíve tekintve szintén rossz – anyagi helyzetűek (57. táblázat).

57. táblázat: A budapestiek és a vidékiek közti feszültség észlelete néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

	N (fő)	Budapestiek és vidékiek közti feszültségek észlelete
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	337	3,84
2. kvintilis	327	3,92
3. kvintilis	312	3,92
4. kvintilis	305	3,58
5. (legfelső) kvintilis	316	3,52
<i>Összesen</i>	<i>1597</i>	<i>3,76</i>
F-érték; szign.	7,84; 0,000	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	321	3,85
2. kvintilis	304	3,90
3. kvintilis	310	3,80
4. kvintilis	319	3,73
5. (legfelső) kvintilis	310	3,52
<i>Összesen</i>	<i>1564</i>	<i>3,76</i>
F-érték; szign.	4,71; 0,001	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	368	3,81
Rosszul ellátott	493	3,75
Közepesen ellátott	194	3,82
Jól ellátott	318	3,76
Nagyon jól ellátott	466	3,66
<i>Összesen</i>	<i>1839</i>	<i>3,75</i>
F-érték; szign.	1,072; 0,369	

Az 57. táblázat folytatása

Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	101	4,16
Elsősorban magyar, másodsorban roma	149	3,88
Nem roma	1603	3,71
Összesen	1853	3,75
F-érték; szign.	7,207; 0,001	
Foglalkozás		
Önálló	49	(3,51)
Vezető	44	(3,41)
Szellemi	158	3,41
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	870	3,75
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	549	3,84
Összesen	1670	3,73
F-érték; szign.	5,136; 0,000	
Településméret		
0–499 fő	722	3,82
500–999 fő	956	3,74
1000 fő vagy több	174	3,51
Összesen	1853	3,75
F-érték; szign.	4,428; 0,012	
Régió		
Nyugat-Dunántúl	216	3,01
Közép-Dunántúl	168	3,84
Dél-Dunántúl	627	4,25
Dél-Alföld	113	3,79
Észak-Alföld	248	3,61
Észak-Magyarország	474	3,46
Összesen	1846	3,75
F-érték; szign.	48,131; 0,000	

A származás ebben az esetben is szignifikáns magyarázóerővel bír: az elsősorban roma, másodsorban magyar származásúak érzékelik átlagosan a legnagyobbnak a budapestiek és vidékiek konfliktusát, míg a nem roma származásúak átlagosan a legkisebbnek – bár objektív értékét nézve szintén konfliktusosnak látják a viszonyt. A foglalkozási hierarchián lefele haladva nő a fővárosiak és vidékiek között érzékelt konfliktus átlagos mértéke, és ugyanez a tendencia rajzolódik ki, ha minél nagyobb lélekszámú településen élőköt vizsgálunk. A főváros-vidék feszültség észlelése során az sem elhanyagolható szempont, hogy az ország mely régióiban élőköt kérdezzük, és ezt az adataink is bizonyítják: átlagosan a legnagyobb mértékben a dél-dunántúli régió hátrányos helyzetű településein élőköt látják konfliktusosnak a viszonyt.

A Magyarországon élő külföldiek és magyarok közti feszültség mértékének észlelése (58. táblázat) mindegyik jövedelmi változó mentén egyformán alakul: minél magasabb jövedelmű csoportot nézünk, átlagosan annál kisebb mértékű konfliktust látnak a két csoport között, vagyis a rosszabb anyagi helyzet „felélesíti” az észlelt konfliktus vélt vagy valós mértékét.

58. táblázat: A Magyarországon élő külföldiek és magyarok közti feszültség észlelete néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

	N (fő)	Magyarországon élő külföldiek és magyarok közti feszültségek észlelete
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	324	3,26
2. kvintilis	323	3,21
3. kvintilis	303	3,14
4. kvintilis	293	2,90
5. (legfelső) kvintilis	308	2,86
<i>Összesen</i>	<i>1551</i>	<i>3,08</i>
F-érték; szign.	6,615; 0,000	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	311	3,27
2. kvintilis	299	3,13
3. kvintilis	290	3,10
4. kvintilis	307	3,11
5. (legfelső) kvintilis	304	2,83
<i>Összesen</i>	<i>1511</i>	<i>3,09</i>
F-érték; szign.	5,198; 0,000	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyonhányagok alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	360	3,31
Rossszul ellátott	471	3,15
Közepesen ellátott	188	3,00
Jól ellátott	305	3,07
Nagyon jól ellátott	463	2,91
<i>Összesen</i>	<i>1787</i>	<i>3,09</i>
F-érték; szign.	5,919; 0,000	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	101	3,57
Elsősorban magyar, másodsorban roma	144	3,27
Nem roma	1555	3,05
<i>Összesen</i>	<i>1800</i>	<i>3,09</i>
F-érték; szign.	9,881; 0,000	

Az 58. táblázat folytatása

Foglalkozás		
Önálló	50	(2,94)
Vezető	44	(2,84)
Szellemi	152	2,73
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	844	3,09
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	528	3,23
Összesen	1618	3,09
F-érték; szign.	5,549; 0,000	
Településméret		
0–499 fő	698	3,05
500–999 fő	919	3,13
1000 fő vagy több	183	3,08
Összesen	1800	3,09
F-érték; szign.	0,751; 0,472	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

A származás mentén szintén jelentős különbségek látszódnak: az elsősorban roma, másodsorban magyar válaszadók látják a legerősebbnek átlagosan a konfliktust, az elsősorban magyar, másodsorban roma származásúak ennél valamivel kisebbnek, és náluk is kisebbnek érzékelik azt a nem roma származású válaszadók. A különböző foglalkozási csoportokba tartozók közül a szellemi foglalkozásúak látják átlagosan a legkisebbnek a külföldiek és magyarok közti konfliktus mértékét, míg a segédmunkások és mezőgazdasági fizikaiak a legnagyobbak.

A fiatalok és idősek közti feszültségek mértékének észlelésében (59. táblázat) nincs érdemi eltérés a különböző korcsoportokba tartozók között, és ugyanez igaz a különböző származású és különböző méretű településen élő megkérdezettekre.

Van viszont összefüggés a munkaerő-piaci helyzetet mérő változók esetében: a középső jövedelmi ötödig nő, majd csökken a különböző generációk közti feszültséget észlelők konfliktusérzete, vagyis nincs lineáris kapcsolat a jövedelmi helyzet és a konfliktusérzet között. A mezőgazdasági fizikai és szakmunkások jelentik ismét azt a foglalkozási csoportot, amely átlagosan a legnagyobb mértékűnek látja a vizsgált konfliktust, míg a szellemiek és a vezetők átlagosan a legkevésbé.

59. táblázat: A fiatalok és idősek közti feszültség észlelete néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi, 5 – nagyon nagy)

	N (fő)	Fiatalok és idősek közti feszültségek észlelete
Korcsoport		
18–29 éves	341	2,99
30–39 éves	408	3,01
40–49 éves	305	2,97
50–59 éves	341	2,79
60–65 éves	170	3,04
65– éves	349	2,93
<i>Összesen</i>	<i>1914</i>	<i>2,95</i>
F-érték; szign.	1,521; 0,180	
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	337	2,99
2. kvintilis	338	2,94
3. kvintilis	321	3,11
4. kvintilis	318	2,82
5. (legfelső) kvintilis	326	2,84
<i>Összesen</i>	<i>1641</i>	<i>2,94</i>
F-érték; szign.	2,762; 0,026	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	329	2,97
2. kvintilis	314	3,03
3. kvintilis	324	2,88
4. kvintilis	328	3,09
5. (legfelső) kvintilis	316	2,74
<i>Összesen</i>	<i>1611</i>	<i>2,94</i>
F-érték; szign.	3,669; 0,006	
A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	387	3,03
Roszul ellátott	512	3,07
Közepesen ellátott	196	2,81
Jól ellátott	329	2,88
Nagyon jól ellátott	476	2,83
<i>Összesen</i>	<i>1900</i>	<i>2,94</i>
F-érték; szign.	3,323; 0,010	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	105	3,23
Elsősorban magyar, másodsorban roma	151	2,88
Nem roma	1658	2,94
<i>Összesen</i>	<i>1914</i>	<i>2,95</i>
F-érték; szign.	2,765; 0,063	
Foglalkozás		
Önálló	50	(2,93)
Vezető	47	(2,68)
Szellemi	160	2,66
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	892	2,93
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	577	3,09
<i>Összesen</i>	<i>1726</i>	<i>2,95</i>
F-érték; szign.	4,344; 0,002	

Településméret		
0–499 fő	747	2,89
500–999 fő	980	3,01
1000 fő vagy több	187	2,89
<i>Összesen</i>	<i>1914</i>	<i>2,95</i>
F-érték; szign.	2,178; 0,114	

() = a cella elemszáma 30–99 között van.

Ha a feszültségérzet mérésére egy összetett változót hozunk létre, amely az előbbi változókra adott válaszok átlagát adja minden megkérdezett esetén, akkor ennek a változónak az átlaga 3,59, vagyis a hátrányos helyzetű kistélepléseken élők összességében a közepesnél nagyobb-nak látják a különféle csoportok közti feszültség mértékét Magyarországon (60. táblázat).

60. táblázat: Összevont feszültségérzet néhány fontos társadalmi tényező szerint (átlag, 1 – nagyon kicsi feszültséget érez, 5 – nagy feszültséget érez)

	N (fő)	Összevont feszültségérzet mérő változó
Nem		
Férfi	937	3,62
Nő	1002	3,57
<i>Összesen</i>	<i>1939</i>	<i>3,59</i>
F-érték; szign.	1,049; 0,306	
Iskolai végzettség		
Legfeljebb 8 általános	931	3,67
Szakmunkás	625	3,59
Középfokú	264	3,47
Felsőfokú	119	3,30
<i>Összesen</i>	<i>1939</i>	<i>3,59</i>
F-érték; szign.	8,199; 0,000	
Korcsoport		
18–29 éves	342	3,68
30–39 éves	410	3,65
40–49 éves	309	3,59
50–59 éves	350	3,48
60–65 éves	170	3,67
65– éves	358	3,52
<i>Összesen</i>	<i>1939</i>	<i>3,59</i>
F-érték; szign.	2,882; 0,013	
Gazdasági aktivitás		
Alkalmazott	649	3,57
Önálló, vállalkozó, saját vállalkozásában alkalmazott	43	(3,42)
Alkalmi munkát, megbízásokat vállal	36	(3,56)
Munkanélküli	313	3,71
Nyugdíjas (öregségi, rokkant, özvegyi)	637	3,56

A 60. táblázat folytatása

Szülési szabadságon, gyesen, gyeden, gyeten van	154	3,71
Tanuló	50	(3,51)
Egyéb	54	(3,59)
Összesen	1938	3,59
F-érték; szign.	1,696; 0,105	
Foglalkozás		
Önálló	52	(3,52)
Vezető	47	(3,39)
Szellemi	160	3,31
Fizikai: szakmunkás és betanított munkás	900	3,58
Fizikai: segédmunkás, mezőgazdasági fizikai	588	3,70
Összesen	1749	3,59
F-érték; szign.	6,942; 0,000	
Régió		
Nyugat-Dunántúl	225	3,29
Közép-Dunántúl	172	3,74
Dél-Dunántúl	674	3,76
Dél-Alföld	115	3,82
Észak-Alföld	259	3,57
Észak-Magyarország	485	3,42
Összesen	1932	3,60
F-érték; szign.	16,551; 0,000	
Településméret		
0-499 fő	760	3,58
500-999 fő	987	3,63
1000 fő vagy több	192	3,48
Összesen	1939	3,59
F-érték; szign.	2,177; 0,114	
Származás		
Elsősorban roma, másodsorban magyar	108	3,93
Elsősorban magyar, másodsorban roma	154	3,62
Nem roma	1677	3,57
Összesen	1939	3,59
F-érték; szign.	8,503; 0,000	
Egy főre jutó jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	342	3,66
2. kvintilis	343	3,68
3. kvintilis	325	3,71
4. kvintilis	321	3,47
5. (legfelső) kvintilis	329	3,45
Összesen	1660	3,60
F-érték; szign.	6,463; 0,000	
Egyéni jövedelmi kvintilis		
1. (legalsó) kvintilis	332	3,67
2. kvintilis	321	3,66
3. kvintilis	329	3,59
4. kvintilis	330	3,62
5. (legfelső) kvintilis	319	3,42
Összesen	1631	3,59
F-érték; szign.	4,43; 0,001	

A háztartás vagyoni helyzete (vagyon tárgyak alapján)		
Nagyon rosszul ellátott	396	3,68
Roszul ellátott	517	3,62
Közepesen ellátott	199	3,52
Jól ellátott	331	3,60
Nagyon jól ellátott	481	3,50
Összesen	1924	3,59
F-érték; szign.		2,722; 0,028

A különböző szociodemográfiai csoportok tagjai közül az alacsonyabb iskolai végzettségűek, a 18–39 éves közöttiek, a mezőgazdasági fizikai és segédmunkások, a dél-alföldi, dél-dunántúli és közép-dunántúli régiókban élők, az elsősorban roma, másodsorban magyar származásúak, valamint a jellemzően a legszegényebb jövedelmi csoportba tartozóknál egy fokkal vagyonosabbak érzékelik a társadalmi feszültségeket az átlagosnál nagyobbak.

Mivel a feszültségérzetet több releváns háttérváltozó sem magyarázta két dimenzióban lineárisan, így ennek az összetett változónak a többváltozós lineáris regressziós modellel történő vizsgálatától eltekintünk.

ÖSSZEFOGLALÁS

A HHK-en élők aránya a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régióban jóval magasabb, mint Magyarország egészében. Általában a HHK-en élők körében az országos átlagot jóval meghaladja az iskolázatlan és az inaktív népesség, továbbá az aktív népességben belül az alacsony jövedelmű és munkaerő-piaci státuszú csoportok aránya. Mindez különösen érvényes a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régióban élőkre, akik körében a többi HHK-hez képest kiugróan magas a roma/cigány származásúak aránya. Míg a dél-dunántúli régióban élő roma/cigány identitásúak között nagy azok aránya, akik első identitásként romának/cigánynak tekintik magukat, addig az észak-magyarországiak esetében a roma/cigány identitást második identitásként vállalók aránya a nagyobb.

A HHK-en élők közel harmada elégedetlen iskolai végzettségével, s közülük minden második úgy gondolja, hogy ennek oka családja anyagi helyzete. A nők esetében kiugróan magas azok aránya, akik úgy érzik, hogy a korai családalapítás miatt kellett az iskolát abbahagyniuk. Továbbtanulásra leginkább a fiatalabbak és a középfokú végzettségűek hajlanak.

A munkát keresők zömét a munkanélküliek adják, jobb állást az aktív népesség kevesebb mint tizede, ugyanakkor valamilyen munkahelyet az inaktív népesség negyede próbál találni, különösen a férfiak, a 30–49 éves közöttiek, az észak-magyarországi régióban élők és a roma/cigány származásúak.

A munkakeresés leggyakoribb megoldása a munkaügyi központ felkeresése, de fontos eszköz lehet a személyes ismerősök különféle csoportjaitól kapott információ, segítség, a munkáltató közvetlen megkeresése, illetve hirdetés feladása vagy hirdetésre való válaszolás is. A nők inkább támaszkodnak a munkaügyi központra, a szakmunkások inkább személyes kapcsolataikban bíznak.

A foglalkoztatottak valamivel kevesebb mint fele dolgozik helyben, s közel ugyanannyian dolgoznak egy közeli településen. A nők és a képzetlenebbek körében magasabb a helyben dolgozók aránya, a férfiak és az iskolázottabbak között magasabb a távoli városokban és (különösen a szakmunkások esetében) a külföldön dolgozók aránya. A munkát keresők a településen fennálló munkalehetőségek hiányát tartják a legnagyobb bajnak. Az inaktív népesség inkább a közelben szeretne elhelyezkedni, de tizedük hajlandó lenne távolabb is ingázni, sőt 6%-uk a külföldi munkavállalásra is készen állna.

Az állásban lévők közel harmadának határozott, majd kétharmadának határozatlan idejű munkaszerződése van, kevesebb mint egytizedüknek nincs írott munkaszerződése. Az iskolai végzettség növekedésével nő a határozatlan és csökken a határozott idejű foglalkoztatás esélye, s míg a határozott idejű szerződés különösen az észak-magyarországi, a határozatlan idejű szerződés a közép- és nyugat-dunántúli foglalkoztatottak körében elterjedt. A roma/cigány származásúak közel kétharmada határozott idejű munkaszerződéssel dolgozik, és körükben a legmagasabb a munkaszerződés hiányának az esélye is.

A dolgozók több mint harmada pesszimista, mert biztos abban, hogy ha elvesztené munkahelyét, nem találna helyette újat; negyede optimista, mert abban bízik, hogy találna munkát. A nők pesszimistábbak, mint a férfiak, a pesszimizmus mértéke nő az életkorral és csökken az iskolai végzettséggel, s a roma/cigány származásúak esetében közel kétszerese az átlagnak. A legpesszimistábbak az észak-magyarországi és az észak-alföldi régiókban dolgozók, a legoptimistábbak a közép-dunántúliak.

A havi nettó jövedelem esetében, hasonlóan az országos tendenciákhoz, férfinak lenni határozott előnyt jelent a HHK munkaerőpiacán. Erősen hat ugyanakkor a roma/cigány származás, ami rontja a jövedelemszerzés esélyét, illetve a munkaerő-piaci státusz: minél alacsonyabb a státusz, annál nagyobb a bérhátrány. Az optimizmus (vagyis annak hite, hogy egy új munkahely megszerzésére képes lenne) és a jó lakáskörülmények növelik, a határozott idejű szerződés, az anómia és a dohányzás viszont csökkenti az egyéni jövedelmet.

A megkérdezettek több mint harmada tart valamilyen haszonállatot, több mint felének van földje, és közel kétharmaduk termel zöldség/gyümölcsöt. A zöldség-, gyümölcsstermelés módja a legtöbb termény esetében a háztartás igényeinek részbeni vagy teljes kielégítésére irányul, az eladásra termelők aránya elhanyagolható. Azok, akik a vizsgált nyolc növényfajtából legalább egy esetben teljes mértékben önellátónak jellemezték magukat, a zöldség-/gyümölcsstermelők valamivel több, mint felét teszik ki. Az ilyen háztartások aránya az átlagosnál magasabb a középfokú végzettségűek, a nem roma/cigány származásúak, a nyugat-dunántúli régióban élők, a magas jövedelműek és vagyonosok, alacsony a fiatal pár gyerekekkel háztartástípus, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú lakásban/házban élők körében.

A háztartások egy főre eső jövedelme kiugró mértékben alacsony az észak-magyarországi és magas a közép- és (még inkább) a nyugat-dunántúli régióban. A háztartások zömében van mikrohullámú sütő, háromnegyedükben fagyasztó és kétharmadukban automata mosógép. Közel minden második háztartásban van DVD lejátszó, asztali számítógép és személygépkocsi. Minden jószág esetében a legrosszabbul ellátottak a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régiók lakosai, valamint a roma/cigány háztartások.

A háztartás megélhetését a megkérdezettek elenyésző hányada látja „gondok nélkülinek”. Ötödük úgy érzi, hogy havi jövedelmükből „beosztással jól kijönnek”, több mint harmaduk szerint „éppen, hogy kijönnek”, illetve „hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak. A háztartások tizede érzi úgy, hogy „nélkülözések között élnek”. Minél magasabb az iskolai végzettség, annál nagyobb azok aránya, akik úgy érzik, hogy gond nélkül vagy beosztással kijönnek a fizetésükből. A legjobbnak (gondoktól mentesnek vagy beosztással megoldhatónak) a gyermektelen párok látják anyagi helyzetüket. A fiatal gyerekekkel élő

egyedülálló vagy párok körében a hónapról hónapra élők aránya magas. A roma/cigány származásúak, továbbá az alacsony fajlagos jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortban élők körében magas a hónapról hónapra élők és a nélkülözők aránya. A megélhetés objektív indikátorai közül az évi legalább egyhetes üdülésre a háztartások mintegy tizedének, a kétnaponkénti húsfogyasztásra közel felüknek, a lakás megfelelő fűtésére háromnegyediknek van módja.

Közel minden harmadik háztartásnak van közüzemi tartozása. Az átlagosnál magasabb a közüzemi díjjal tartozók aránya az alacsony iskolázottságúak, a dél-alföldi és az észak-magyarországi régiókban élők, a fiatal, gyerekekkel élő egyedülálló vagy párok, a roma/ cigány származásúak, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és komforthiányos lakásban élők körében. A háztartások harmadának volt rendszeres törlesztést igénylő tartozása a bankok vagy más pénzügyintézetek felé. A bankoknak tartozók aránya nem függ az iskolai végzettségtől, regionálisan a nyugat-dunántúliak alacsony, illetve a dél-dunántúliak magas értéke tér el erősen az átlagostól, továbbá a gyermektelen pároké és a fiatal gyermekes pároké, az alacsony jövedelműeké, illetve a vagyonosoké, akik tehát felhalmoztak, de ezt nem ritkán hitelből tették. A bankok felé tartozás leggyakoribb formája a folyószámlahitel (a tartozások kb. harmada). A megélhetéshez a háztartások több mint harmadában szokásos napi kölcsönt felvenni. A kölcsönök leggyakoribb forrása a kapcsolati tőke (rokonok és ismerősök), a kis összegű fedezet nélküli gyorskölcsön, a zálogház, a kereskedő hitele és az uzsora ezeknél sokkal ritkábban fordul elő. A fiatalok hajlamosak a rokonokhoz, a roma/cigány származásúak az ismerősökhöz fordulni, a magasabb fajlagos jövedelemmel rendelkezők általában elkerülik, hogy ismerősöktől kérjenek segítséget.

A megkérdezettek közel kétharmada minden nap reggelizik, több mint felük naponta meleg ebédet eszik. Hideg vagy meleg vacsorát, illetve hideg ebédet kevesebben esznek, és ők is jobbra csak alkalmyszerűen. A legkevesebben a tízóraiak és az uzsonnázók vannak. A tízóraiás és az uzsonnázás a legfiatalabbak körében a legelterjedtebb; a legidősebbek reggelizésben járnak az élen.

A megkérdezettek több mint harmada érzi úgy, hogy egészségi állapota „kiegyensúlyozottan jó”, harmada, hogy „változó, de jónak mondható”, és ötöde, illetve tizede érzi egészségi állapotát „változó, de nem kielégítőnek” vagy rossznak. A kor előrehaladtával (már harminc év

felett) nőni kezd az egészségi állapottal elégedetlenek aránya, ami aztán folyamatosan és erősen tovább nő: különösen magas a gyermekkel élő idős egyedállók körében. A kutatást megelőző 12 hónapban a megkérdezettek 12%-a annak dacára, hogy erre szükség lett volna, nem jutott el a kórházba. Ez az átlagnál gyakrabban fordult elő az idősebbek (különösen, ha egyedül élnek és gyermeket nevelnek), az alacsony iskolai végzettségűek, a vagyontalanok és kisebb mértékben a roma-magyar identitásúak esetében.

A megkérdezettek közel fele dohányzik, túlnyomó többségük rendszeresen. A dohányzók aránya az átlagnál magasabb a férfiak, a fiatalabbak (különösen a gyermekkel élők), a kevésbé iskolázottak (különösen a szakmunkásképzőt végzetek), a dél-dunántúliak, a roma/cigány identitásúak, az alacsony jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortban élők körében.

A megkérdezettek kevesebb mint harmada fogyasztott alkoholt a kutatást megelőző hónapban. Az italozók aránya magas a férfiak, a 40–59 évesek, a szakmunkásképzőt végzetek, az egyedülálló fiatalok vagy idősek, a közép-dunántúliak és a jobb módúak, alacsony a roma/magyar identitásúak körében. Azok, akik fogyasztanak alkoholt leginkább otthon szoktak italizni. Közel azonos arányban isznak a családdal, egyedül, a barátokkal (otthon vagy vendégségben). Kocsmában az italkedvelő kérdezettek harmada, szórakozóhelyen hatoda ivott, az utcán való italozás aránya elenyésző. Míg a férfiak „mindenhol”, de különösen otthon egyedül és a kocsmában isznak, addig a nők inkább otthon a családdal italoznak. Az otthon egyedül ivók aránya nő, a kocsmában és különösen a szórakozóhelyen ivók aránya csökken a korral, ugyanakkor az otthoni családi italozás a legfiatalabbak és az idősek jellemzője. Az alacsonyabb iskolai végzettségűek inkább isznak otthon egyedül vagy a kocsmában, a felsőfokú végzettség az otthoni családi italozás esélyét növeli, a középfokú végzettség ezzel szemben a valamelyik barát otthonában vagy a szórakozóhelyen való italozásnak kedvez. Az anyagi jóléttől csak három ivási helyszín függ: otthon a családdal a legkisebb jövedelműek, a vagyontalanok és a hiányos komfortú lakásban élők, otthon barátokkal (illetve szórakozóhelyen) a magasabb jövedelműek (illetve a vagyonosak) isznak.

A kumulált szegénység (ami magában foglalja a jövedelem, a vagyon, a megélhetési, a szubjektív és a lakásminőségi szegénységet) létrejöttét legerősebben a roma/cigány származás okozza, az állattartás erősen, a zöldség/gyümölcs önellátás kisebb mértékben gátolja, de

regionális hatás is kimutatható: a nyugat-dunántúli régióban élők körében kisebb, az észak-magyarországiak esetében nagyobb a szegénnyé válás esélye.

Az idősebbek, alacsonyabb iskolai végzettségűek, többgyerekesek hagyományosan vélekednek a nők háztartásban betöltött szerepéről, amit célszerű figyelembe venni, amikor nők munkaerő-piaci reintegrációját segítő projekteket dolgoznak ki egy-egy hátrányos település vagy régió esetén. A nemi szerepekkel kapcsolatos tradicionális attitűdök lebontásával csökkenhetnek a programmal kapcsolatos ellenvélemények.

A hátrányos helyzetű településeken élők közérzetére jellemző, hogy a jövő reménytelenségével kapcsolatos állítással értettek legtöbben egyet.

A rossz egészségi állapot és a szegénység erőteljesen növeli az anómia kialakulásának esélyét. Az anómia mértéke magasabb az átlagosnál a Dél-Dunántúl és Észak-Magyarország hátrányos településeinek lakói körében.

A hátrányos helyzetű települések lakóinak feszültségérzete különösen magas a szegény-gazdag, a cigány-nem cigány és a budapesti-vidéki konfliktusok esetében. A feszültségek érzékelésében az érintettség fontos szerepet játszik: a hátrányos helyzetű településeken élők között is több feszültséget érzékelnek azok, akik helyzete az adott településen belül rosszabb a szokásosnál.

IRODALOM

- Gábos András, Szívós Péter, Tátrai Annamária (2013): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon 2000–2012. In Szívós Péter, Tóth I. György (szerk.): *Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban* TÁRKI Monitor Jelentések 2012, Budapest, 37–60. http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2012_teljes.pdf
2011. évi népszámlálás. 3. Országos adatok. KSH, Budapest, 2013.
- http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_orsz_2011.pdf
- Sik Endre (2013): Ki a cigány? – újratöltve. In Szívós Péter, Tóth I. György (szerk.): *Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban*. TÁRKI Monitor Jelentések 2012. TÁRKI, Budapest, 122–128.
- Sik Endre, Csaba Dániel, Hann András (2011): *A férfiak és nők közötti jövedelemegyenlőtlenség és a nemi szegregáció a mai Magyarországon*. EBH, Budapest.
- http://www.egyenlobanasmod.hu/tamop/data/TAMOP_EBH_1_szakertoi.pdf
- Tóth I. György (2013): Jövedelemeloszlás 2009–2012. In Szívós Péter, Tóth I. György (szerk.): *Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban* TÁRKI Monitor Jelentések 2012. TÁRKI, Budapest, 1–36.